

ΑΠΟΚΟΡΩΝΑΣ!

Το όνομά του δείχνει κάτι σαν κορώνα, σαν στεφάνι.

Δυτικά το στεφάνι του Αποκόρωνα αρχίζει από το ύψωμα της Μαλάξας, προχωρεί στις Κεφάλες του Σαμώνα και της Τσακίστρας και φτάνει ψηλά στην κορφή του Αγίου Πνευμάτου. Ανατολικά πάλι, από το Λιμάνι της Σούδας, το στεφάνι αρχίζει από τη Δραπανοκεφάλια, περνά τους Κεφαλάδες, τα Καλαμίτσια και αντιδέρνει πέρα από τον Αλμυρό στα Κουρνοπατήματα και γυρνώντας προς το Σελί της Κράπης ανεβαίνει ως την Κόρδα κι αποσώνει και τούτο ως τ' Άγιο Πνεύμα.

Γύρω-γύρω στα σύνορα βουνά και στη μέση το "Λεκανοπέδιο" του Αποκόρωνα με χαλές και κατωμέρια, με ελιές και κυπαρίσσια, με πλατάνια, δάφνες και πορτοκαλιές. Δυό ορμητικοί χειμαροί κατεβαίνουν από τις Μαδάρες (Λευκά Ορη). Ανατολικά ο Μπούτακας και δυτικά ο Κοιλιάρης, νεροποτίζουν με τις αναβρετές και την όμορφη λίμνη του Κουρνά, χειμώνα-Καλοκαίρι τούτο τον παράδεισο που λέγεται Αποκόρωνας.

Σωστό Παράδεισο, "γή ρέουσα μέλι και γάλα", λάδι, κρασί, σταροκρίθαρα μαγερέματα κι οπωρικά κάθε λογής και κάθε καιρού.

Κορώνα και στεφάνι λοιπόν ο Αποκόρωνας και γύρω-γύρω τοπωμένα, σαν νεραντζανθιά τα χωριά του που κατοικούν άνθρωποι και Άγιοι.. οι Αποκορωνιώτες. Στη μέση του χωριού η Εκκλησία με τον αυλόγυρο και το καμπαναριό της, που ξεχωρίζει ψηλότερα από τα σπίτια για να δείχνει τον ουρανό....

Γιατί στην καθημερινή ζωή οι Αποκορωνιώτες κάτω χαμηλά "στα κατωμέρια" αλετριίζουν τα χωράφια, ραβδίζουν τις ελιές, τρυγοπατούν τα αμπέλια των. Κι απάνω στις Μαδάρες βόσκουν και τυροκομούν οζά και μέλισσες. Μα στις Γιορτές και τσι Σκολιάδες τούτοι οι άνθρωποι πάνε στις Εκκλησίες, προσκυνούνε τις εικόνες των Αγίων, μεταλαβαίνουν, παίρνουν το Αντίδωρο και καλημερίζονται ειρηνικά και καρδιακά σαν βγούνε απολουτρουγα, κι ας ήταν μαλωμένοι το χθές στα χωράφια των.

Κι αν τύχη Σαββατόβραδο στον Αποκόρωνα, εκεί κατά την Αγιά Σοφία, κι έχεις ανοιχτά τα αυτιά σου θα ακούσεις ολόγυρα από τα χωριουδάκια του στεφανιού, να σημαίνουν γλυκόλαλα καμπανάκια κι από του Φρέ οι μεγάλες καμπάνες της Βαγγελίστρας, που τη σέβονται ξεχωριστά οι Αποκορωνιώτες και κάθε χρόνο στη χάρη της (25 Μαρτίου), γεμίζουν η (γέμιζαν μια φορά) οι αυλές της

προσκυνητές και τασιμάριδες και τα πυθάρια της λάδι και κερί. Κι αν τύχη πάλι και περνάς στον Αποκόρωνα σε μέρα Πανηγυριού και είσαι ξένος, τουρίστας, μουσαφίρης, οι Αποκορωνιώτες θα σε πάρουν στα σπίτια, θα σε καθίσουν στο τραπέζι των και θα σου πούνε μαντινάδες να χαρεί η ψυχή σου την φιλοξενία και την ανθρώπινη ζεστασιά. Κι ύστερα θα σε πάρουν στην αυλή της Εκκλησίας πούναι στρωμένο γλέντι ν' ακούσεις λύρα Κρητικά και να σύρης και σύ χορό, με το μαντήλι στο χέρι, έτσι όπως χορεύανε σεμνά και ταπεινά τα νιάτα της Κρήτης, από τα πανάρχαια χρόνια. Μα ο Αποκόρωνας έχει και αρχαίες Πολιτείες, Κάστρα και Κουλέδες, που θυμίζουν την πανάρχαιη Μινωϊκή Κρήτη, τη Βυζαντινή Κοσμοπολιτεία και τα σκλαβωμένα χρόνια των Βενεζιάνων και των Τούρκων. Που θυμίζουν πολέμους κι αγώνες για την πίστη του Χριστού, τη Λευτεριά και την τιμή του τόπου και θυμίζουν Καπετάνιους και Ανδρειωμένους, που βγαζε τούτος ο τόπος και τους θυμούμαστε σήμερα και τραγουδούμε τα θάματα και τσι παλλικαριές των.

Από Στάση Κόσμου που στέκει η Κρήτη, στέκει κι ο Αποκόρωνας. Με τις ρίζες και τα κατωμέρια του, με τα χωριά και τους ανθρώπους του, που ήταν και είναι πάντα δουλεψιάδες, μπισπικοί, αισθηματίες, χριστιανοί και πατριώτες... Μόνο που τώρα τελευταία ο "ρέφουλας της αποδημίας" παίρνει και τον Αποκόρωνα κι αδειάζουν τα χωριά του. Κι οι Άγιοι του Αποκόρωνα κοινούντα από τα κονίσματα των και παραπονούνται: "Πού πάτε χριστιανοί μου. Εμείς δε φεύγουμε από πά. Αλειτούργητους θα μας αφήσετε".

Και οι παπούδες από τα μνήματα που κοίτουνται ανασηκώνουν τις πλάτες των κι αβιζέρνουν: "Ε ,βρέ παιδιά. Τούτο τον τόπο που εμείς χύσαμε το αίμα μας και τον ιδρώτα μας για τη Λευτεριά και την προκοπή του ποιοι θα τον κληρονομήσουν αύριο, μεθαύριο...."

Αυτά λένε οι Παπούδες κι οι Άγιοι του Αποκόρωνα για να τα ακούσουν οι άνθρωποί του, Απόδημοι και Ντόπιοι.

Κι η δική μας η ευχή αυτή είναι: "Ωσπου να στέκει ο Κόσμος να στέκει και ο Αποκόρωνας Κορώνα και Τιμή της Κρήτης, της Ελλάδας και του Κόσμου".

Καστέλλι Κισάμου 18 Ιουνίου 1998

Ο Κισάμου & Σελίνου Ειρηναίος

ΚΡΗΤΗ

*"Αποκόρωνα
Χανίων"*

κείμενο | Θεόφιλος Μπασγιουράκης
φωτογραφίες | Άννα Καλαϊτζή

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ήταν, θυμάμαι, καλοκαίρι του 1970. Νεαρός φοιτητής τότε, πατούσα για πρώτη φορά το πόδι μου στο ιερό χώμα της Κρήτης.

Σύντροφος και συνοδοιπόρος σ' εκείνο το παρθενικό ταξίδι, ο καλός μου Σκωτσέζος συνάδελφος Douglas Macculloch. Πότε με την συγκοινωνία της εποχής και πότε με τα πόδια, τρέχαμε για μέρες πολλές στην Κνωσσό, στα Μάλια, στον Άγιο Νικόλαο, στη Φαιστό, σε μικρά χωριά. Τα βήματά μας οδηγούσε από ψηλά ο πνευματικός πατέρας και των δυό μας, ο Καζαντζάκης (ο Douglas είχε συγκλονισθεί από την μετάφραση του Αλέξη Ζορμπά, που του είχα χαρίσει).

Δύο χρόνια αργότερα η πατρίδα με καλούσε κοντά της. Η Σ.Ε.Α.Π., στην Αλικαρνασσό του Ηρακλείου, μ' έσφιγγε γερά για πέντε μήνες στην σκληρή αγκαλιά της. Που και που ξέφευγα για λίγο στην Κνωσσό, στο Φόδελε, στο Μουσείο του Ηρακλείου, μα πάνω απ' όλα, εκεί που μ' άρεσε, ήταν στα σκληροτράχηλα κρητικά βουνά. Κοντά τους γεύτηκα ήλιο καυτερό, τροπικές καταιγίδες, λασπερό κοκκινόχωμα, ανέμους 11 μποφώρ, ακόμα και χιόνι.

Η τρίτη φορά άργησε να' ρθει, πήρε 20 ολόκαιρα χρόνια. Κατέβαινα όμως με επίσημη ιδιότητα, κοστούμι, χαρτοφύλακα και γραβάτα. Θα οργάνωνα λέει στην Κρήτη, Δίκτυο Ασφαλιστικών Συμβούλων για μεγάλη Ασφαλιστική εταιρία. Όπως ο Καζαντζάκης πήγαινε με τον Ζορμπά να εξορύξει μέταλλευμα, έτσι κι εγώ είχα βρει την δικαιολογία μου, για να πάω στην Κρήτη. Όλη μέρα έκανα δημόσιες σχέσεις "απαραίτητες" για τη δουλειά μου πίνοντας ταικουδιές και γνήσιο σπιτικό κρασί. Τσούγκριζα το ποτήρι μου με αμέτρητους ανθρώπους κι όταν καμμιά φορά θυμόμουν να μιλήσω για επενδύσεις και ασφάλειες, κανείς δεν ήταν σε θέση να με παρακολουθήσει. Κι ύστερα, πως να μιλήσεις για θανάτους, ατυχήματα και αποδόσεις κεφαλαίου μπροστά σ' ένα ποτήρι κρασί;

Ήταν πιστός λοιπόν οπαδός του Ζορμπά, έκανα τις μέρες εκείνες πολλούς καλούς φίλους μα καθόλου συνεργάτες. Φαίνεται τελικά, πως η σχέση μου με την Κρήτη θα παρέμενε άδολη σχέση έρωτα και αγάπης, μακριά από οικονομικά συμφέροντα και αριθμούς.

Ευρύτερη περιοχή της Επαρχίας Αποκόρωνα, από τον χάρτη "Κρήτη" των Road Editions.

ΑΝΟΙΞΗ 1998

Το "EL GRECO" της MINOAN LINES αφήνει στ' αριστερά του την μικρή νήσο Δία και πλησιάζει στο λιμάνι του Ηρακλείου. Τα έξι μποφόρ του Νοτιά ελάχιστα επηρεάζουν το μεγάλο σκάφος. 21 ώρες πριν έλυνε τους κάβους του, άφηνε τα φώτα της Θεσσαλονίκης κι άρχισε το μοναχικό του ταξίδι στο σκοτεινό Αιγαίο από

Βορρά προς Νότο. Οχτώ χρόνια από την τελευταία φορά! Πολύς χρόνος! Που όμως το μόνο που κατάφερε ήταν να μεγαλώσει την νοσταλγία μου για την Κρήτη. Ακουμπισμένοι τώρα στην κουपाσιτή βλέπω τις Κρητικές ακτές ν' αναδύονται από την αχλύ του δειλινού, να πλησιάζουν όλο και

περισσότερο. Ένας χλωμός ήλιος μάταια προσπαθεί να ζεστάνει τα χρώματα, μέσα απ' τα βαρεία σύννεφα. Ο ουρανός έχει κρεμάσει απειλητικά πάνω από τη θάλασσα, πάνω από την πόλη του Ηρακλείου. Η καταιγίδα δεν είναι μακριά.

Το EL GRECO καλύπτει αργά τα τελευταία μέτρα που το χωρίζουν απ' την ακτή και δένει κοντά στ' αδέρφια του της MINOAN LINES αλλά και στα σκάφη της ANEK LINES, της άλλης μεγάλης Κρητικής οικογένειας.

-Τι θα 'λεγες για ένα πρώτο καφεδάκι επί Κρητικού εδάφους; προτείνει η Άννα.

Ρίχνω μια ματιά, πρώτα στο ρολόι μου κι ύστερα στον ουρανό. Η νύχτα πέφτει γοργά, ο καιρός χειροτερεύει, η απόσταση που μας χωρίζει από τον προορισμό μας ξεπερνά τα 120 χιλιόμετρα.

Ετοιμάζομαι να αρνηθώ, όταν ξαφνικά συνειδητοποιώ, πως βρίσκομαι στην Κρήτη.

Ένα προσκύνημα στην Κρητική γη θα 'ναι αυτό, στην επαρχία του Αποκόρwan Χανίων, πιο συγκεκριμένα. Τι θέση έχουν τα ρολόγια και οι υπολογισμοί των αποστάσεων; Μ' αυτά θα προσεγγίσουμε την Κρητική ψυχή, θαιώσουμε κομμάτι αυτού του τόπου;

Ευχαριστιόμαστε λοιπόν χωρίς τύψεις το καφεδάκι μας κι ύστερα ξεκινάμε μέσα στην νύχτα. Οι σταγόνες της βροχής σπρωγμένες απ' τη μανία του Νοτιά, σκάζουν στο αυτοκίνητο σαν μπαλωθιές. Είναι σαν ν' άνοιξαν ξαφνικά τα σύννεφα και ν' άδειασαν με μιας όλο το βαρύ φορτίο τους απάνω μας.

Σαρώνει η Κρητική καταιγίδα στο πέρασμά της, δέντρα, βουνά, παραλίες, ασφαλτο, για

ώρα πολλή.

Λίγο πριν απ' το Ρέθυμνο το μπουρίνι μαζεύει τα σύννεφά του και πετάει γι' άλλου, έτσι ξαφνικά, όπως ξέσπασε. Αφήνει πίσω του χείμαρρους νερού, σπασμένα κλαδιά και δέντρα. Ένας αέρας φορτωμένος θερμότητα και υγρασία, κατευθείαν απ' τη Λιβύη, μένει σαν ανάμνηση της καταιγίδας. Ανοίγουμε διάπλατα τα παράθυρα και τον αφήνουμε να μπαινοβγαίνει σφυριχτός ανάμεσά μας, σχεδόν σκεπάζει τον ήχο της μουσικής. Προσθέτω κι άλλα ντεσιμπέλ, οι δύο μουσικές συγκρούονται μεσ' τον εγκέφαλο δραματικά, δεν ξεχωρίζεις ποιά είναι ομορφότερη.

Φέρνω στο νου μου την "Τέλεια Διαδρομή" του Νίκου Δήμου και τον νοιώθω βαθύτατα. Τριάντα περίπου χιλιόμετρα πριν απ' τα Χανιά στρίβουμε δεξιά, χαρίζουμε την Εθνική οδό στους άλλους οδηγούς. Μια πινακίδα στην Γεωργιούπολη μας δείχνει την κατεύθυνση για τον Βάμο, τον τελικό μας προορισμό.

Σχεδόν μεσάνυχτα διακρίνονται τα πρώτα φώτα του Βάμου. Αντίθετα από τις συνήθειές μας, δεν έχουμε φροντίσει να αναγγείλουμε την άφιξή μας, να ενημερώσουμε για την καθυστέρηση. Απλά έχουμε εμπιστευθεί στη μοίρα την ρύθμιση των εκκρεμοτήτων μας. Κι η μοίρα μας ανταμείβει γι' αυτήν την εμπιστοσύνη. Ο Νίκος ο Φραντζεσκάκης μας περιμένει στο ταβερνάκι χαμογελαστός.

-Γιατί ν' ανησυχήσω; Ήξερα ότι θα 'ρχόσα-σταν κάποια στιγμή, λέει απλά.

Το F/B "EL GRECO" της MINOAN LINES είναι ένα σύγχρονο σκάφος, που παρέχει όλες τις δυνατές ανέσεις για ένα ευχάριστο ταξίδι. Έχει 780 κλίνες και μέγιστη ταχύτητα 20 κόμβων.

Η μεταφορική του δυνατότητα είναι 1400 επιβάτες και 400 αυτοκίνητα.

Στα τραπεζάκια της **"Στέρνας του Μπλουμοσήφη"** υπάρχει αρκετός κόσμος ακόμα, όλοι κεφάτοι και χαρούμενοι.

-Και ποια είν' η προτεραιότητά σας αυτή τη στιγμή; ρωτάει ο Νίκος. *Μήπως ένα ζεστό μπάνιο και μετά ένας καλός ύπνος;*

-Μια καλή τσικουδιά, του απαντώ.

-Να' στε καλά μωρέ! Έτσι σας φανταζόμουν μέσα απ' τα γραφτά σας, δεν σας περίμενα διαφορετικούς.

Κάθετα δίπλα μας ο Νίκος κι αμέσως ένα कारαφακι τσικουδιά με τρία ποτηράκια κάνουν την εμφάνισή τους στο τραπέζι μας.

-Σκέτη θα την πιούμε; ρωτάω το Νίκο.

Αντί γι' απάντηση εμφανίζεται ο Δημήτρης με γεμάτα τα χέρια. Αραδιάζει μπροστά μας κομματάκια φρέσκιας αγκινάρας με λεμόνι, μικρές πράσινες ελιές, φάβα, χόρτα. Σε λίγο επανέρχεται με μυρωδάτους χοχλιούς,

Στο **"ΜΥΡΟΒΟΛΟΝ"**,

βρίσκει κανείς άριστης ποιότητας λάδι, χυλοπίτες, παξιμάδια, αρωματικά βότανα, εκπληκτικές μαρμελάδες που γίνονται από συνδυασμό πολλών φρούτων κι ένα σωρό άλλες Κρητικές ιδιαιτερότητες, απ' όπον βέβαια δεν απουσιάζουν η τσικουδιά και το χύμα κρασί.

φρεσκοτηγανισμένα καλτσούνια και υπέροχο χύμα κρασί. Η Λόλα και ο Αρτέμις έρχοντε στην παρέα μας, πίνουν παζί μας.

Πιο πολύ από κακιά ακόμη συνήθεια, κοιτάζω κάποια στιγμή το ρολόι μου. Το μάτι του Νίκου, παρ' όλα τα κρασιά και τις τσικουδιές, είναι άγρυπνο.

-Γ' απόψε, που είστε ταλαιπωρημένοι, σας επιτρέπεται ν' αποχωρήσετε πριν από τις δύο, λέει χαμογελώντας. *Ελάτε λοιπόν να σας οδηγήσω στα δωμάτιά σας.*

Η διαδρομή από το ταβερνάκι διαρκεί περίπου... μισό λεπτό. Ο Νίκος βάζει το κλειδί σε μια παλιά πόρτα, ανάβει το φως και μας πάει κάπου 150 χρόνια πίσω. Τότε που τα σπίτια είχαν χοντρούς πέτρινους τοίχους, τζάκι απλό χωρίς αραβουργήματα, ξύλινη εσωτερική σκάλα κι ένα γλυκύτατο χρώμα ώχρας, που κυριαρχούσε παντού. Δεν πιστεύουμε στα μάτια μας.

-Αυτό είναι ένα από τα επτά παραδοσιακά σπίτια, που έχουμε αναπαλαιώσει εδώ στο Βάμο, λέει ο Νίκος. *Όλο δικό σας.*

Σφυρίζει ο Νοτιάς ασταμάτητα, δένει ιδανικά με τις στιγμές και το περιβάλλον. Δεν θα μπορούσα να φανταστώ καλύτερο τελείωμα της πρώτης μέρας στην Κρήτη.

ΣΥΝΝΕΦΙΕΣ ΚΑΙ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ

Συνειδητοποιώ ότι ξημερώνει μόνον από τους δείκτες του ρολογιού μου. Έξω το σκοτάδι συνεχίζεται, καθώς μαύρα σύννεφα διαφεντεύουν τον ουρανό της Κρήτης.

Βγαίνοντας από την "ΛΕΣΚΑ" - αυτό είναι το όνομα του σπιτιού μας - μένω σύξυλος. Στη θέση του λευκού COROLLA που πάρκαρα το προηγούμενο βράδυ, εξακολουθεί να βρίσκεται ένα COROLLA, αλλά κίτρινο.

Μπαρμπριζ, καπό, ουρανόσ, όλα είναι κίτρινα. Μόνον τα λάστιχα εξακολουθούν να είναι μαύρα. Στην αρχή σκέφτομαι, πως δεν ξύπνησα ακόμα. Αρχίζω να θυμάμαι και να συνδέω έννοιες και γεγονότα: Νοτιάς, Λιβύη, έρημος, κίτρινη βροχή, αλλαγή χρώματος COROLLA. Λογικότατος συνειρμός.

Σε λίγα λεπτά, μπροστά στο **"ΜΥΡΟΒΟΛΟΝ"**, η Άννα πίνει το καφεδάκι της κι εγώ, σαν μανιακός, τρίβω με νερό και σφουγγάρι, Ξαναδίνω στο COROLLA την παλιά του ταυτότητα.

Χαρακτηριστικό παραδοσιακό σπιτάκι στο Ξεροστέρνι.

Το ΜΥΡΟΒΟΛΟΝ είν' ένα θαυμάσιο αναπαλαιωμένο οιοπαντοπωλείο, προέκταση της επιχείρησης "ΒΑΜΟΣ Α.Ε.", που πουλάει έξοχα παραδοσιακά Κρητικά προϊόντα.

Ένα μεγάλο γκρουπ Γερμανών τουριστών μπαίνει κάποια στιγμή στο μαγαζί και μέσα σε λίγα λεπτά είναι ορατά στα ράφια τα ευεργετικά αποτελέσματα αυτής της εισβολής.

Στο μεταξύ εμείς ασχολούμαστε με το πρωϊνό μας. Είναι κορυφαίο και περιλαμβάνει φυσικό χυμό πορτοκαλιού της στιγμής, γιαούρτι με μέλι, ολόφρεσκα αυγά, λαδοτύρι με παξιμάδια.

Οι ευγενέστετες κοπέλλες που μας ετοίμασαν όλα αυτά τα θεσπέσια πράγματα, ρωτούν συνεχώς, αν χρειαζόμαστε τίποτε άλλο.

-Μόνον ένα καλό δείπνο μετά από 14 ώρες, απαντάω σχεδόν σκασμένος.

Είν' ώρα όμως να πάρουμε μια πρώτη γεύση της περιοχής. Ξεκινάμε με κατεύθυνση ανατολική. Ο καιρός εξακολουθεί συνεφιασμένος, εχθρικός για φωτογράφιση αλλά ιδανικός για περιπλάνηση.

Πρώτο χωριουδάκι στα τρία χιλιόμετρα, το Ξεροστέρνι. Το συμπαθούμε με την πρώτη ματιά. Αρχίζουμε να περπατάμε στα δρομάκια του. Σπίτια παλιά, καλοδιατηρημένα τα περισσότερα, κάποια απ' αυτά πνιγμένα μέσα στις ελιές, τις χαρουπιές και τις λεμονιές.

Τα πιο πολλά δρομάκια ασφαλτοστρωμένα και καθαρά, οριοθετούνται με πετρόχιστα πεζούλια άψογης κατασκευής. Έγστερα απ' αυτά περιμένουμε να συναντήσουμε ανθρώπους, ζωή, κίνηση. Αποδεικνύεται πολύ δύσκολο.

Κάποια στιγμή ακούγονται παρατεταμένα κορναρίσματα και σε λίγο εμφανίζεται ένα μικρό ημιφορτηγό. Είναι ο φούρναρης από τον Βάμο ή τη Γεωργιούπολη, που μ' αυτό τον τρόπο αναγγέλλει την άφιξή του. Έτσι καταφέρνουμε να δούμε ένα γεροντάκι που ξεπροβάλλει από την αυλή του, μια γυναίκα που αφήνει προσωρινά την κουζίνα της και δύο κυρούλες, που σπεύδουν μαζί στον φούρναρη.

-Κάποτε αυτό το χωριό είχε σχολείο με 80 παιδιά, μας λένε. Σήμερα το σχολείο είναι κλειστό.

Οι αυλόπορτες των σπιτιών στον Κεφαλά όπως και σε όπο τον Αποκόρωνα είναι βραχιάς χαρακτηριστικής αρχιτεκτονικής.

Μια τεράστια βαλανιδιά απλώνει τα κλαδιά της στον πλακόστρωτο αυλόγυρο της εκκλησίας. Δίπλα της χαρουπιές. Πολλά κλαδιά κείτονται στις πλάκες, θύματα της χθεσινής θεομηνίας.

Μας ανοίγουν οι κυρούλες την πόρτα της εκκλησίας, γαληνεύουμε για μερικά λεπτά στο μισοσκόταδο με τις μορφές των Αγίων γύρω μας. Ο ναός είναι στη μνήμη του Χριστού, κάθε χρόνο στις 5 και 6 Αυγούστου γίνεται προς τιμή του γνήσιο λαϊκό πανηγύρι. Αφήνουμε το Ξεροστέρνι με ανάμεικτα συναισθήματα. Γοητευμένοι από την αίγλη των παλιών χρόνων σε κάθε σημείο του χωριού αλλά ταυτόχρονα μελαγχολικοί από την εγκατάλειψη.

Στον **Κεφαλά**, ένα χιλιόμετρο ανατολικότερα, επανέρχεται η αισιοδοξία μας. Εδώ υπάρχει ζωή, τα δύο καφενεία είναι γεμάτα. Προτιμάμε το μικρότερο, που 'χει λιγότερο κόσμο.

Οι τοίχοι στο εσωτερικό είναι γεμάτοι με χάρτες της Κρήτης, της Ελλάδας, της Ευρώπης. Κοντά στην είσοδο μια μεγάλη αφίσα με όλους τους πρωθυπουργούς της Ελλάδας, από την Απελευθέρωση μέχρι τις μέρες μας.

Ζητάω τον λογαριασμό και μένω κατάπληκτος. Για έναν διπλό ελληνικό και έναν νεσκαφέ μου ζητάει 350 δραχμές.

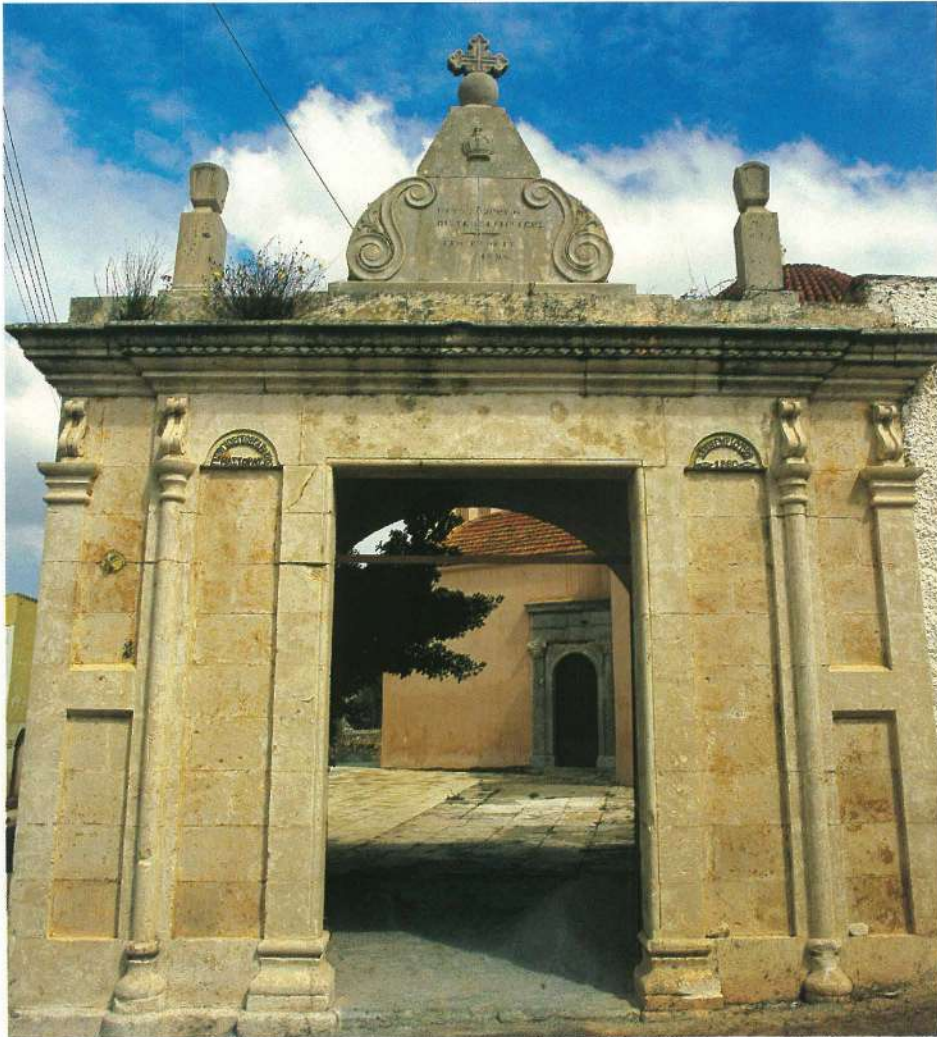
Ο Κεφαλάς είναι μεγάλο χωριό, με σπουδαίο αρχιτεκτονικό χαρακτήρα και εκπληκτική θέα στην θάλασσα, στα Λευκά Όρη, παντού. Τα παλιά αρχοντόσπιτα σιγά-σιγά αναπαλαιώνονται, ξαναστέκουν περιήφανα στα πόδια τους. Υπάρχουν όμως ακόμα αρκετά εγκαταλελειμένα, που περιμένουν κάποιον μερακλή να σκύψει με αγάπη πάνω απ' τα ερείπιά τους.

Κάποιες στιγμές ο ήλιος βγαίνει από τα σύννεφα και προλαβαίνουμε να πάρουμε μερικές φωτογραφίες. Είναι βέβαιο, πως θα ξαναρθούμε με καλύτερες συνθήκες γι' αυτό προτιμάμε να συνεχίσουμε την περιήγησή μας.

Παίρνουμε κατεύθυνση βόρεια προς το **Παλαιώνι**, μικρό χωριό ίδιας αρχιτεκτονικής, ένα χιλιόμετρο από τον Κεφαλά. Έξω απ' το χωριό μια στενή άσφαλτος ξεφεύγει από την κύρια αρτηρία, προς τα δεξιά. Ερημική διαδρομή, κατηφορίζει ανάμεσα σε μικρές χαράδρες. Που και που στενές λωρίδες θάλασσας προβάλλουν μέσ' από απότομες κοψιές βράχων. Στο τέρμα της διαδρομής η ακτή **Εμπρόσγιαλος**. Άγρια και επικίνδυνη με τα κοφτερά της βράχια αλλά σαγηνευτική με τα σμαραγδένια νερά της. Ένα μικρό καφέ-μπαρ πάνω από τη θάλασσα σπάει προς στιγμήν την μοναξιά του τοπίου, είναι όμως κλειστό και την κάνει ακόμα μεγαλύτερη.

Ρεμβάζουμε για λίγο στο πέλαγος, στις αντικρυνές θαλασσοσπηλιές. Απίστευτη ερημιά σ' αυτή την άκρη της Κρήτης. Στη δημοσιά και πάλι, συνεχίζουμε βορειοδυτικά για **Δράπανο** και **Κόκκινο Χωριό**.

Στ' αυτιά μου ηχούν οι λέξεις του φίλου μου Νίκου Μπαχαρίδη, λίγο πριν ξεκινήσω από Θεσσαλονίκη: "Αν σε βγάλει ο δρόμος στην περιοχή του Κόκκινου χωριού, ψάξε βρες τον Μπάμπη και μπες λίγο ώρα στην σπηλιά του, για να δεις τι έχει κάνει αυτός ο άνθρωπος. Είναι καλός φίλος κι έχει πάντα ανοιχτό για φίλους το λημέρι του".

Ονομαστοί οι Κεφαλιανοί μάστορες της πέτρας, έχουν αποτυπώσει παντού την τέχνη τους, όπως στην αυλόθυρα του Ι.Ν. Μιχαήλ Αρχάγγελου στον Κεφαλά, όπου αναγράφεται η ταυτότητα του μάστορα “Γεωργίου Γεωργακάκη”, με χρονολογία “Σεπτεμβρίου 22, 1880”.

ΤΟ ΦΥΣΗΤΟ ΓΥΑΛΙ

Στην είσοδο του Κόκκινου Χωριού σταματάμε. Ένας τεράστιος σωρός από σπασμένα μπουκάλια και γυαλιά κάθε είδους υψώνεται μέσα σ' έναν αυλόγυρο, δίπλα στο δρόμο. Ένα συγκρότημα χαμηλών κτιρίων εκτείνεται λίγο πιο εκεί.

-Τι είναι εδώ βρε παιδιά; ρωτάω κάποιον, που περνάει από κοντά μου.

-Το Φυσητό γυαλί, μου απαντάει.

-Ο Μπάμπης και η σηλιά του αναβάλλονται για λίγο, λέω στην Άννα.

Μπαίνουμε στο πρώτο τμήμα του χώρου και μια γλυκειά ζεστασιά μας αγγίζει τα πρόσωπα. Είναι ευπρόσδεκτη, μια και το πρωινό έξω, είναι συννεφιασμένο και ψυχρό. Περιφέρουμε τα μάτια μας στο χώρο.

Τα ταπεινά κομμάτια γυαλιού στον αυλόγυρο έχουν μεταμορφωθεί, με τη δύναμη λες κάποιου μαγικού ραβδιού, σ' έναν γυάλινο κόσμο φινετσάτο, πολύμορφο, γοητευτικό.

*Μικρή ιδιωτική αλυκή.
Το θαλασσινό νερό
που συγκεντρώνεται
στις κοιλότητες των βράχων
εξατμίζεται και είναι πολλοί αυτοί
που συλλέγουν
το καθαρό αλάτι που απομένει.*

*Στά απόκρημνα ανατολικά
παράλια του Αποκόρωνα,
ο Εμπρόσγαλος
είναι ένας κόλπος
με πεντακάθαρα νερά
και σχετικά ήπια
διαμόρφωση ακτής.*

Δεκάδες, εκατοντάδες διαφορετικές γυάλινες φόρμες, ποτηράκια, κανάτες, ανθοδοχεία, φωτιστικά, κοσμούν το χώρο γύρω μας. Κάνουμε μερικά διστακτικά βήματα στο εσωτερικό, με προσοχή και σεβασμό στα εύθραυστα δημιουργήματα που μας περιβάλλουν. Άγρια ζέστη ξεχύνεται τώρα απ' τους φούρνους. Εκεί, στους 1500οC φωλιάζει το πυρακτωμένο υγρό που προήλθε από την θραύση και τήξη του γυαλιού.

Κόκκινο απ' την υψηλή θερμοκρασία, περιμένει υπομονετικά το μακρύ σιδερένιο καλάμι και την πνοή του τεχνίτη - δημιουργού, για να μεταμορφωθεί σ' αυτές τις θαυμαστές φόρμες γύρω μας.

-Πρέπει να 'σαι περήφανος για το έργο σου, λέω στον **Ανδρέα Τζομπανάκη**, που παρακολουθεί μαζί μας την σταδιακή μεταμόρφωση της πρώτης ύλης.

-Πράγματι, είν' όμορφο να δίνεις φόρμα και χρώμα στη μάζα. Φαντάσου, αυτό το έξοχο φωτιστικό που στριφογυρίζει στα χέρια του τεχνίτη, προέρχεται από τρία μπουκάλια COCA-COLA.

Η ζέση όμως για μας τους αμήνητους είναι αφόρητη. Έξω από τον χώρο της μονάδας βλέπω σε εξέλιξη ένα πετρόχτιστο κτίσμα κι άλλες πολλές κατασκευές.

-Κι αυτά εδώ Ανδρέα, τι είναι;

-Πρόταση για επιστροφή στη φύση. Εδώ θα

΄ναι μια εναλλακτική ταβερνούλα, που θα προσφέρει παραδοσιακές γεύσεις και οικολογικά εδέσματα. Κι εδώ δίπλα θα δημιουργηθεί μια βιολογική μονάδα ανακύκλωσης και καθαρισμού νερού με σύστημα φυτοφίλτρων, που θα αποτελούνται από 17 είδη καλαμοειδών φυτών.

Μένω έκπληκτος με την ευαισθησία και τις εμπνεύσεις αυτού του ανθράπου.

-Δεν σου είπα όμως το σημαντικότερο, λέει ο Ανδρέας. Εδώ απέναντι, στην λοφοπλαγιά της **Δραπανοκεφάλας**, βάζω στα σκαριά ένα οικολογικό χωριό. Μέσα σε 250 στρέμματα θα χτισθούν 25 μονοκατοικίες με πρώτες ύλες πηλό, άχυρο και πέτρα. Θα απουσιάζει το ηλεκτρικό ρεύμα αλλά θα υπάρχουν εναλλακτικές πηγές ενέργειας, ζωολογικό πάρκο και βιοκαλλιέργειες. Θα αξιοποιηθούν τα παλιά μονοπάτια για περιπάτους στην πλαγιά του βουνού. Στο ζωολογικό πάρκο θα προσπαθήσουμε να διατηρήσουμε ράτσες ζώων που τείνουν να εξαφανισθούν π.χ. η αγελάδα της Ελληνικής βραχυκερατικής φυλής, που είναι ιδιαίτερα μικρόσωμη και συναντάται ήδη στα Μινωικά χρόνια.

Χαιρετάμε θερμά τον Ανδρέα και του ευχόμαστε να πετύχει τους οραματισμούς του για το καλό του Αποκόρωνα, της Κρήτης, της Ελλάδας, της ανθρωπίνης ευαισθησίας.

Χρειάζεται μεγάλη τέχνη και εμπειρία για να κατασκευασθούν τα χειροποίητα αντικείμενα με την μέθοδο του "Φυσητού Γυαλιού"

Λίγο πριν από τον κόλπο της Σούδας τα παράλια είναι απόκρημνα με εντυπωσιακούς γεωλογικούς σχηματισμούς.

Η ΣΠΗΛΙΑ και οι "Μπάμπηδες"

Πλησιάζει μεσημέρι, είν' ώρα να αναζητήσουμε τον Μπάμπη. Φτάνουμε μέχρι τις εγκαταστάσεις του Ναύσταθμου, μα πουθενά ίχνος του Μπάμπη. Αρχίζουμε να επιστρέφουμε απογοητευμένοι, όταν σ' ένα δευτερεύοντα δρόμο, κινεί την προσοχή μας ένας άνθρωπος. Δεν είναι απόλυτα μόνος. Ένας γαίδαρος δεμένος με σχοινί, έχει συντονίσει το βήμα δίπλα του.

Παρακολουθούμε για λίγο αυτό το παράξενο ζευγάρι, ύστερα μπαίνω στο στενό δρομάκι και κατευθύνομαι κοντά τους.

-Καλημέρα.

-Καλημέρα σε σας.

-Μου είπαν, πως πιθανόν σ' αυτή την περιοχή μπορώ να βρω τον Μπάμπη.

-Εγώ είμαι ο Μπάμπης. Εσύ ποιος είσαι;

Συγχαίρω σιωπηλά τον εαυτό μου που τον εντόπισα με το πρώτο μέσα στην ερημιά και του συστήνομαι.

Ξύνει το κεφάλι του προσπαθώντας να συνδέσει πρόσωπα και γεγονότα. Ύστερα με κοιτάζει απορημένος. Ούτε τ' όνομα του φίλου μου του Μπαχαρίδη του θυμίζει τίποτε. Είν' η σειρά μου ν' αρχίσω να ξύνομαι με αμηχανία.

-Εσύ δεν είσαι ο Μπάμπης με τη σπηλιά; ρωτάει η Άννα σε μια τελευταία προσπάθεια εύρεσης στίγματος.

-Όχι, εγώ είμαι ο Μπάμπης μ' αυτό το σπίτι απέναντι. Ο Μπάμπης με τη Σπηλιά είναι λίγο παρακάτω αλλά απουσιάζει αυτή την ώρα. Μια και γνωριστήκαμε όμως δεν περνάτε απ' το σπίτι να πιούμε ένα καφέ;

Τον ακολουθούμε, μαζί και ο γαΐδαρος, που είχε αναγκαστικά σταματήσει.

-Μισό λεπτό να βολέψω αυτό το ζωντανό, λέει ο Μπάμπης. Τον βρήκα παρατημένο επάνω στο βουνό, με δεμένα τα μπροστινά του πόδια. Αν είναι κάποιου, ας έρθει να τον πάρει.

Φέρνει στον γαΐδαρο τροφή και νερό και μας οδηγεί στο σπίτι.

-Ντίνα, να σου συστήσω από εδώ την Άννα και τον Θεόφιλο από τη Θεσσαλονίκη, λέει στη γυναίκα του.

Δύο λεπτά αργότερα η Ντίνα ξεφυλλίζει το περιοδικό μας κι εμείς απολαμβάνουμε το καφεδάκι της.

Απόλυτη ηρεμία, ο Νοπιάς έχει πέσει από ώρα, έχει σαρώσει όμως τα πάντα στο πέρασμά του. Ψυχή δεν υπάρχει ολόγυρα, συζητάμε ήσυχα και αγναντεύουμε τη θάλασσα.

-Βρε γυναίκα, ώρα που 'ναι, δεν μας βάζεις μια τσικουδιά;

Κόβει ο Μπάμπης τρεις-τέσσερις αγκινάρες από τον κήπο, τις καθαρίζει με μαεστρία, δείχνει τον τρόπο και στην Άννα, στίβει λεμόνι, γεμίζει τσικουδιά τα ποτήρια, τσουγκρίζουμε, πίνουμε.

-Συμπαθάτε μας δεν σας περιμέναμε, λέει κάποια στιγμή. Έτσι θα βάλουμε στο στόμα μας "ό,τι βρέθηκε".

Η Κρητική αυτή έκφραση, γεμάτη ευγένεια αλλά και ταπεινοφροσύνη, σημαίνει στην περίπτωση μας, ένα θαυμάσιο μαγειρεμένο κουνέλι, αγκινάρες με κουκιά πρωτόγνωρης νοστιμιάς, μια γεναϊά τηγανιά πατάτες, εκπληκτικό πιλάφι.

Με καμάρι ανοίγει ο Μπάμπης κι ένα παλιό χύμα κρασί με γνήσια γεύση κονιάκ και υψηλό αλκοολικό βαθμό, που μας χτυπάει σαν κεραυνός.

Είναι τόσο ευχάριστοι και φιλόξενοι οι οικοδεσπότες μας, που θα μπορούσαμε να μείνουμε όλο το βράδυ. Ένα αυτοκίνητο όμως σταματάει απέναντι, βγαίνει κάποιος, ξεκλειδώνει την καγκελόπορτα και συνεχίζει.

-Αυτός είναι ο Μπάμπης με τη Σπηλιά, λέει ο Μπάμπης.

Γενειοφόρος ο καινούργιος Μπάμπης, εύσωμος και πρόσχαρος - όλοι οι εύσωμοι είναι πρόσχαροι - μας υποδέχεται εγκάρδια. Μας ξεναγεί στην τεράστια σπηλιά του, που 'χει μετατρέψει σ' ένα καταπληκτικό λημέρι, με τζάκι και όλα τα απαραίτητα.

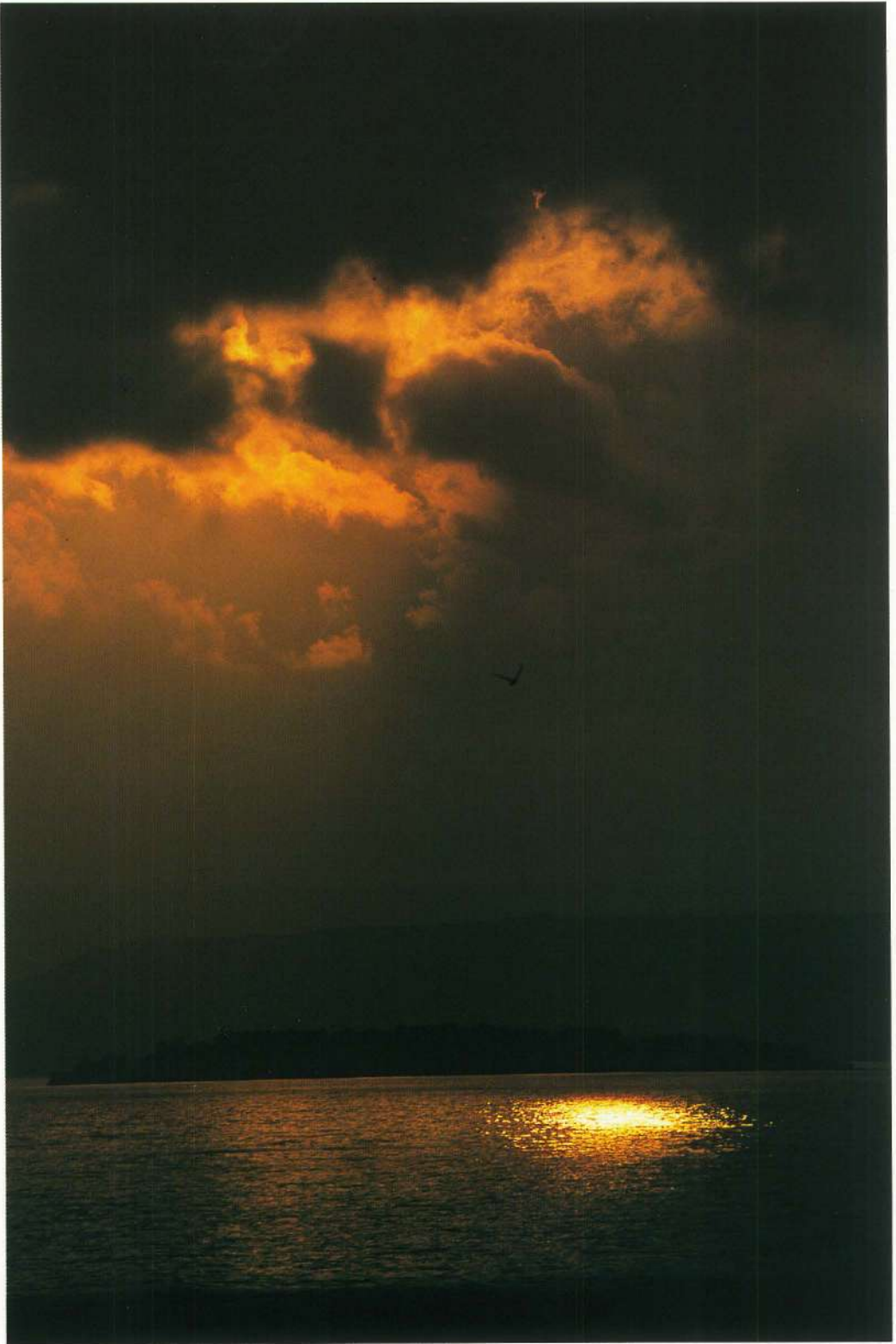
Βάζει μια τσικουδιά κι επειδή φαντάζομαι τη συνέχεια, τον προλαβαίνω.

Μας κατεβάζει με σκαλοπάτια σ' άλλη μια σπηλιά στο επίπεδο της θάλασσας, μας δείχνει τα έργα των χεριών του 10 χρόνια τώρα σ' αυτόν τον άγριο τόπο.

Ώρα πολλή καθόμαστε στο μεγάλο ξύλινο τραπέζι, στην άκρη του γκρεμού, πάνω από τη θάλασσα. Πέφτει το δελιινό στη μεριά της Σούδας, βάφει κόκκινα τα νερά του κόλπου. Παύουμε να μιλάμε, καπνίζουμε σιωπηλοί. Τι να πεις τούτες τις ώρες; Πιο καλά μιλάει το κύμα, που σκάζει 30 μέτρα πιο κάτω στις κοφτερές άκρες των βράχων.

Μέσα σε μια άγρια φύση το μοναχικό "μπαλκόνι" του Μπάμπη μας χάρισε αξέχαστες στιγμές

ΔΥΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΑΜΟΥ - ΜΑΧΑΙΡΟΙ

Καλώς τους, καλώς ήρθατε, μας υποδέχεται η **Ρούλα Καστρινάκη** μ' ένα αστραφτερό χαμόγελο.

Αισθανόμαστε αμέσως οικεία, σαν να την γνωρίζουμε χρόνια. Δυό λεπτά αργότερα στο καφενεδάκι της μικρής, περιποιημένης πλατείας των **Μαχαιρών**, πίνουμε το καφεδάκι μας.

-Ως το απόγευμα είμαι στη διάθεσή σας, μας λέει. Μπορούμε να πάμε όπου θέλετε.

Δεν είν' ένα συνηθισμένο χωριό οι Μαχαιροί. Γαντζωμένα καθώς είναι τα σπιτάκια του στην πέτρινη αγκαλιά ενός απόκρημνου λόφου, δίνουν στο άγριο τοπίο έναν χαρακτήρα ήπιο και ειρηνικό. Κρατούν σχεδόν όλα τα πολύτιμα αρχιτεκτονικά στοιχεία από τα χρόνια της βενετοκρατίας και Τουρκοκρατίας, με πρωτοβουλία μάλιστα της κοινότητας το χωριό έχει χαρακτηριστεί πρόσφατα διατηρητέο. Κάτω από την πλατεία κινεί την προσοχή μας ένα μικρό, πέτρινο αμφιθέατρο με άψογο κυκλικό σχήμα και κατασκευή. Με τις ποικίλες εκδηλώσεις που γίνονται εκεί, συμβάλλει στην πολιτισμική ανάπτυξη της μικρής αυτής κοινωνίας και της ευρύτερης περιοχής.

Στο ψηλότερο σημείο του χωριού, σχεδόν ενσωματωμένο στον απόκρημνο βράχο,

δεσπόζει το εκκλησάκι του Αγίου Ιωάννη.

-Ας βαδίσουμε λίγο στα δρομάκια των **Μαχαιρών**, προτείνω στην Ρούλα.

Πάνω στον κεντρικό δρόμο, λίγα μέτρα από την πλατεία, ένα έξοχο οικιστικό συγκρότημα τραβάει την προσοχή μας.

Βγάζει η Ρούλα έναν βαθύ αναστεναγμό.

-Ο Κώστας κι εγώ έχουμε καταθέσει όλη τη ζωή μας σ' αυτό που βλέπετε. Χρόνια τώρα ονειρευόμαστε να δημιουργήσουμε σ' αυτό το χωριό, που τόσο αγαπάμε, ένα μικρό συγκρότημα ξεχωριστό.

Την παρακαλούμε να μας ξεναγήσει. Στο τελευταίο στάδιο βρίσκονται πια οι εργασίες. Περνάμε από έκπληξη σε έκπληξη. Και δεν παύουμε να θαυμάζουμε το αρμονικό δέσιμο της πέτρας και του ξύλου, την αξιοποίηση των παλιών στοιχείων και υλικών, τους μικρούς κήπους στο πίσω τμήμα του συγκροτήματος. Ο Αποκόρωνας συνεχίζει να κερδίζει τον θαυμασμό και την εκτίμησή μας.

-Κι αυτό δεν είναι ένα μεμονωμένο φαινόμενο, προσθέτει η Ρούλα. Όλα τα χωριά της επαρχίας, περισσότερο ή λιγότερο τείνουν σ' αυτή την απόρριψη του βάρβαρου και ακαλαίσθητου. Όλοι πια νοιάζονται να επιστρέψουν στις ρίζες τους, να αναδείξουν και πάλι τις παλιές αρχές και αξίες.

Το χωριό "Μαχαιροί" χτισμένο στα ψιλά του απόκρημνου λόφου, είναι από τα πιο γραφικά της περιοχής.

Αν και κτηνοτρόφος ο μπαρμπα-Μανώλης, ασχολείται στον ελεύθερο χρόνο του με την καλαθοπλεκτική.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Κάποια κυρούλα από μian αυλή μας καλημερίζει.

-Κυρά Ειρήνη να σου συστήσω τους φίλους μου, λέει η Ρούλα.

Μπαίνει ο μπαρμπα-Μανώλης, χαμογελαστός και ζωηρός, παρά το 80 χρονάκια του. Πίνουμε στην υγεία του και στην ονομαστική γιορτή της γυναίκας του. Χαρούμενος ο μπαρμπα-Μανώλης σκαρώνει στη στιγμή μια μαντινάδα:

*"Ειρήνη για χατήρι σου,
τώρα θα τραγουδήσω,
θα πω τραγούδια έμορφα,
όλους να 'φχαριστήσω".*

Στην μικρή δροσερή αυλή ο χρόνος κυλά γλυκά μ' αυτούς τους τόσο συμπαθητικούς ανθρώπους. Καθώς τους αποχαιρετούμε, ο μπαρμπα-Μανώλης μας ξεπροβοδίζει στο κατώφλι με άλλη μια μαντινάδα:

*"Φεύγετε και πηγαίνετε,
να 'ναι καλή η στρατιά σας
κι η Παναγία κι ο Χριστός,
πάντα να 'ναι κοντά σας".*

Με τις ευχές της μαντινάδας του μπαρμπα-Μανώλη αφήνουμε το όμορφο χωριουδάκι των Μαχαιρών. Προορισμός μας ο ξακουστός ναός του **Αγίου Νικολάου των Κυριακοσελιών**.

Ανηφορίζει ο δρόμος μέσα σε πυκνή βλάστηση, περνάει μέσα από χαράδρες και φαράγγια με σημαντικότερο το **Φαράγγι των Μαχαιρών**.

Σε λιγότερο από 20 λεπτά φτάνουμε στη **Ραμνή**, έναν αγροτικό οικισμό με αρκετά παλιά κτίσματα. Συμπαθητικό χωριό με όμορφη θέα, σε άλλη περίπτωση θα 'θελα να περιπλανηθώ για λίγο στα σοκάκια του.

Ο Άγιος Νικόλαος όμως μας έλκει με την φήμη του σαν ισχυρός μαγνήτης. Από ψηλά ακόμα αντικρύζουμε το κοκκινωπό περιγραμμά του στο βάθος της κοιλάδας.

Ολόγυρα δασωμένα βουνά με απότομες κλίσεις. Και πιο ψηλά, γαντζωμένο στην ορθοπλαγιά, άλλο ένα εκκλησάκι, κατάλευκο αυτό μέσα στην κυριαρχία του πράσινου.

-Αυτός είναι ο σπηλαιώδης ναός του **Αγίου Μάμα**, λέει η Ρούλα. Θα του ανάψουμε ένα κεράκι κι αυτουνού.

Ο περίφημος ναός του Αγίου Νικολάου των Κυριαζοσελιών είναι κτισμένος κατά τον 10^ο ή 11^ο αιώνα, ενώ ανακατασκευάστηκε και τοιχογραφήθηκε κατά τον 13^ο αιώνα. Γιά την εξαιρετική ποιότητα των τοιχογραφικών του διάκοσμων θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα Βυζαντινά μνημεία, όχι μόνο της Κρήτης.

Ένα τεράστιο караγάτσι δεσπόζει έξω από τον αυλόγυρο του Αγίου Νικολάου. Τριγύρω βαλανιδιές και πιο κάτω πλατάνια.

Μονόχωρος ναός με τρούλο, κτίσμα επιβλητικό, κάθε πέτρα φέρνει πάνω της την αίγλη δέκα αιώνων. Στην κορυφή δύο τρούλοι διαφορετικοί, στρογγυλός ο βυζαντινός, γωνιώδης ο μεταγενέστερος.

Γυρίζουμε γύρω-γύρω απ' αυτό το παμπάλαιο μνημείο της Ορθοδοξίας, παρατηρούμε την κάθε οπτική γωνία, την κάθε λεπτομέρεια. Ο Άγιος Νικόλαος δεν φημίζεται όμως μόνον για το εξωτερικό του αλλά κυρίως για τις απaráμιλλες τοιχογραφίες του.

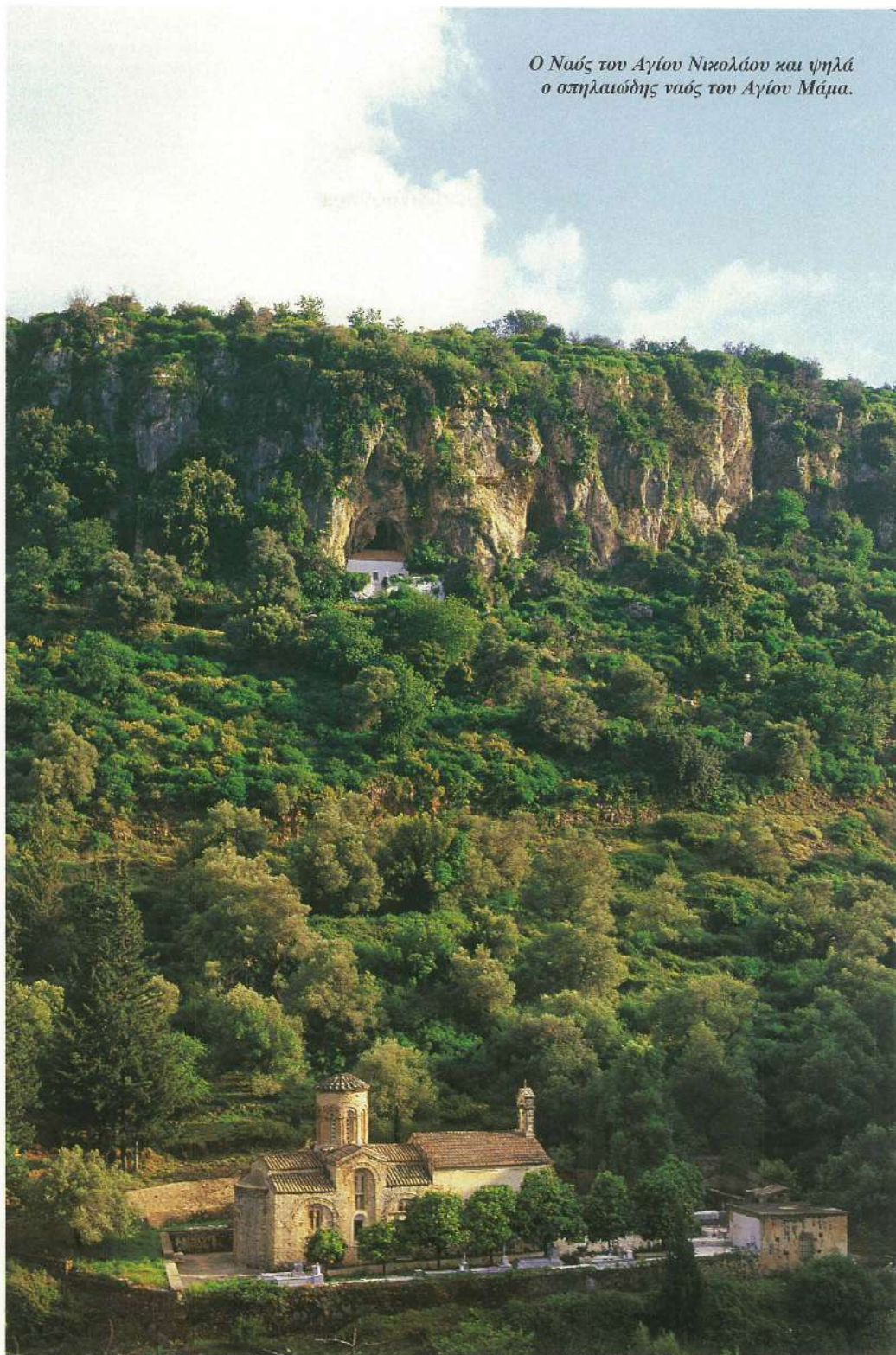
Που για να τις θαυμάσει κανείς, πρέπει να 'χει την δυνατότητα να επισκεφθεί το εσωτερικό του ναού. Το κλειδί όμως φυλάσσεται σ' ένα διπλανό χωριό, τον Σαμωνά. Καθώς ετοιμαζόμαστε να ξεκινήσουμε για το χωριό, ένα αυτοκίνητο σταματάει μπροστά μας. Ένα ζευγάρι νεαρών Γάλλων και η κυρία από τον Σαμωνά με το κλειδί στο χέρι, μας καλημερίζουν. Η

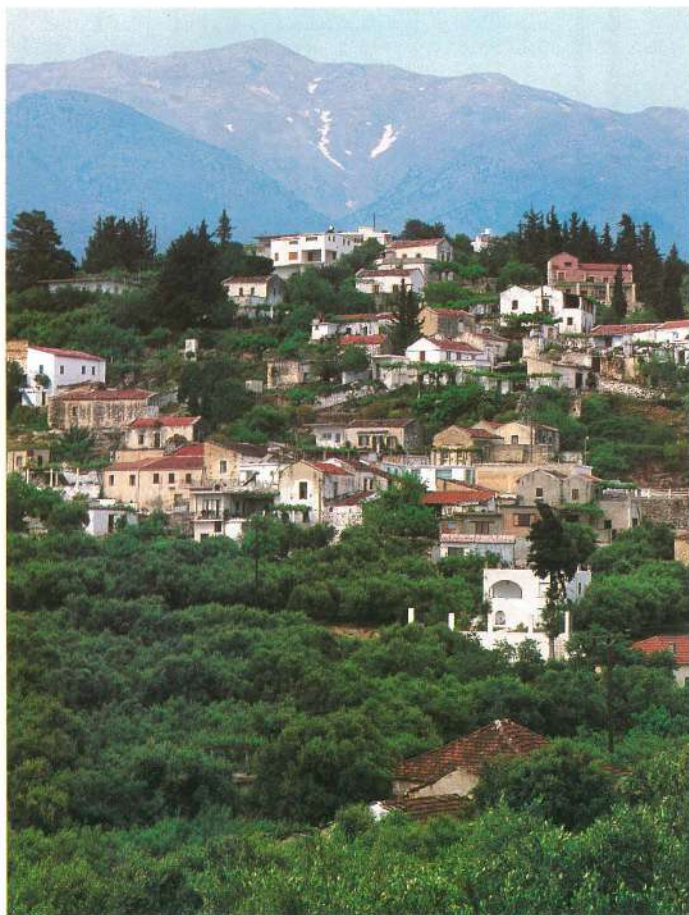
ξύλινη πόρτα ανοίγει και μπαίνουμε στο ναό. Μια αίσθηση δροσιάς μας τυλίγει αμέσως, οι ογκώδεις τοίχοι από πελεκητό πωρόλιθο μας απομονώνουν τελειώς από το εξωτερικό περιβάλλον. Οι φεγγίτες στον τρούλο και στα πλαϊνά είναι στενοί, το φως μπαίνει λιγοστό, τόσο όμως όσο χρειάζεται, για ν' αναδείξει τις μορφές των Αγίων σ' όλη τους την αυστηρότητα.

Νοιώθω ξαφνικά καθηλωμένος, σαν να 'χω μπροστά μου τους θρυλικούς βυζαντινούς αυτοκράτορες, τον Νικηφόρο Φωκά, τον Τσιμισκή ή την τραγική μορφή του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Ακόμα κι οι Γάλλοι δείχνουν να βιώνουν πρωτόγνωρα συναισθήματα απ' αυτόν τον συνδυασμό υψηλής τέχνης και βαθιάς θρησκευτικής πίστης του αγιογράφου.

Μιλάμε ελάχιστα, σχεδόν ψιθυρίζουμε. Ζητάμε από την κυρία την άδεια να φωτογραφίσουμε. Μας αρνείται ευγενικά. Ίσως είναι καλύτερα έτσι. Έχουν μεγαλύτερη αξία κάποια πράγματα, όταν είναι χαραγμένα μόνον στην μνήμη.

*Ο Ναός του Αγίου Νικολάου και ψηλά
ο σπηλαιώδης ναός του Αγίου Μάμα.*

*Είναι απίστευτη η ποικιλία
των ήχων που βγάζουν
αυτοί οι σταλακτίτες στο
σπήλαιο του Σαμωνά*

*Οι οικισμοί Παϊδοχώρι και
Νεροχώρι είναι κτισμένοι
αμφιθεατρικά σε χαμηλή
λοφοσειρά και αποτελούν
ενδιαφέροντα δείγματα λαϊκής
αρχιτεκτονικής. Βρίσκονται
μέσα σε πλούσια βλάστηση και
έχουν μεγάλα περιθώρια
αγροτουριστικής ανάπτυξης.
Οι δύο αυτοί οικισμοί μαζί με
τον οικισμό των Αγίων Πάντων,
είναι πολύ κοντά στην Εθνική
Οδό Ρεθύμνου - Χανίων και
αποτελούν την κοινότητα
Παϊδοχωρίου.*

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΟΥ ΣΑΜΩΝΑ

Απ' το μισόφωτο και την μυστικιστική ατμόσφαιρα του Αγίου Νικολάου ξαναβγαίνουμε στο Κρητικό φως. Σκληρό και ανελέητο αυτή την ώρα, μας γεμίζει προς στιγμήν με αναστολές για κάθε δραστηριοποίηση. Μοιάζει τόσο βολική η ιδέα για χαλάρωση δίπλα στο δροσερό νερό του Αγίου Νικολάου και στην ευεργετική σκία των πυκνών φυλλωμάτων. Η Ρούλα όμως, σκληροτράχηλη Κρητικιά καθώς είναι, φροντίζει για την αξιοποίηση της κάθε μας στιγμής.

-Πάνω απ' τα κεφάλια μας δεσπόζει ο λόφος Καστέλλι με τα ερείπια του βυζαντινού φρουρίου και το εκκλησάκι του Αγίου Μάμα. Και μπροστά μας ξεκινάει το φαράγγι, που μετά από 3-5 χιλιόμετρα καταλήγει στους Μαχαιρούς. Η επιλογή της σειράς επίσκεψης

είναι δική σας.

Για τρεις ολόκληρες ώρες τριγυρνάμε στα βουνά και στα φαράγγια, ποτίζουμε με ιδρώτα την Κρητική γη. Όταν ξαναμπαίνουμε στο αυτοκίνητο, μια γλυκειά κούραση μας βαραίνει.

Η μέρα όμως φαίνεται πως δεν έχει τελειώσει ακόμα. Νέες συγκινήσεις, υπόγειες αυτή τη φορά, μας περιμένουν.

-Είμαι βέβαιος, πως θα σας αρέσει το μικρό μας σπήλαιο, λέει ο Κώστας Καστρινάκης.

Στην δροσερή αυλή του σπιτιού του, στον Σαμωνά, η γυναίκα του που λίγες ώρες πριν μας είχε εισαγάγει με το κλειδί της στα άδυτα του Αγίου Νικολάου, τώρα μας κερνάει παγωμένη τσικουδιά. Είν' ένα σύντομο διάλειμμα, τόσο απαραίτητο αυτή την ώρα.

*Νεαροί λευκοί σταλακτίτες
πάνω από την λιμνούλα
στο σπήλαιο του Σαμωνά.*

Έχει μια εκπληκτική θέα ο Σαμωνάς απ' το υψόμετρό του, βουνά, πεδιάδα του Αποκόρωνα και στο βάθος θάλασσα. Λίγο πιο κάτω απ' τα τελευταία σπίτια του χωριού βρίσκεται το σπήλαιο. Παίρνει έναν μεγάλο φακό μαζί του ο

Κώστας κι έναν μικρότερο εφεδρικό. Ξεκλειδώνει μια βαριά σιδερένια καταπακτή και χάνεται απ' το φως της ημέρας. Πίσω του ακολουθούμε κι εμείς. Μια ξύλινη κατακόρυφη σκάλα στην αρχή, την κατεβαίνουμε προσεκτικά, ακολουθεί μια δεύτερη.

ΝΥΧΤΕΡΙΝΕΣ ΩΡΕΣ ΣΤΗ ΛΙΤΣΑΡΔΑ

Ο χώρος γύρω μας στενεύει, οι κινήσεις δυσκολεύουν. Μια τρίτη σκάλα μας απομακρύνει ακόμη πιο πολύ απ' την επιφάνεια της γης. Στις αδύναμες αναλαμπές του φακού διακρίνω φευγαλέα σταλακτίτες και σταλαγμίτες. Γιατί δεν περιμένει όμως ο Κώστας; Πώς θα δούμε το σπήλαιο αν δεν σταμάμε καθόλου;

-*Φτάνουμε, ακούγεται από κάτω μας μια φωνή. Προσέξτε όμως σε ποιο σημείο θα βάλετε το κάθε σας πόδι. Ακολουθείστε ακριβώς τα βήματά μου.*

Δεν είναι εύκολο να μιμηθείς τις κινήσεις του ανθρώπου, που ξέρει το σπήλαιο καλύτερα από το σπίτι του.

Όλα αυτά διαρκούν μερικά δευτερόλεπτα. Πριν προλάβουμε να δούμε γύρω μας, σβήνει ο Κώστας το φακό και μας τυλίγει το σκοτάδι. Περνούν μερικά δευτερόλεπτα με απόλυτη σιωπή. Κανείς δεν μιλάει, τίποτε δεν κινείται, αισθάνομαι μια έννοια ανυπαρξίας μέσα μου.

Ένα ανεπαίσθητο κλικ ακούγεται απ' την κατεύθυνση του Κώστα. Ταυτόχρονα σχεδόν μια δέση φωτός ξεπηδάει απ' τον φακό του και διαλύει το σκοτάδι. Μια εικόνα μαγική γεννιέται γύρω μας. Αμέτρητοι λευκοί σταλακτίτες κρέμονται απ' την οροφή σαν πέτρινες κλωστές. Μερικοί φαίνονται τόσο εύθραυστοι και ντελικάτοι, που μοιάζουν έτοιμοι να θρυμματισθούν. Δυο μέτρα πιο κάτω, στο δάπεδο της σπηλιάς, λαμπυρίζουν τα ακίνητα νερά μιας λιμνούλας. Να όμως πίσω από την πλάτη μας, που ακούγονται κάποιοι ήχοι παράξενοι, σαν να βγαίνουν από πρωτόγονο όργανο. Είναι ο Κώστας, που με τα δάχτυλά του χτυπάει απαλά τις πτυχώσεις μιας ολάκαιρης συστοιχίας σταλακτιτών. Για δύο λεπτά δοκιμάζουμε όλοι τις συνθετικές μας δυνατότητες. Ύστερα, όταν κι ο τελευταίος ήχος της **"Συμφωνίας των Σταλακτιτών"** σβήνει, παίρνουμε αργά τα βήματά μας για την επιφάνεια. Πάνω στη γη μας υποδέχεται το τελευταίο φως της μέρας. Είν' έτοιμος ο Κώστας να ρωτήσει κάτι για τις εντυπώσεις μας, μα τον προλαβαίνω:

" Ποτέ στη ζωή μου σ' έναν τόσο μικρό χώρο δεν είδα μαζεμένη τόσο ομορφιά".

Το τηλεφώνημα του **Μιχάλη Ανδριανάκη** μας βρίσκει με το πέσιμο της νύχτας στον Βάμο.

-*Μια κι είμαι απόψε στην Λιτσάρδα, θα μπορούσαμε άραγε να βρεθούμε στο σπίτι μου, να πιούμε μια τσικουδιά και να γνωριστούμε;*

Αρχαιολόγος ο Μιχάλης και Νομαρχιακός Σύμβουλος, με πλούσιες γνώσεις για όλη την περιοχή, είναι και δική μας μεγάλη επιθυμία να τον γνωρίσουμε.

Δυο βήματα απέχει η **Λιτσάρδα** απ' το Βάμο, σε μερικά λεπτά ο Μιχάλης μας υποδέχεται στην αυλόθυρά του.

Να άλλος ένας μερακλής που αγαπάει τον τόπο του, σκέφτομαι, καθώς ρίχνω μια πρώτη ματιά στο σπίτι του. Είναι γλυκειά η βραδιά, καθόμαστε γύρω απ' το βαρύ ξύλινο τραπέζι στο υπόστεγο.

Πέφτει το σκοτάδι, πάει ο Μιχάλης ν' ανάψει το φως, τίποτε. Διακοπή ρεύματος. Πιάνει τότε κι ανάβει μια λάμπα, είναι καλύτερα έτσι, πιο ρομαντικά.

Δροσίζει η νύχτα, περνάμε μέσα, ανάβουμε και δυο κεριά. Βιβλία, παλιές φωτογραφίες και έπιπλα, σκάλα ξύλινη εσωτερική, πέτρα στο πάτωμα, παραδοσιακές ψάθινες καρέκλες, χοντρόξυλα από κυπαρίσσι στο ταβάνι. Ένα σύγχρονο σπίτι, γεμάτο με γλύκα και ομορφιά απ' τον περασμένο αιώνα.

Ανοίγει τον χαρτοφύλακά του ο Μιχάλης, βγάζει από μέσα ένα πακέτο δακτυλογραφημένες σελίδες και μου το δίνει.

-*Εδώ βρίσκονται αρκετά στοιχεία για την επαρχία Αποκόρωνα. Αξιοποίησέ τα όπως νομίζεις καλύτερα.*

Δεν μπορούσε να μου κάνει καλύτερο δώρο εκείνη τη στιγμή.

Ανανεώνουμε το ραντεβού μας με το Μιχάλη και, το ίδιο βράδυ, η λάμπα στο σπίτι φωτίζει μέχρι αργά το ξεφύλλισμα των ιστορικών σελίδων του Αποκόρωνα.

Θα 'ναι ένας πολύτιμος σύντροφος από δω και πέρα στις αναζητήσεις μας.

ΝΕΡΑ ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΚΑΙ ΛΙΜΝΗΣ

Το πρωινό μας στο "ΜΥΡΟΒΟΛΟΝ" του Βάμου τείνει να εξελιχθεί σε μια καθημερινή υγιεινή συνήθεια, που πολύ απέχει από τους απανωτούς καφέδες του γραφείου.

Έτσι κάθε πρωί υποδεχόμαστε τη μέρα στην μικρή ήσυχη πλατειούλα με μια ποικιλία από αγνά Κρητικά προϊόντα, απ' τα οποία δεν λείπει ποτέ ο φυσικός χυμός πορτοκαλιού. Το ξεκίνημα της μέρας μας βρίσκει ν' αγναντεύουμε νωχελικά την θάλασσα στον

Όρμο του Αλμυρού. Η πλατειά αμμουδιά της Γεωργιούπολης αποτινάζει από πάνω της το τελευταίο μούδιασμα του χειμώνα, απλώνει προκλητικά τα κάλλη της για να υποδεχθεί σε λίγο καιρό τους χιλιάδες επισκέπτες της.

Στην μικρή κοσμοπολίτικη πόλη ξενοδοχεία, δωμάτια και καταστήματα συμπληρώνουν τις τελευταίες ετοιμασίες τους πριν από την "Κάθοδο των Μυρίων".

Σε μας όμως αυτή η απέραντη παραλία

δημιουργεί μια αίσθηση χαλάρωσης.

-Δεν δικαιούμαστε κι εμείς λίγη νιρβάνα κάτω απ' τον ήλιο; αναρωτιέμαι μεγαλόφωνα.

Αντί για απάντηση η Άννα μου δείχνει τον χάρτη και το εξοντωτικό πλάνο της ημέρας. Αφήνουμε λοιπόν τα νερά της θάλασσας κι ανηφορίζουμε για τα νερά της **Λίμνης Κουρνά**. Περνάμε για λίγο απ' τον μικρό οικισμό **Μαθές**, που αναφέρεται από τα χρόνια της Βενετοκρατίας και διατηρεί αρκετά καλά τον αρχιτεκτονικό του χαρακτήρα.

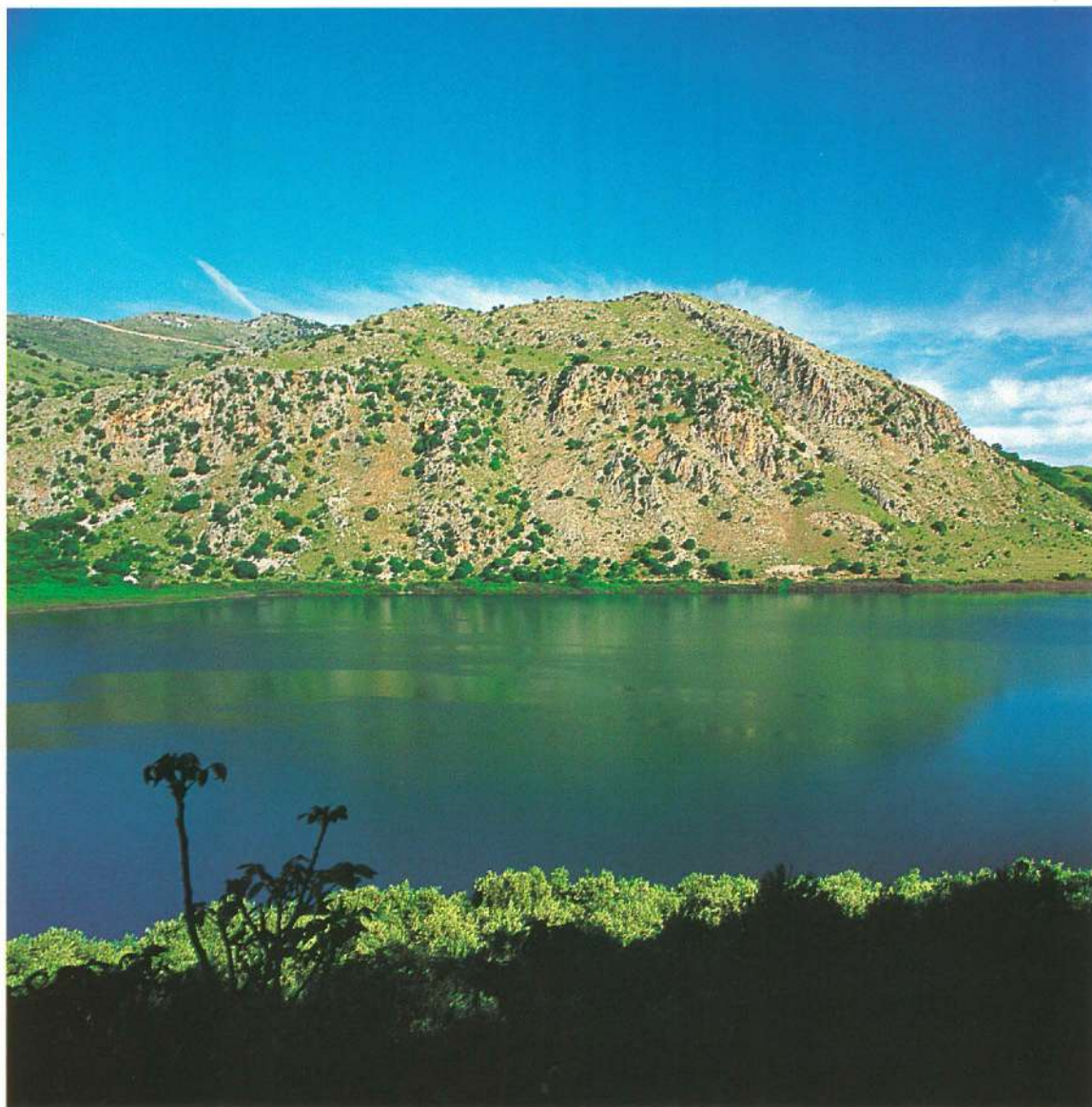
Λίγο πιο πάνω, στο λοφάκι του, συναντάμε το **Μουρί**, που 'ναι κι αυτό παλιό χωριό, με καλά διατηρημένα σπίτια. Και, λίγες εκατοντάδες μέτρα στα δυτικά, τα ήρεμα νερά της Λίμνης Κουρνά αστράφτουν κάτω από το πρωϊνό φως.

Είν' ανοιχτές κάποιες ταβερνούλες αυτή την ώρα στην ακρολιμνιά, δεν μπορούμε ν' αντισταθούμε σ' ένα καφεδάκι.

Κανείς επισκέπτης δεν κινείται ακόμα στην περιοχή, έχουμε το προνόμιο της μοναξιάς.

Η εξαιρετική αμμονδιά της Γεωργιούπολης είναι έτοιμη να υποδεχθεί τους επισκέπτες της.

Μόνον τα πουλιά πεταρίζουν μπροστά μας, αλλάζουν συνεχώς θέση στα μισοβυθισμένα δέντρα της λίμνης.

Προσπαθώ να προσδιορίσω την έκταση και το σχήμα της. Καταλήγω, ότι πρέπει να 'ναι ρομβοειδής κι όχι μακρύτερη από ένα χιλιόμετρο. Ένας στενός χωματόδρομος μας βγάζει πάνω από τη λίμνη. Μένουμε για λίγη ώρα καθισμένοι στο γρασίδι, στους πρόποδες των Λευκών Ορέων, θαυμάζοντας από ψηλά το γλυκύτατο περίγραμμα της λίμνης και στο βάθος τον γαλάζιο ορίζοντα

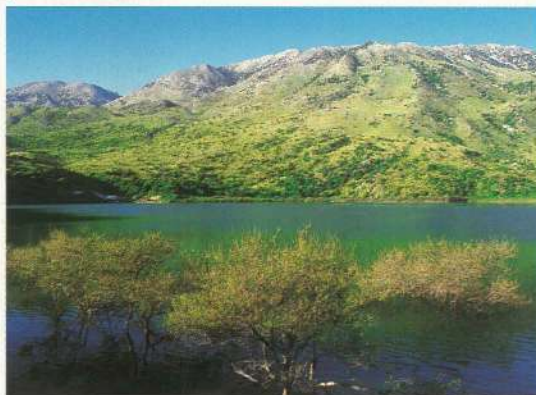
του Όρμου του Αλμιρού.

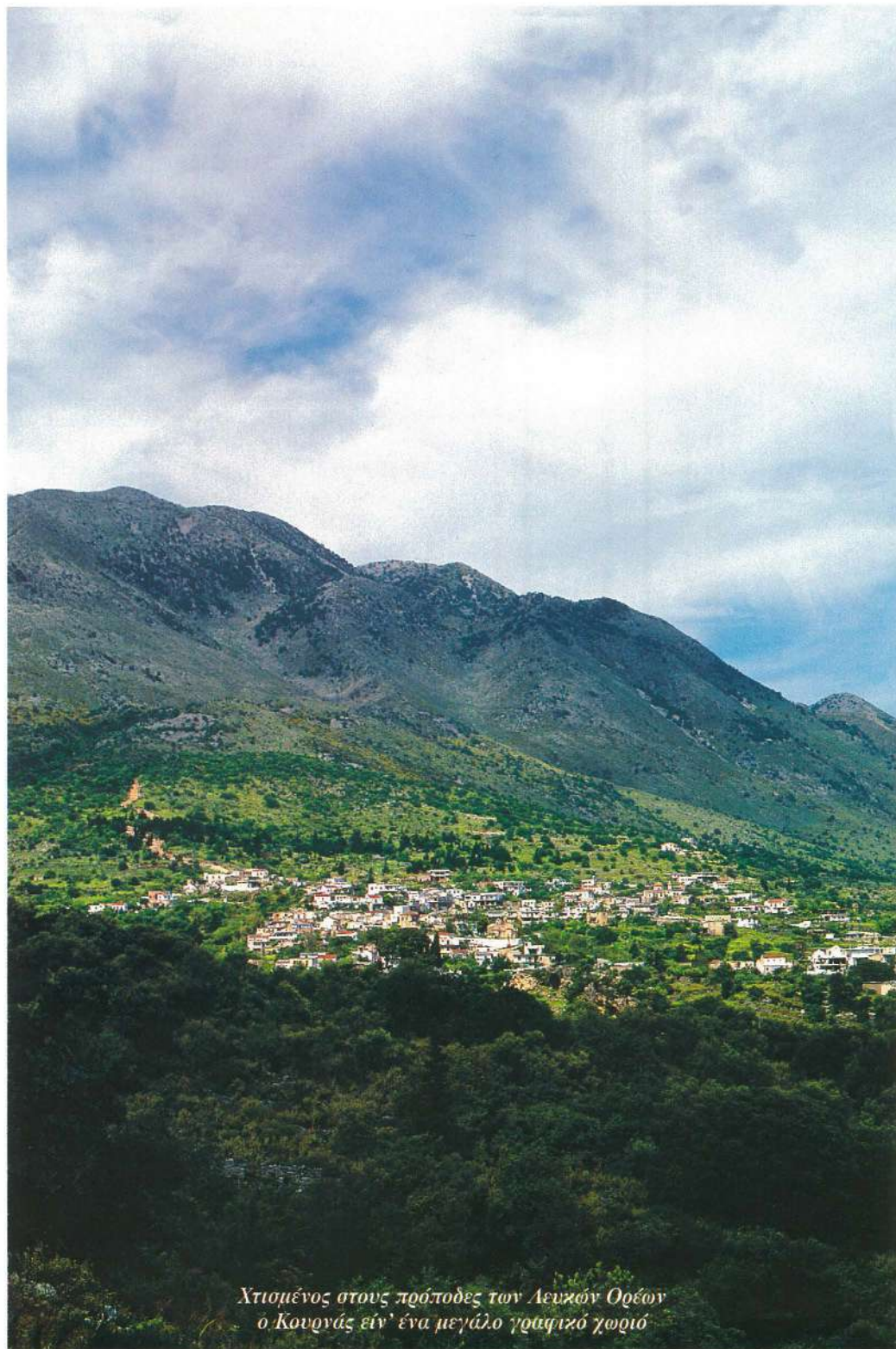
Κάθε γωνιά του Αποκόρωνα είν' όμορφη και μας εκπλήσσει. Μα πάνω απ' όλα νιώθουμε γύρω μας, σε κάθε μας βήμα, αυτό το μοναδικό συναίσθημα της ανθρώπινης ζεστασιάς, του αυθορμητισμού και της φιλοξενίας των Κρητικών ανθρώπων. Και βγαίνει από τα βάθη της ψυχής μας η ευχή να παραμείνουν για πάντα έτσι, απλοί, ειλικρινείς και καλοσυνάτοι, ενάντια στην γενική ισοπέδωση αρχών και αξιών.

ΝΕΕΣ ΣΥΝΑΡΠΑΣΤΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

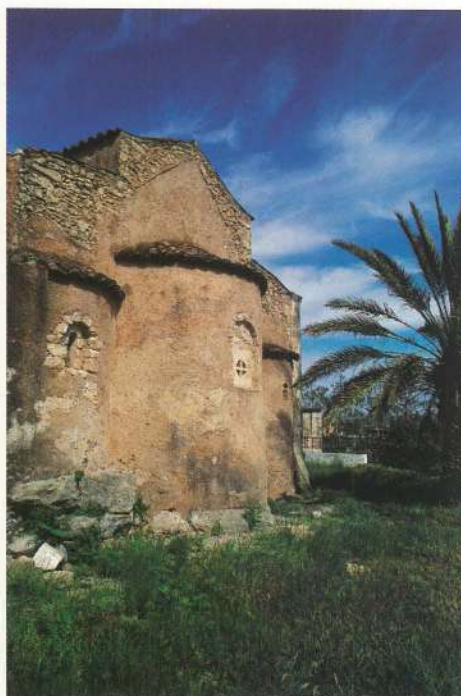
Ο **Κουρνάς** είν' ένα μεγάλο χωριό, που μοιάζει επιβλητικό μπροστά στα μικρά χωριουδάκια που έχουμε συνηθίσει μέχρι τώρα. Απ' τα πολύτιμα στοιχεία του Μιχάλη Ανδριανάκη μαθαίνουμε, πως το χωριό είναι παλιό, ο οικισμός ήταν ακμαίος τουλάχιστον από τα τέλη του 12ου αιώνα. Αυτό άλλωστε επιβεβαιώνεται από την τρίκλιτη, αρχικά ξυλόστεγη **Βασιλική του Αγίου Γεωργίου**. Το 1300 συναντάται για πρώτη φορά το όνομα CURUNA σε έγγραφο του Νοταρίου του Χάνδακα Pietro Pizolo. Εκτός από την βασιλική του Αγίου Γεωργίου υπάρχουν επίσης στο χωριό οι τοιχογραφημένοι ναοί της Αγίας Ειρήνης (1372) και της Παναγίας. Ο οικισμός του Κουρνά παρουσιάζει ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον και δέχεται πολλούς επισκέπτες. Μια περιήγηση στα δρομάκια του αποκαλύπτει σπίτια από τα χρόνια της όψιμης βενετοκρατίας και της πρώιμης τουρκοκρατίας, ενώ στα νεώτερα κτίσματα κυριαρχεί το λαϊκό στοιχείο. Είν' απαραίτητο όμως να διατηρηθεί η παράδοση και να προστατευθεί ο οικισμός από τις σύγχρονες επεμβάσεις.

Η πανέμορφη Λίμνη Κουρνά, η μοναδική της Κρήτης, είναι ένας υπέροχος τόπος επίσκεψης και αναψυχής. Βρίσκεται σε υψόμετρο 19 μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας και η έκτασή της πλησιάζει τα 600 στρέμματα. Το πλάτος της είναι 880 μέτρα και το μήκος της 1080 μέτρα, ενώ το μέγιστο βάθος της δεν υπερβαίνει τα 25 μέτρα.

*Χτισμένος στους πρόποδες των Λευκών Ορέων
ο Κορινός είν' ένα μεγάλο γραφικό χωριό*

Ο ναός του Αγίου Γεωργίου Κουρνά χτισμένος τον 12ο αιώνα είναι ένα μνημείο υπερτοπικής σημασίας με σημαντικές τοιχογραφίες του τέλους του 12ου αιώνα.

Μπαίνοντας στο χωριό βρίσκουμε στα δεξιά μας το Εργαστήρι κεραμικής τέχνης. Απέναντι στο μικρό καφεενάκι οι ώριμες ηλικίες του χωριού πίνουν τα καφεδάκια τους και κουβεντιάζουν. Τους καλημερίζουμε κι ετοιμαζόμαστε να μπορούμε στο εργαστήρι.

-Ελάτε βρε παιδιά να σας κεράσουμε ένα καφεδάκι ή μήπως προτιμάτε τσικουδιά;
 Πώς ν' αρνηθείς μια τόσο αυθόρμητη πρόσκληση;

Τους χαρίζουμε κι εμείς ένα τεύχος του περιοδικού, με την υπόσχεση, ότι σύντομα θα μας ξαναδούν, με ύλη όμως, που αυτή τη φορά θα τους είναι πολύ γνώριμη και οικεία. Κυνηγώντας το χρόνο ρίχνουμε μια γρήγορη ματιά στους γραφικούς μικρούς οικισμούς **Κάστελο** και **Πάτημα**. Παλιά χωριά και τα δύο, με ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον και υπέροχη θέα λόφω του υψομέτρου τους. Νότια του Κάστελου, στις υπώρειες των Λευκών Ορέων, απλώνεται πλούσια βλάστηση με δάση δρυός κι ένα μοναδικής ομορφιάς αδιαπέραστο δάσος από δέντρα **αζίλακα**.

Στο χωριό Πάτημα επίσης, διασώζεται ένα αρχοντικό του 16ου αιώνα και ο ναός των

Αγίων Θεοδώρων με τοιχογραφίες κάτω από ασβεστοκονιάματα.

Κατηφορίζουμε προς την **Φυλακή** και **Επισκοπή**. Νερά, πλατάνια, πλούσια βλάστηση, νερόμυλοι από την Βενετοκρατία, πολλές στροφές, διαδρομή συναρπαστική και ποικιλόμορφη.

Βγαίνουμε για λίγο από τα όρια του Αποκόρωνα, ο δρόμος εισχωρεί στον νομό Ρεθύμνου.

Εδώ βρίσκεται η **Αργυρούπολη** με τα πλούσια νερά και τις θαυμαστές αρχαιότητές της. Πόλος έλξης χιλιάδων επισκεπτών, η Αργυρούπολη μοιάζει μ' ένα τεράστιο υπαίθριο μουσείο, όπου το παλιό και το νέο συνυπάρχουν ιδανικά και αδιάσπαστα. Πάνω σε μια Ρωμαϊκή πύλη μας κάνει εντύπωση η χαραγμένη επιγραφή: **OMNIA MUNDI FUMUS EST (Όλα στον κόσμο είναι καπνός = μάταια)**.

Στεκόμαστε αρκετά λεπτά σκεπτικοί μπροστά σ' αυτό το απαισιόδοξο μήνυμα, ύστερα όμως επικρατεί η άποψη, ότι **"Υπάρχει πολλή ομορφιά στον κόσμο, αρκεί να μπορεί να την ανακαλύψει κανείς"** και μ' αυτή την αισιόδοξη σκέψη αφήνουμε την Αργυρούπολη.

Κατηφορίζει ο δρόμος, περνάει δίπλα από ταβερνάκια με υπέροχα νερά και πλατάνια, καταλήγει στο φαράγγι, απ' όπου περνάει ο μοναδικός δρόμος για την **Ασή-Γωνιά**.

Όμορφη διαδρομή με απίθανη βλάστηση, μας φέρνει μετά από μερικά χιλιόμετρα στα Λευκά Όρη, εκεί που είναι χτισμένη η Ασή-Γωνιά.

Χωριό μοναχικό και απομακρυσμένο, η Ασή-Γωνιά παρέμεινε ανεξάρτητη Κοινότητα κατά τις πρόσφατες συνενώσεις. Είναι κατ'εξοχήν κτηνοτροφικό χωριό με έντονη όμως ανάπτυξη. Στο ονομαστό πανηγύρι του Αγίου Γεωργίου τηρείται ένα μοναδικό έθιμο. Μαζεύονται οι κτηνοτρόφοι της περιοχής, φέρνουν τα πρόβατά τους στην εκκλησία για να τα ευλογήσει ο ιερέας και στη συνέχεια τα αρμέγουν και χαρίζουν το γάλα τους στους προσκυνητές.

Η Ασή-Γωνιά, εκτός από το υπέροχο ορεινό τοπίο των Λευκών Ορέων, συνδέεται με το ξεκίνημα στην Κρήτη της Εθνικής Αντίστασης.

Καθώς περιπλανιόμαστε στην πλατεία με τις προτομές των ηρώων μια μοναχική φιγούρα τραβάει την προσοχή μας. Είναι μια αυθεντική φυσιογνωμία γερο-Κρητικού, αρχοντική και ευγενέστατη. Διαβάζει την εφημερίδα του κάτω από ένα δέντρο πίνοντας το μεσημεριανό καφεδάκι του.

Βγάζει η Άννα την φωτογραφική της μηχανή, διστάζει για λίγο. Ύστερα πλησιάζει με αποφασιστικότητα.

Πλούσια συλλογή χειροποίητων κεραμικών στο εργαστήρι στον Κουρνά.

-Θα 'ταν μεγάλη ενόχληση για σας, αν σας ζητούσα να σας φωτογραφίσω;

Σηκώνει ο γερο-Κρητικός τα μάτια του απ' την εφημερίδα, ζυγιάζει μερικές στιγμές την Άννα με βλέμμα σταθερό.

Ύστερα τα μάτια του γεμίζουν καλοσύνη.

-Δεν με πειράζει κοπελιά μου. Αντίθετα, είναι για μένα μεγάλη ευχαρίστηση.

Δεν ρωτήσαμε τ' όνομά του ούτε τίποτε άλλο. Σεβαστήκαμε την μοναξιά και τη γαλήνη του.

ΣΤΗΝ ΤΑΒΕΡΝΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΑΓΑΠΗΝΑΚΗ

Το απομεσήμερο μας βρίσκει και πάλι στον Κουρνά.

Πιάνουμε μια σκιά στην ταβέρνα του **Αγαπηνάκη** να ξαποστάσουμε. Είναι καθισμένος παραδίπλα ο μπαρμπα-Κώστας, μιλάει με δυο φίλους του.

-**Κύριε Αγαπηνάκη**, του λέω, **η Ηρώ η Σγουράκη** σας στέλνει τους χαιρετισμούς της.

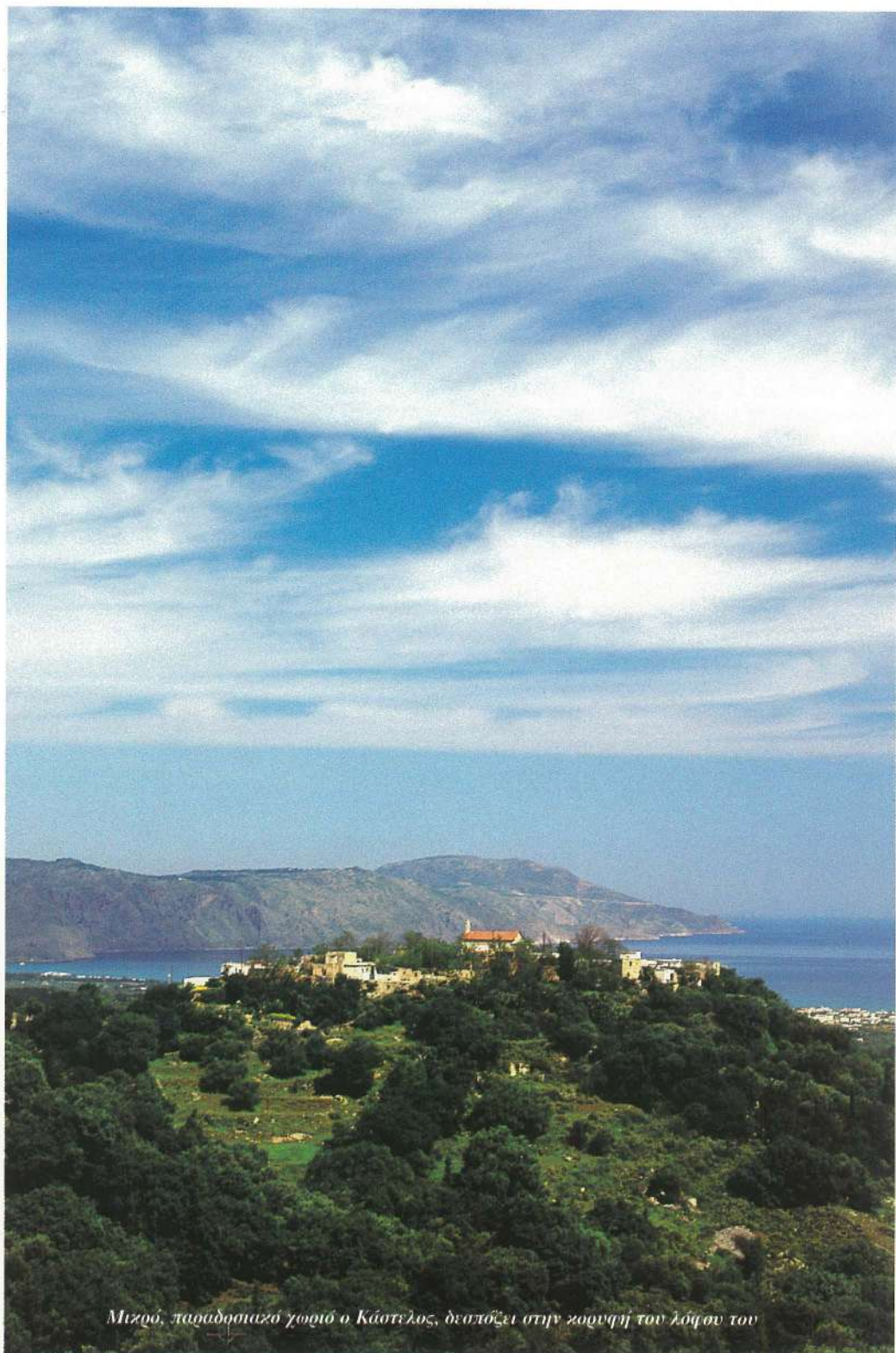
Σηκώνει ο μπαρμπα-Κώστας το κεφάλι, χαμογελάει, κάθεται στο τραπέζι μας.

-**Σου 'χουμε ένα μικρό δώρο**, του λέω και του χαρίζω ένα τεύχος του περιοδικού μας. Στο επόμενο θα δεις γραμμένο κάτι για την Κρήτη.

Είν' έτσι κι αλλιώς, φιλόξενοι οι Κρητικοί κι ο μπαρμπα-Κώστας δεν αποτελεί εξαίρεση. Εμείς επί πλέον ερχόμαστε και συστημένοι. Γεμίζει το τραπέζι μας με κάθε λιχουδιά. Πιπεριές με ελίτσες πρώτα, για την τσικουδιά μας. Σπάνια γεύση, δικιά του συνταγή, δικό του κορυφαίο λάδι. Αμέσως μετά μια τεράστια σαλάτα που είναι ονομαστή για την ποικιλία της. Απέναντι στη θράκα ο βοηθός συδαιυλίζει τα κάρβουνα και σε λίγο μας φέρνει μια πιατέλλα με τρυφερά παιδάκια και τα περίφημα λουκάνικα του Αγαπηνάκη. Η τσικουδιά αποσύρεται, παίρνει τη θέση της μια κανάτα με δυνατό, μυρωδάτο κρασί.

-**Δοκιμάστε το κρασί μου**, λέει ο μπαρμπα-Κώστας και υψώνει το ποτήρι του. Άντε και καλή σας όρεξη.

Ύστερα, διακριτικά, πάει δίπλα να συνεχίσει την κουβέντα με τους φίλους του.

Μικρό, παραδρσιακό χωριό ο Κάστελος, δεσπόζει στην κορυφή του λόφου του

ΔΕΙΛΙΝΟ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ

Την έξοχη ποικιλία του Αγαπηνάκη, όσο μπορούσαμε την τιμήσαμε. Ευχαριστήθηκε κι ο ίδιος, παρ' όλες τις ποσότητες που αφήσαμε στα πιάτα μας. Ρίχνω μια ματιά στον ουρανό, ο ήλιος έχει εξαφανισθεί πίσω από βαρειά σύννεφα.

-Αναβάλλεται η φωτογράφιση, αποφαίνομαι θριαμβευτικά. Επιστρέφουμε στον Βάμο για ανάπαυση.

-Ξέρεις, πως αυτό δεν γίνεται, λέει η Άννα, μ' ένα αφοπλιστικό χαμόγελο. Πηγαίνουμε λοιπόν στη Μάζα και περμένουμε τον ήλιο.

Στην μικρή, όμορφη πλατεία της Μάζας, το εκκλησάκι του **Αγίου Νικολάου του Μαζιανού** μας καθηλώνει με τον παμπάλαιο πέτρινο όγκο του, είν' όμως άχρωμο και μουντό. Ο ήλιος της Κρήτης έχει πεισιμώσει, άγνωστο για ποιο λόγο.

-Που 'θε έρχεστε βρε παιδιά; ρωτάει κάποιος απ' το διπλανό καφεενεδάκι. Ελάτε να πιούμε παρέα τον καφέ μας.

Καθόμαστε μαζί τους, οι μηχανές ακουμπι-

σμένες δίπλα μας. Έχω στην πλάτη μου τον υποτιθέμενο ήλιο, κάθε τόσο γυρίζω το κεφάλι μου, μήπως και φανεί.

-Ψάχνεις να βρεις κάτι; με ρωτάει ένας απ' την παρέα.

-Τον ήλιο, του απαντώ. Αν μας κάνει τη χάρη και βγει, το εκκλησάκι του Αι-Νικόλα θα 'ναι πολύ όμορφο.

Μέσα σε δευτερόλεπτα όλα τα μάτια της παρέας στρέφονται κατά τη Δύση. Και να, η τύχη γυρίζει με το μέρος μας. Δειλά στην αρχή, πιο τολμηρά σε λίγο, ο ήλιος παραμερίζει τα σύννεφα. Ετοιμάζουμε τις μηχανές μας.

-Τώρα! Φωνάζει ένας.

-Όχι ακόμα, του απαντώ.

Όλα τα βλέμματα της συντροφιάς είναι στραμμένα μια στον ήλιο μια επάνω μας. Ξαφνικά συνειδητοποιώ, ότι αυτοί οι άνθρωποι, αγωνιούν μαζί μας.

-Τώρα! Τώρα!, φωνάζουν ξαφνικά όλοι μαζί. Ακούγεται το κλικ της μηχανής, δυνατό, παρήγορο.

Ένα υπέροχο παλιό αλώνι έξω από το Φιλίππου, μας πάει πίσω σε άλλες εποχές

Ο ναός του Αγίου Νικολάου, ο "Μαζιανός" σύμφωνα με την κτητορική επιγραφή του 1325, βρίσκεται στο κέντρο της Μάζας και έχει υπέροχες τοιχογραφίες του Ιωάννη Παγωμένου.

Είν' έτοιμοι οι φίλοι μας να μας κεράσουν τσικουδιά, μα ο χρόνος τρέχει, αρνούμαστε ευγενικά και συνεχίζουμε.

Ο ήλιος πάνω μας συνεχίζει άλλοτε χαμογελαστός κι άλλοτε κατσούφης. Λίγο πιο κάτω απ' το **Φιλίππου** ένα υπέροχο παλιό αλώνι φωτίζεται μόνον για μια στιγμή. Μας αρκεί.

Το χωριό **Βαφές** είν' ο τελευταίος προορισμός της ημέρας.

-Θα συναντήσετε εκεί τον **Σπύρο Βουτσαδάκη**, τον Πρόεδρο της Κοινότητας, μας έχει πει ο Μιχάλης Ανδριανάκης.

Τον βρίσκουμε πολύ εύκολα κι άμεσα ο Σπύρος τίθεται στην διάθεσή μας για μια ξενάγηση στο χωριό. Ο Βαφές είναι ένα απ' τα ωραιότερα χωριά που έχουμε επισκεφθεί. Τα σπίτια έχουν διατηρήσει στο σύνολό τους τον παραδοσιακό αρχιτεκτονικό χαρακτήρα με ελάχιστες επεμβάσεις.

Εντυπωσιακό είναι το μεγάλο σπίτι του ιερέα **Εμμανουήλ Σκορδύλη**, χτισμένο στα 1745 κι ακόμα οι θολωτές αποθήκες του **Αληδάκη**

και το παλιό Σχολείο, που μετά την αναστήλωσή του θα στεγάσει μικρό ιστορικό και λαογραφικό Μουσείο. Νέος και δραστήριος ο Σπύρος Βουτσαδάκης έχει πρωτοστατήσει στην κήρυξη του χωριού ως διατηρητέου από το Υπουργείο Πολιτισμού.

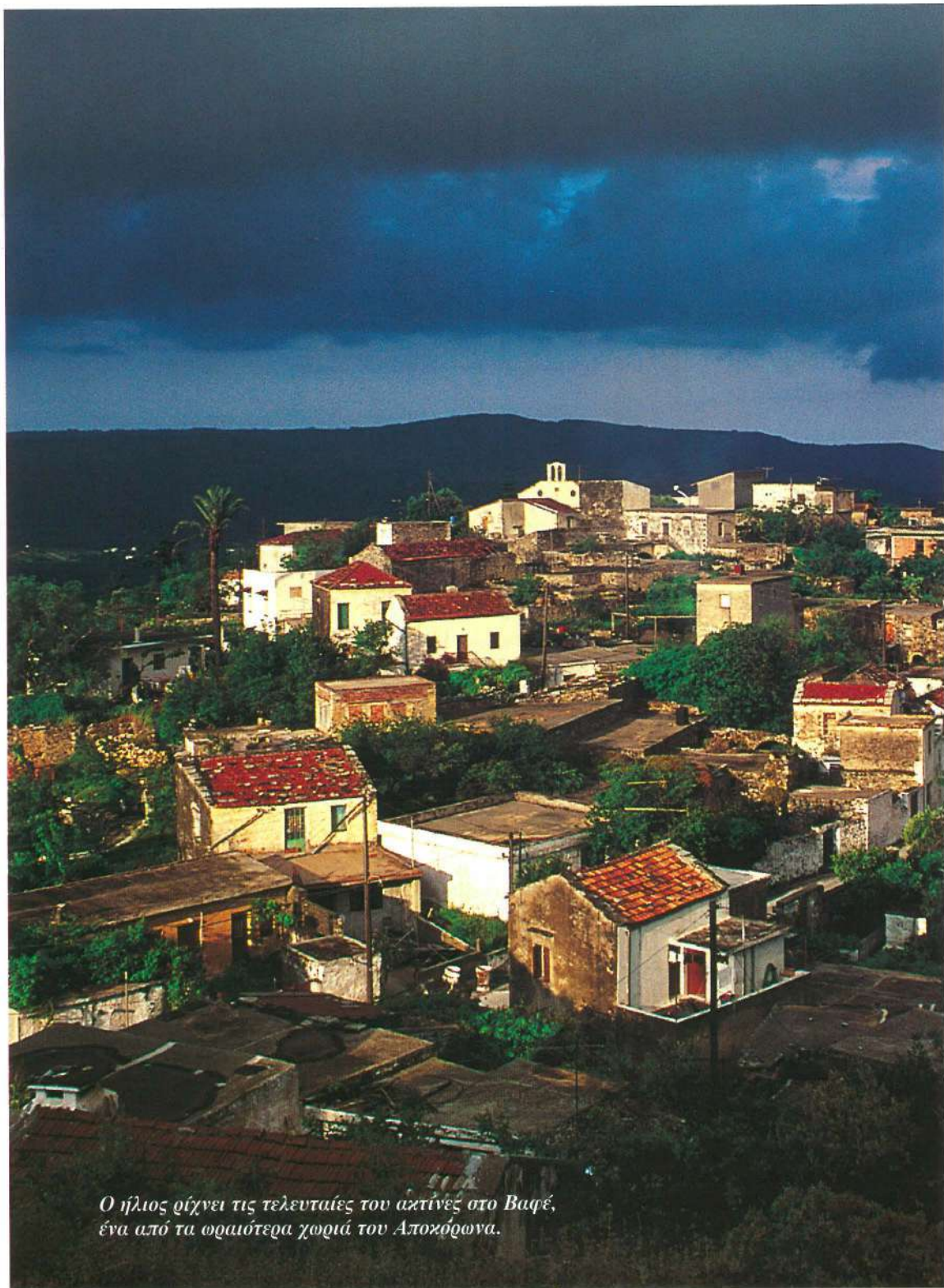
Αποχαιρετάμε τον Πρόεδρο χαρούμενοι και αισιόδοξοι. Βρίσκεται σε καλά χέρια το μέλλον αυτού του τόπου.

Μερικές εκατοντάδες μέτρα πάνω από το χωριό η θέα είναι εκπληκτική, το Βαφές στον λόφο του απίστευτα γραφικό.

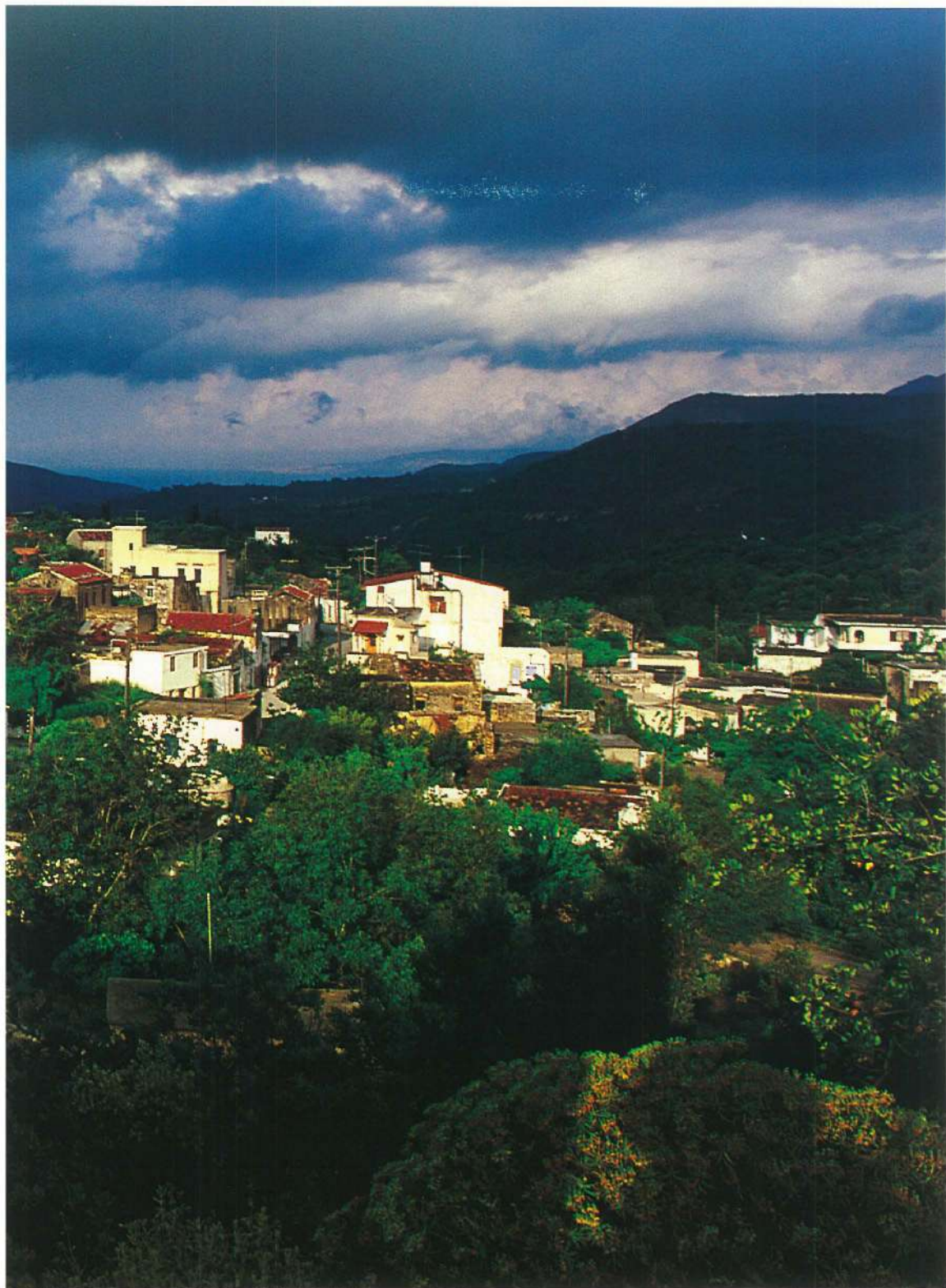
Παραμένουμε έξω από το αυτοκίνητο ρεμβάζοντας. Είναι πολύτιμες αυτές οι στιγμές της ηρεμίας και σιωπής.

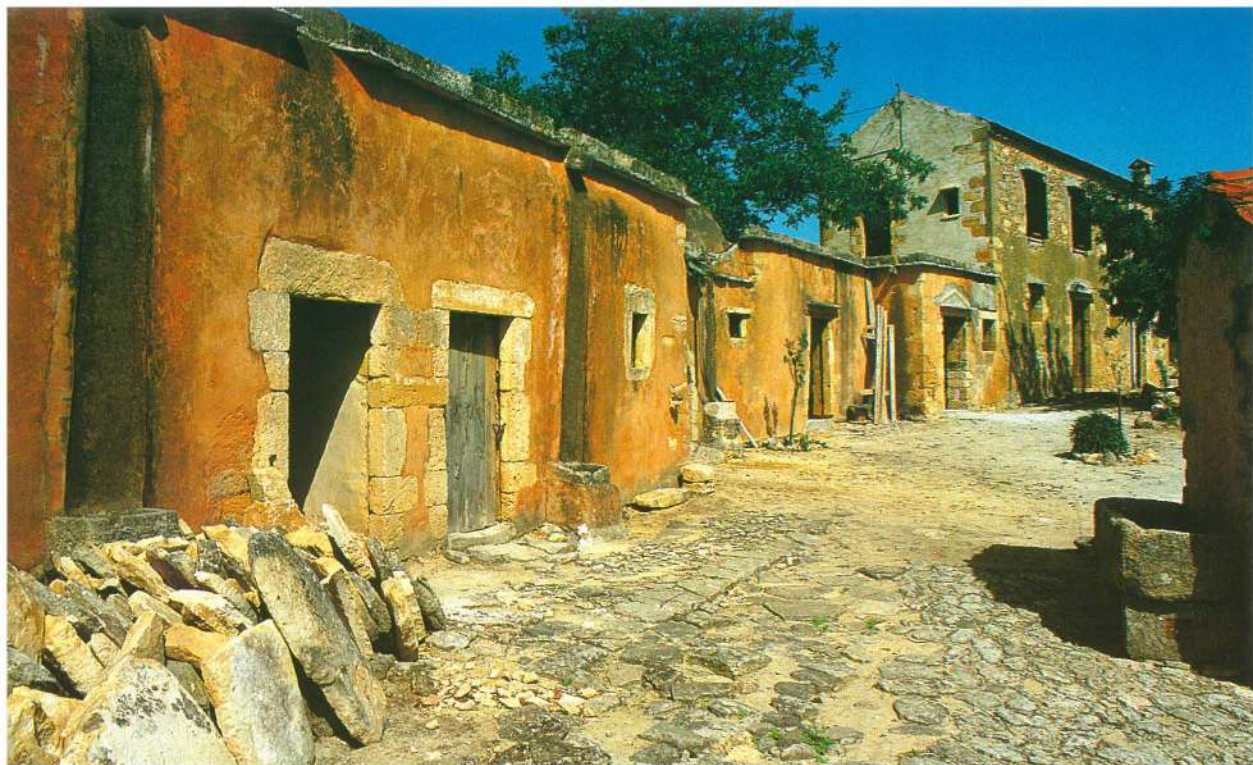
Ετοιμαζόμαστε για την επιστροφή, όταν ξαφνικά ένα λαμπρό πορτοκαλί φως ξεφεύγει από τα σύννεφα, αγνοεί όλη την υπόλοιπη περιοχή και επικεντρώνεται αποκλειστικά στο Βαφές.

Κάποιες τέτοιες ώρες αισθάνομαι τυχερός και προνομιούχος, που μπορώ και συμμετέχω στις μεγαλειώδεις στιγμές της φύσης.

*Ο ήλιος ρίχνει τις τελευταίες του ακτίνες στο Βαφέ,
ένα από τα ωραιότερα χωριά του Αποκόρωνα.*

Οι σωζόμενες κτιριακές εγκαταστάσεις στο Μετόχι του Αγίου Γεωργίου στο Καρύδι μαρτυρούν την έκταση και την παλιά αίγλη του συγκροτήματος.

ΚΟΝΤΙΝΕΣ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ

Το ξεκίνημα της μέρας εμένα με βρίσκει να τεμπελιάζω στον ήλιο πίνοντας το καφεδάκι μου και την Άννα με την φωτογραφική της μηχανή να τριγουρίζει στον Βάμο.

Επιστρέφει σε λίγη ώρα ικανοποιημένη, για το παλιό τζάκι που ανακάλυψε και φωτογράφησε σ' ένα ερειπωμένο σπίτι.

-*Τι θα 'λεγες να ξεκινήσουμε σήμερα από την γειτονιά μας;* μου λέει.

Δύο-τρία περίπου χιλιόμετρα έξω από τον Βάμο, στην κατεύθυνση της Γεωργιούπολης, δεσπόζει το **Μετόχι του Αγίου Γεωργίου**, στο παλιό βενετσιάνικο χωριό **Καρύδι του Αγίου Γεωργίου**. Σήμερα λειτουργεί σαν Μονή και είναι το πιο ενδιαφέρον συγκρότημα λαϊκής αρχιτεκτονικής του νομού Χανίων. Περιπλανιόμαστε αρκετή ώρα στον ευρύτερο χώρο και στα εκπληκτικά ερείπια του μεγάλου ελαιοτριβείου, που αν κάποια μέρα αποκατασταθούν, μπορούν να στεγάσουν πολλαπλές πολιτισμικές εκδηλώσεις.

Κάποια στιγμή η Άννα χρειάζεται τον βαρύ της τρίποδα. Τον ψάχνουμε στο αυτοκίνητο, πουθενά. Επιστρατεύουμε τις μνήμες της προηγούμενης μέρας, καταλήγουμε σε δύο-τρία σημεία, με επικρατέστερο το εσωτερικό της εκκλησίας του Αι-Γιώργη στον Κουρνά. Θα 'ταν όμως ο τρίποδας εκεί μετά από μια μέρα;

Με αναπάντητο προς το παρόν το ερώτημα και με αραιές νεφώσεις στην διάθεσή μας, συνεχίζουμε την περιήγηση. Είν' αρκετή ώρα τώρα, που έχουμε εντοπίσει στα δυτικά, μέσα στον ελαιώνα, μια μικρή εκκλησία. Δείχνει παλιά και όμορφη, αποφασίζουμε να την επισκεφθούμε.

Από καθαρή όμως αβλεψία αγνοούμε έναν στρωτό χωματόδρομο, που βγάζει κατ' ευθείαν στο εκκλησάκι. Χανόμαστε μέσα στον ελαιώνα και περιπλανιόμαστε για ώρα πολλή.

Όταν τελικά καταϊδρωμένοι, πέφτουμε κυριολεκτικά πάνω στο δρόμο που οδηγεί στην εκκλησία, αρχίζουμε ν' αμφιβάλουμε

Το Καρύδι σήμερα είναι μια μεγάλη αγροτική περιοχή ανάμεσα στον Βάμο και τις Βρύσες, όπου σώζεται ερειπωμένο το ομώνυμο συγκρότημα του Μετοχίου της Μονής της Αγίας Τριάδας των Τζαγκαρόλων. Γύρω στα 1860 χτίζεται ο νέος ναός του Αγίου Γεωργίου στο κέντρο του μετοχού, που παίρνει πια τη μορφή ενός κλειστού μοναστηριακού συγκροτήματος.

έντονα για την παρατηρητικότητα μας.
-Δεν είν' η μέρα μας σήμερα, λέω στην Άννα, φανερά εκνευρισμένος.

Ατάραχη η Άννα απαθανατίζει το εκκλησάκι και, μ' ένα έξυπνο σύστημα δικής της επινόησης, υποκαθιστά την έλλειψη του τρίποδα και φωτογραφίζει και το εσωτερικό του.

Συνεχίζουμε λίγο πιο κάτω στο **Καλαμίτσι Αλεξάνδρου**, παλιό, καλοδιατηρημένο χωριό, με χαρακτηριστικά στενά δρομάκια.

Πολύ κοντά είναι και το **Καλαμίτσι Αμυγδάλι**, με υπέροχα λουλούδια στους κήπους και Εκπολιτιστικό Σύλλογο που ιδρύθηκε το 1982. Πίνουμε καφεδάκι με την ευγενική γυναικούλα, που μας ξεναγεί στον αργαλειό και στην τέχνη του μεταξιού.

Η **Εξώπολη** είναι δίπλα μας, δεν κάνουμε μια μικρή στάση; Παλιός, βενετσιάνικος οικισμός, τριγυρνάμε για λίγο κι ο δρόμος μας βγάζει στη εκκλησία.

Δυο παγκάκια έχει στη αυλή, καθόμαστε, ξεκουραζόμαστε κι αγναντεύουμε στα πόδια

μας τον κάμπο, τη Γεωργιούπολη, την θάλασσα κι αντίκρυ τα Λευκά Όρη.

Ίδια θέα έχουν και τα όμορφα τουριστικά συγκροτήματα του χωριού.

Είναι ώρα όμως να λύσουμε το μυστήριο του χαμένου τρίποδα. Ακάθεκτοι και χωρίς άλλη στάση, περνάμε Γεωργιούπολη και Λίμνη, φθάνουμε στον Αι-Γιώργη του Κουρνά.

Καλημερίζω τον μπαρμπα-Κώστα τον Αγαπηνάκη και κάθομαι μαζί του στο ταβερνάκι. (Η Άννα θεωρεί τον τρίποδα προσωπική της υπόθεση και αρνείται κάθε άλλη συμμετοχή).

Χαίρεται ο μπαρμπα-Κώστας που μας ξαναβλέπει και προσπαθεί να μου μεταδώσει την αισιοδοξία του.

Περνάει αρκετή ώρα, η Άννα δεν φαίνεται πουθενά, το παίρνω πια απόφαση. Κάποια στιγμή την διακρίνω στο βάθος, να πλησιάζει με βήμα ζωηρό. Σε δύο λεπτά είναι κοντά μας.

-Λουπόν, τη ρωτάω, τι έγινε;

-Συνέβη κάτι παράξενο, αρχίζει να λέει.

Ιδιαίτερα εντυπωσιακό είναι το μεγάλο ελαιοτριβείο, του οποίου ο τεράστιος χώρος διαιρείται από δεκατρία τόξα για να είναι δυνατή η στέγασή του. Το ελαιοτριβείο μαζί με τα παλιότερα κτίσματα που υπήρχαν στο χώρο διαμορφώνουν ένα σημαντικό αρχιτεκτονικό σύνολο, χαρακτηριστικό της τοπικής λαϊκής αρχιτεκτονικής με άμεσες καταβολές στην παράδοση της όψιμης βενετοκρατίας.

Δειλινό στο Καλαμίτσι Αλεξάνδρου

*Παλιό αρχοντικό στη Σούρη, μικρό χωριό
από τα γραφικότερα του Αποκόρωνα.*

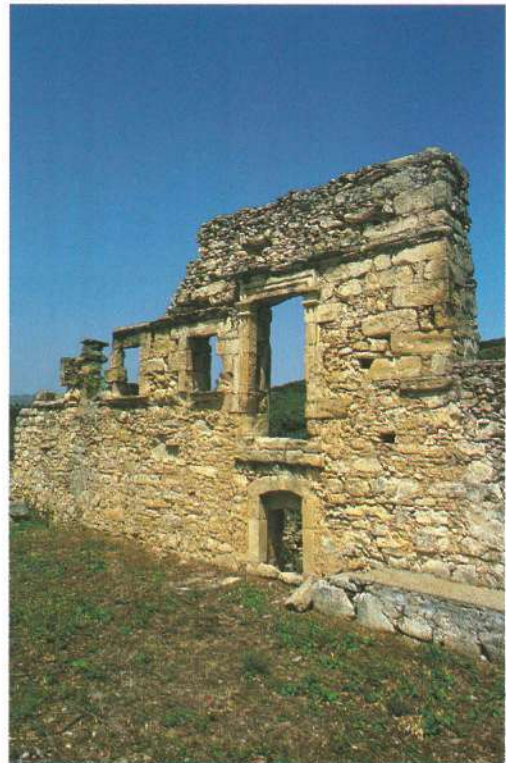

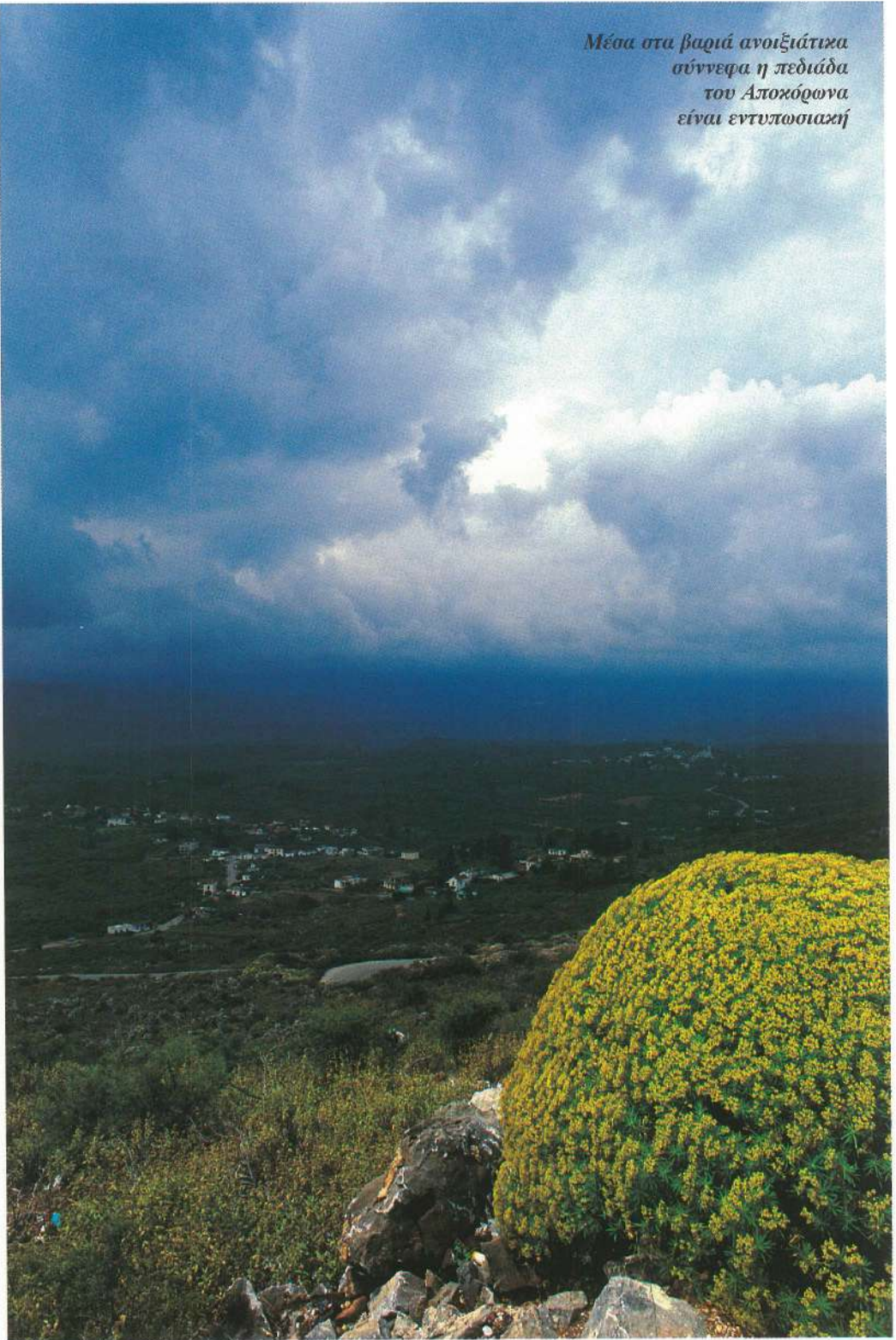
- Θυμάσαι καμμιά ιστορία του μπαρμπα-Κώστα;
 - Λοιπόν, τρία χρόνια πριν πεθάνει, στα 114 δηλαδή, πάει ένα πρωί στον κουρέα, να κουρευτεί. Κάθεται στην καρέκλα κι αρχίζει να κοιτάζει επίμονα μεσ' τον καθρέφτη τον κουρέα.
 -Τι με κοιτάς έτσι μπάρμπα; του λέει κάποια στιγμή αυτός.
 -Προσπαθώ να βρω την ηλικία σου, του απαντάει.
 -Πενήντα πέντε είμαι και τι μ' αυτό;
 -Ε, να, σκέφτομαι άμα πεθάνεις, ποιος θα με κουρεύει."
 Σηκώνεται ο μπαρμπα-Κώστας, αφήνοντάς μας σκασμένους στα γέλια. Πάει μέσα και γυρνάει σε λίγο με μια σακκούλα. Έχει μέσα δυο μπουκάλια με κρασί κι ένα με τσικουδιά.
 -Αυτά από μένα, για να με θυμάστε όσο κρατήσουν.
 (Μου 'χει μείνει ακόμα λίγο, αγαπητέ και αξέχαστε μπαρμπα-Κώστα. Και τούτη τη νυχτερινή ώρα που γράφω, το πίνω στην υγεία σου.)

Εσωτερικό από την μικρή εκκλησία της Παναγίας, απέναντι από το Μετόχι του Αγίου Γεωργίου, με εντυπωσιακά ερείπια στον εξωτερικό χώρο.

-Πες μου πρώτα για τον τρίτοδα.
 Η Άννα με αγνοεί και συνεχίζει:
 -Φτάνω στην εκκλησία και βλέπω έναν άνθρωπο καθισμένο απ' έξω. Ετοιμάζομαι να τον καλημερίσω και με προλαβαίνει: "Ξέρω τι ψάχνεις. Το έχω εγώ φυλαγμένο". Προσπαθώ να θυμηθώ, αν τον είχαμε δει την προηγούμενη μέρα. Όχι, ούτε αυτός με είχε ξαναδεί.
 -Πώς ήξερες λοιπόν, πως ο τρίτοδας ήταν δικός μου; τον ρωτάω.
 -Έτσι, απλά το φαντάστηκα, μου απαντάει.
 Πέντα λεπτά αργότερα, μια και δεν μπορούμε να λύσουμε το μυστήριο, λέμε να το γιορτάσουμε με τσικουδιά. Έτοιμος ο κυρ-Κώστας να επαναλάβει τα χθεσινά, τη φορά όμως αυτή υπερισχύει η εγκράτειά μας.
 -Κυρ-Κώστα, η Κρήτη κατέχει τα σκήπτρα στην μακροζωία, έτσι δεν είναι;
 -Βέβαια και μάλιστα στην ύπαιθρο. Να, αυτός απέναντι, έχει ξεπεράσει τα ενενήντα. Είναι ήρεμοι οι άνθρωποι εδώ, καρτερικοί. Έχουν χιούμορ, σκαρώνουν μαντινάδες, τη φιλοσοφούν με απλή σκέψη τη ζωή. Θυμάμαι ένα μπάρμπα μου, που ζήσε 117 χρόνια, δεν πάει καιρός που έφυγε. Ως το τέλος τα 'χε τετρακόσια κι ήταν γνωστός για το χιούμορ του.

*Μέσα στα βαριά ανοιξιότικα
σύννεφα η πεδιάδα
του Αποκόρωνα
είναι εντυπωσιακή*

*Υπέροχο αναπαλαιωμένο
σπίτι στα Ντουλιανά.*

ΑΠΟΜΕΣΗΜΕΡΟ ΣΤΑ ΝΤΟΥΛΙΑΝΑ

Αφήνουμε την επαρχιακή και κινούμαστε για λίγο στην εθνική οδό Ρεθύμνου - Χανίων. Μια στάση στις **Βρύσες**, έναν σχετικά νέο οικισμό, που αναπτύχθηκε στον 20ο αιώνα μέσα σε πλούσια νερά και πράσινο.

Έχουν ραγδαία ανάπτυξη οι Βρύσες, που δεν ακολουθεί πάντα τα παραδοσιακά πρότυπα. Περνάει από κει κι ένα ποτάμι, ο **Βρυσιανός**, που έχει κοίτη με φυσικό κάλλος αν και τους θερινούς μήνες στερεύει. Ανηφορίζουμε το δρόμο για Σφακιά,

στροφές, υψόμετρο, θέα, πλούσια βλάστηση. Μπροστά μας ο **Αλικάμπος**, το τελευταίο χωριό του Αποκόρωνα σ' αυτή την κατεύθυνση. Πριν μπούμε στο χωριό μας ξεδιψούμε βρύσες με άφθονο νερό, μας ξεκουράζει η σκιά στο πανέμορφο μικρό εκκλησάκι της **Κοιμήσεως της Θεοτόκου**.

Στις 14 και 15 Αυγούστου γίνεται μεγάλο πανηγύρι στο ναό, που είναι τοιχογραφημένος το 1316 από τον **Ιωάννη Παγωμένο** και πολύ καλά συντηρημένος από την Αρχαιολογική Υπηρεσία. Ο Αλικάμπος είναι

παλιό και ωραίο χωριό, κάποια από τα κτίσματά του έχουν αποκατασταθεί με το Κοινοτικό Πρόγραμμα LEADER 1.

Θα 'θελα αυτή την μεσημεριανή ώρα λίγη ξεκούραση στην πλατεία, δίπλα στους ηλικιωμένους. Είν' ώρα όμως να ξεκινήσουμε για τα **Ντουλιανά**. Η απόσταση είναι αρκετή και ο **Κώστας ο Κοτζαμπασάκης** θα μας περιμένει.

Περνάμε έξω από τον Βάμο και συνεχίζουμε. Σε πέντε λεπτά αντικρίζουμε τα Ντουλιανά, στην κορυφή του μικρού λόφου τους.

Ο Κώστας είν' εκεί και μας δείχνει το χωριό του. Μικρό, γραφικό, χαριτωμένο, πραγματικό αρχιτεκτονικό κόσμημα.

Στενά, καθαρά δρομάκια, σπίτια παραδοσιακά σε άριστη κατάσταση, άψογοι μικροί ξενώνες χρηματοδοτημένοι με το LEADER II. Για άλλη μια φορά ο Αποκόρωνας μας εκπλήσσει ευχάριστα με την ποιότητα και την ευαισθησία των ανθρώπων του.

-Έχουμε όμως και ταβέρνα, λέει ο Κώστας. Ώρα που είναι δεν πάμε να πιούμε μια τσικουδιά;

Η ταβερνούλα της Ρίτσας στην άκρη του χωριού είναι μια όαση μέσα στη ζέστη του απομεσήμερου. Θέα μοναδική, αεράκι δροσερό, τραπεζάκια στην σκιά, κάτω απ' τις ελιές και τις χαρουπιές.

Ο Κώστας ο Κοτζαμπασάκης κατέχει ένα μοναδικό ρεκόρ. 17 χρόνια τώρα είναι Πρόεδρος στην **Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αποκορώνου - Σφακίων**.

Μια ένωση ιστορική, που συστήθηκε το 1949 κι έχει σήμερα στην δύναμή της 41 συνεταιρισμούς. Με πέντε δικά της ελαιουργεία, με ανοξείδωτες δεξαμενές συγκέντρωσης και τυποποιητήριο στον Στύλο, με συνεταιριστικό SUPER MARKET στις Καλύβες.

Με εμπορία ζωοτροφών και

εφοδίων, με συμμετοχή και χρηματοδοτήσεις από πολλά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως, βελτίωση Σφακιανού προβάτου, προβολή Κρητικής διατροφής, καταπολέμηση ασθενειών εσπεριδοειδών.

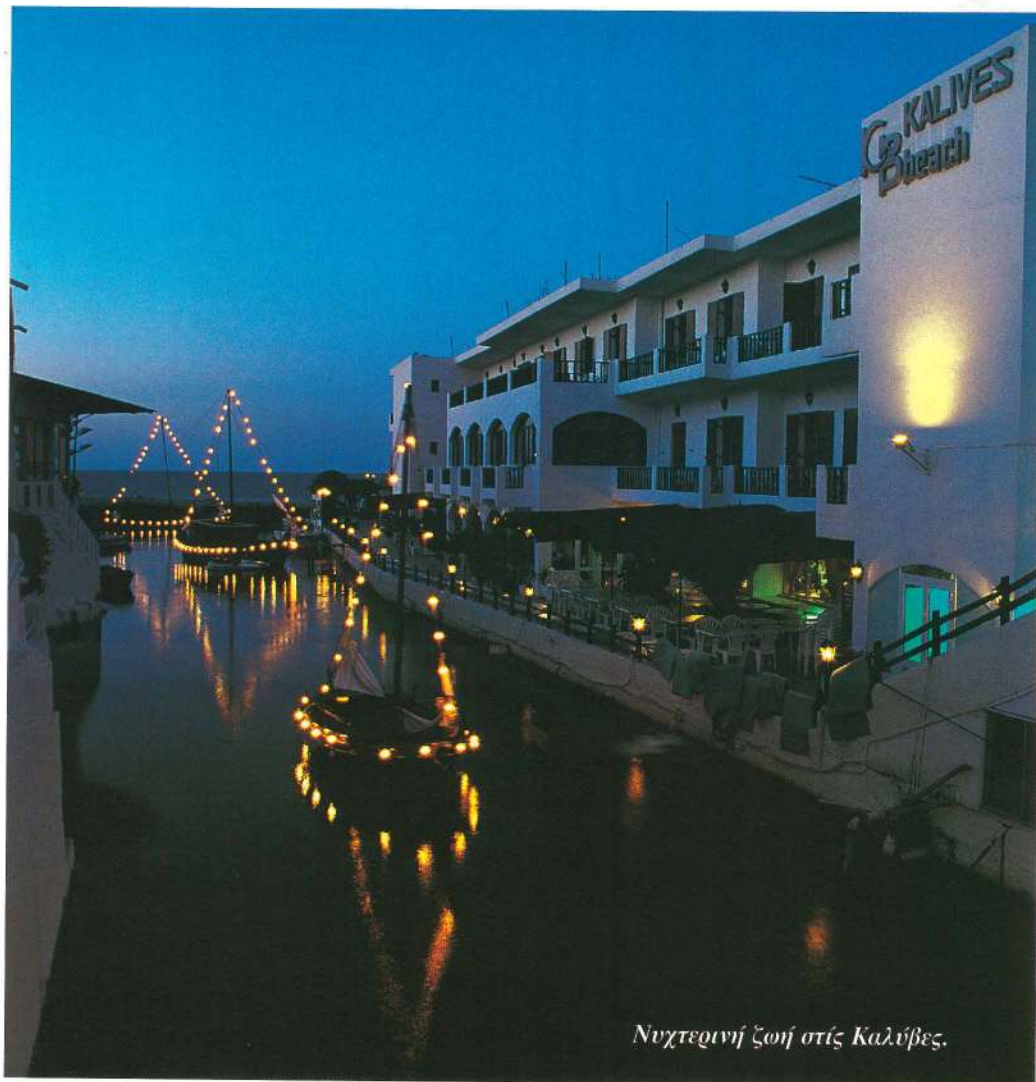
-Μα πάνω απ' όλα είμαστε περήφανοι για το λάδι μας, λέει ο Κώστας.

Μόλις πριν δύο μήνες κατοχυρώθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση η σημαντική διάκριση **"Ονομασία Προέλευσης Αποκόρωνα"**.

Συσκευασμένο τώρα πια μπορεί να το βρει κανείς σ' όλη την Ελλάδα με τις ονομασίες **ΛΙΟΣΤΑΜΑ** και **ΑΝΘΟΣ**.

Κάθε γωνιά των Ντουλιανών είναι και μια μικρή συναρπαστική εικόνα.

Νυχτερινή ζωή στίς Καλύβες.

ΟΙ ΒΟΡΕΙΕΣ ΒΕΛΟΥΔΙΝΕΣ ΑΚΤΕΣ

Εφεύγουμε για λίγο από τις αρχιτεκτονικές ιδιαιτερότητες και την βουνίσια ομορφιά των ορεινών και των ημιορεινών οικισμών.

Κατηφορίζουμε στη θάλασσα, στην βόρεια ακτή του Αποκόρωνα. Εδώ απλώνεται με γαλήνιες καμπύλες γραμμές ο **Όρμος των Καλυβών**.

Νερά ρηχά και διάφανα, αμμουδιές εκτεταμένες, τοπίο εξαιρετικού φυσικού κάλλους, τουριστική υποδομή και υπηρεσίες ανεπτυγμένες σε υψηλό βαθμό, τι άλλο μπορεί να

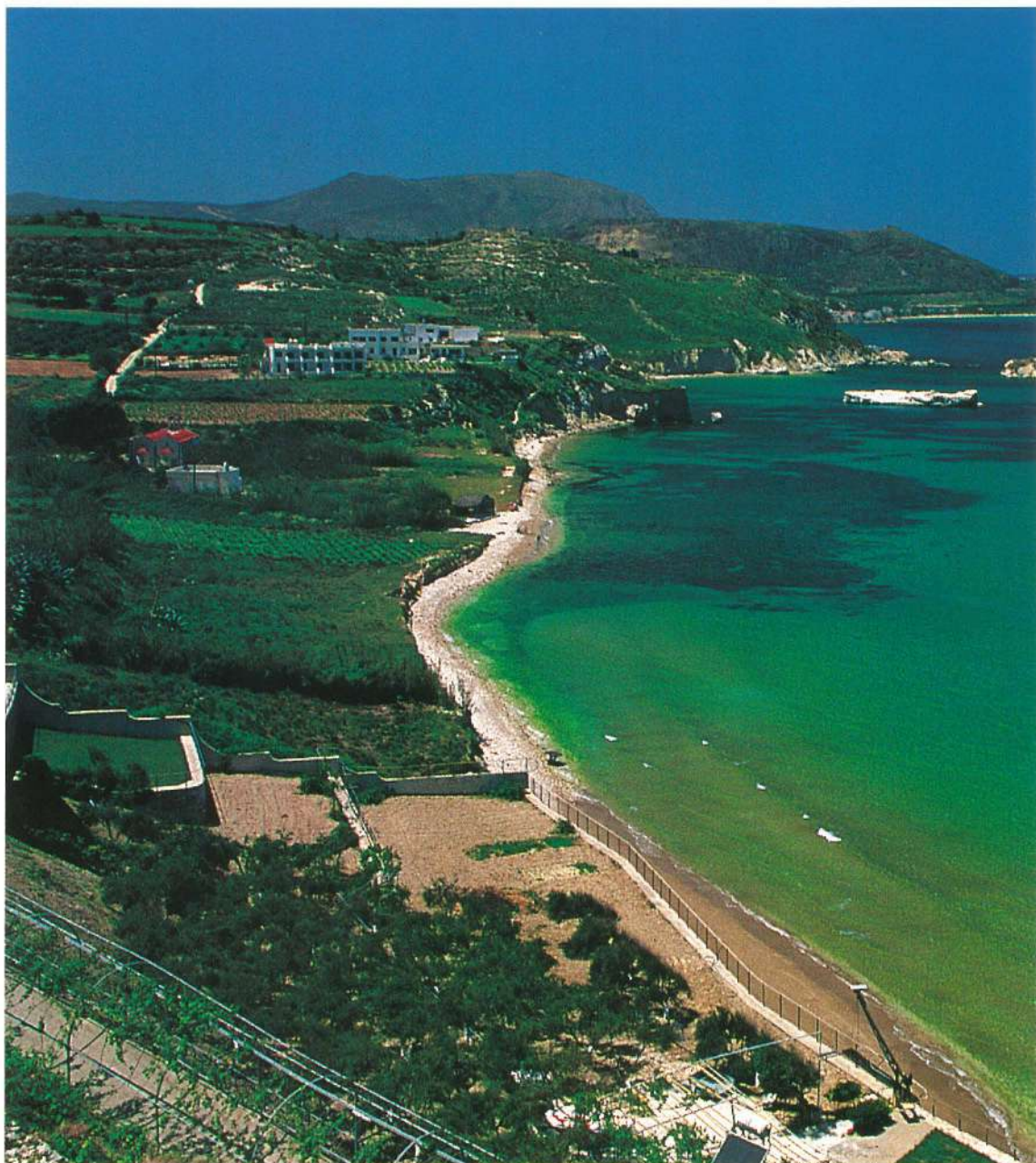
πεθυμήσει ένας παραθεριστής;

Οι Καλύβες είναι μια παραθαλάσσια κωμόπολη, που διασώζει ακόμη πολλά στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής παρά την ραγδαία σημερινή της ανάπτυξη. Οι ποταμοί **Ξυδάς** και **Κοίλιαρης** που καταλήγουν εδώ, προσθέτουν ακόμη περισσότερη γραφικότητα στο χώρο.

Όπως η Γεωργιούπολη στην ανατολική ακτή έτσι και οι Καλύβες στην βόρεια, διεκδικούν τα πρωτεία της κοσμοπολίτικης ζωής, ημερήσιας και νυχτερινής, στον Αποκόρωνα.

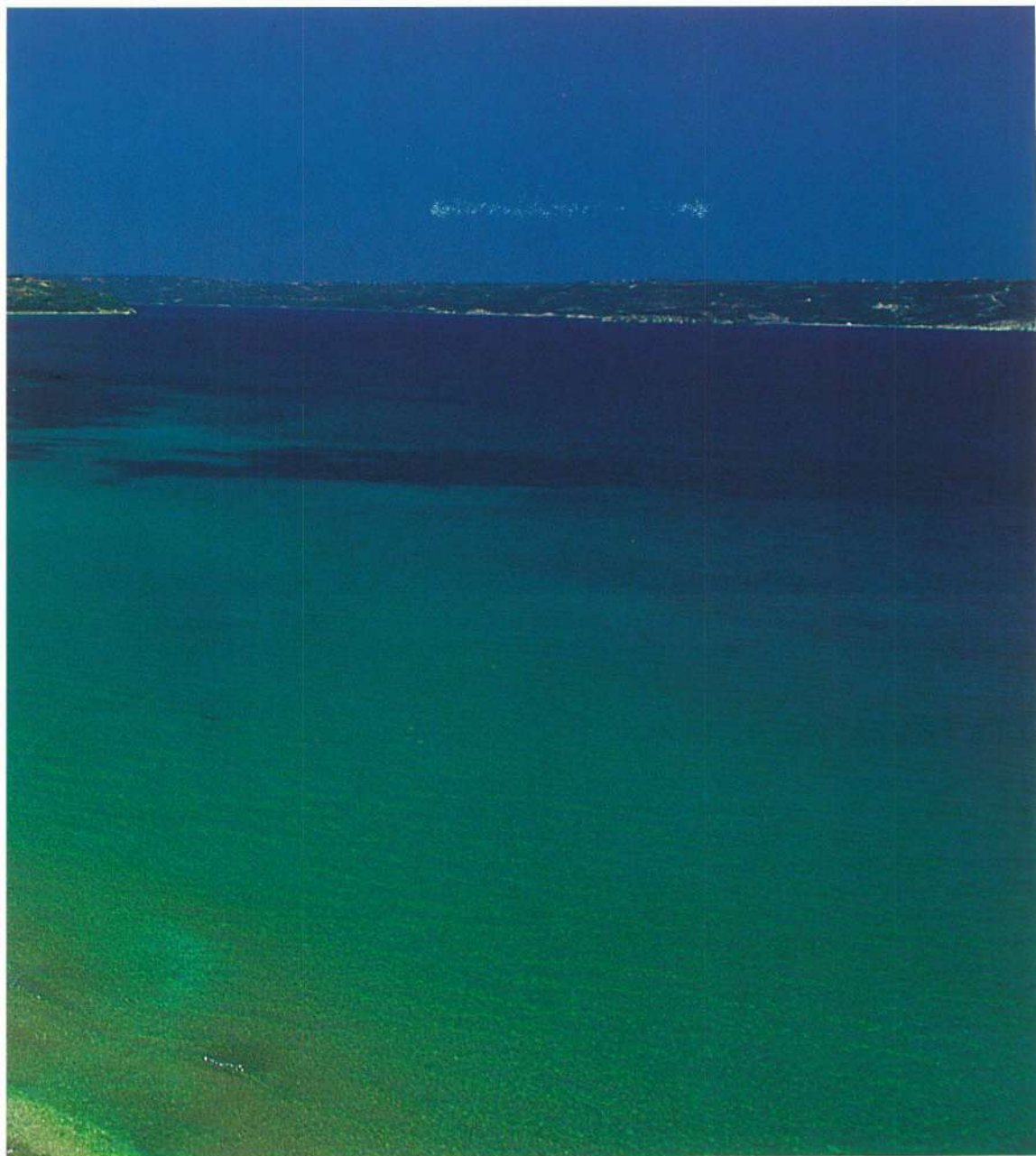
Ο ήλιος δύει πάνω από τον λόφο της Απτέρας.

Μια μικρή περιήγηση στα ανατολικά των Καλυβών έχει μεγάλο ενδιαφέρον. Εδώ συναντάμε τον λόφο Καστέλι, με τα ερείπια του οχυρωμένου οικισμού CASTELLO APICORNO και μετά το Καστέλι, το παλιό μοναστήρι της **Παναγίας της Κεράς**, με την όμορφη ομώνυμη παραλία. Εδώ είναι κι η

Αλμυρίδα, ένας μικρός ψαράδικος οικισμός πριν μερικά χρόνια, που τελευταία έχει εξελιχθεί σε τουριστικό θέρετρο.

Στην είσοδο του οικισμού μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ανασκαφές της 13ης Εφορίας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, που έχουν αποκαλύψει τα ερείπια μιας τρίκλιτης

Τα βόρεια παράλια του Αποκόρωνα προσφέρουν θαυμάσιες, εκτεταμένες αμμουδιές.

παλαιοχριστιανικής βασιλικής του 6ου αιώνα, με εξαιρετικής ποιότητας και διατήρησης ψηφιδωτά δάπεδα.

Επάνω στην πλαγιά του λόφου είναι χτισμένο το χωριό **Πλάκα**. Έχει ωραία θέα στον κόλπο της Σούδας και διατηρεί αρκετά τον αρχιτεκτονικό της χαρακτήρα, παρά την

έντονη οικοδομική δραστηριότητα των τελευταίων ετών.

Κάθε καλοκαίρι γίνονται στην Πλάκα εκδηλώσεις κρητικής μουσικής, τα **Πλακιανά**, προς τιμήν του Μιχάλη Παπαδάκη ή Πλακιανού, ένας καλού λυράρη των τελευταίων χρόνων.

Στο βόρειο άκρο του χώρου των ερειπίων της Απτέρας σώζεται σε καλή κατάσταση το εντυπωσιακό τουρκικό φρούριο "Κούλες", που χτίστηκε το 1867 και έχει υπέροχη θέα στον κόλπο της Σούδας.

ΣΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΗΣ ΑΠΤΕΡΑΣ

Καθώς πέφτει το απόγευμα είν' η καλύτερη ώρα για μια επίσκεψη στον σπουδαίο αρχαιολογικό χώρο της **Απτέρας** των ιστορικών χρόνων.

Είναι ένα εντυπωσιακό υψίπεδο, που δεσπόζει σ' όλο τον κόλπο της Σούδας, πάνω από τον συνοικισμό **Παλιόκαστρο** των **Μεγάλων Χωραφιών**.

Με τις ανασκαφές της ΚΕ Εφορίας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων έχουν έρθει στο φως σημαντικά ευρήματα. Επισκέψιμα είναι τα δύο συγκροτήματα των Ρωμαϊκών δεξαμενών, τα θεμέλια του ναού της Δήμητρας, τα ερείπια του θεάτρου και του Βουλευτηρίου.

Η Απτέρα γνώρισε μεγάλη ακμή κατά τα Ιστορικά χρόνια, χάρη στην φυσική οχυρή τοποθεσία της. Απ' αυτό το σημείο μπορούσε να ελέγχει τον οδικό άξονα από την Ανατολική Κρήτη προς την Δυτική και το λιμάνι της Σούδας.

Η Απτέρα περιβάλλετο από ισχυρό τείχος 4-περίπου χιλιομέτρων και εξακολουθούσε να ακμάζει και στα παλαιοχριστιανικά χρόνια.

Καταστράφηκε κατά τον 7ο αιώνα από σεισμό και μετά τις επιδρομές των Σαρακηνών το 823 άρχισε να παρακμάζει.

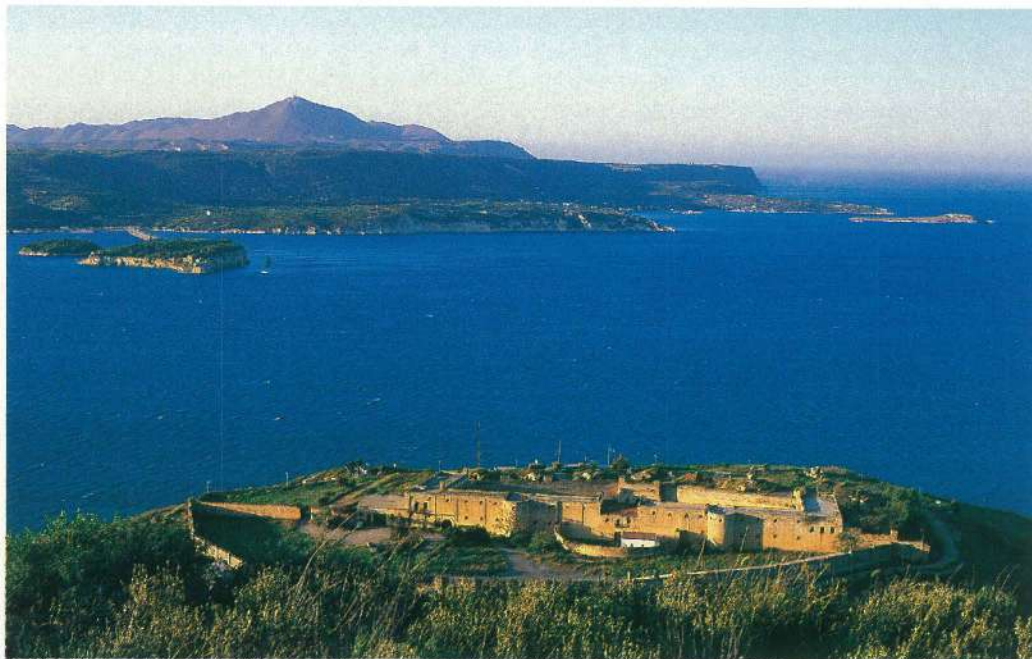
Καθοριστικό ρόλο στην ιστορική διαδρομή της επαρχίας Αποκόρωνα έπαιξε η στρατηγική της θέση κοντά στο λιμάνι της Σούδας και στον βόρειο οδικό άξονα της Κρήτης.

Από τις αρχαιολογικές έρευνες έχει διαπιστωθεί ανθρώπινη παρουσία ήδη από τα Πρωτομινωικά χρόνια (2800-2100 π.Χ.).

Σημαντικό μνημείο των Κλασικών χρόνων είναι και μια γέφυρα μεταξύ Μάζας και Βρυσών, περισσότερο γνωστή ως "**Ελληνική Καμάρα**", που επισκευάστηκε κατά τα χρόνια της βενετοκρατίας και ήταν σε χρήση μέχρι πρόσφατα.

Οι αρχαίοι οικισμοί συνέχισαν να ακμάζουν μέχρι τον 7ο μ.Χ. αιώνα. Τότε όμως άρχισαν οι Αραβικές επιδρομές στα παράλια της Κρήτης, που οδήγησαν στην σκοτεινή περίοδο της Αραβοκρατίας από το 823 μέχρι το 961.

Την περίοδο αυτή επέρχονται μεγάλες οικιστικές αλλαγές στην Κρήτη και στην περιοχή Αποκόρωνα. Τα παράλια εγκαταλείπονται και

Το επιβλητικό φρούριο "Ιτζεδίν", χτίστηκε από τους Τούρκους το 1867 για να ενισχύσει την άμυνα του Κόλπου της Σούδας. Βρίσκεται στο χωριό Καλάμι, κάτω από το φρούριο "Κούλες".

δημιουργούνται νέοι οικισμοί στην ενδοχώρα, μέχρι την κατάληψη της περιοχής από τους Βενετούς.

Μετά την Αραβοκρατία η Κρήτη και φυσικά ο Αποκόρωνας δέχεται την ισχυρότατη επίδραση του Βυζαντίου. Από τις αρχές του 13ου αιώνα όμως η Κρήτη θα πέσει στα χέρια της Βενετίας, ως συνέπεια της άλωσης της Κωνσταντινούπολης στα 1204 από τους Σταυροφόρους.

Στην περιοχή των Χανίων οι Βενετσιάνοι επικρατούν το 1252, πολύ αργότερα δηλαδή απ' ό,τι στην υπόλοιπη Κρήτη, λόγω της ισχυρής αντίδρασης των κατοίκων της περιοχής.

Με την επικράτηση των Βενετών η περιοχή των Χανίων χωρίζεται σε "**Καστελλανίες**", αντίστοιχες περίπου με τις σημερινές επαρχίες.

Έτσι η **Castellania Apicorno** περιλαμβάνει περίπου τη σημερινή επαρχία Αποκόρωνας.

Κατά τον 16ο αιώνα ο τουρκικός κίνδυνος είναι πια ορατός και η Βενετία καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια για την οχύρωση της Κρήτης και της σημαντικής γι' αυτήν περιοχής του Αποκόρωνας. Το 1598 οι κάτοικοι της περιοχής

ανέρχονται σε 11000.

Το 1645 η πόλη των Χανίων καταλαμβάνεται από τους Τούρκους. Το 1669 με την πτώση του Χάνδακα όλη η περιοχή Αποκόρωνας περιέρχεται οριστικά στην τουρκική κατοχή.

Η νέα κατάσταση επηρεάζει σοβαρά τη ζωή των κατοίκων, που χάνουν το μεγαλύτερο μέρος των ιδιοκτησιών τους και πληρώνουν βαρείς φόρους.

Το 1770 στα πλαίσια των "**Ορλοφικών**" ξεσπά η επανάσταση του Ιωάννη Βλάχου ή **Δασκαλογιάννη** στα Σφακιά, με απυχή όμως έκβαση.

Κατά την επανάσταση του 1821 αρχηγός των επαναστατών στην επαρχία Αποκόρωνας είναι ο **Σήφακας** από το **Μελιδόνι**.

Στις μάχες που ακολούθησαν καταστρέφονται πολλά χωριά με χιλιάδες θύματα.

Στις 11-22 Μαΐου 1822 συνέρχεται στους Αρμένους η **Γενική Συνέλευση των Κρητών** με εκπροσώπους από όλο το νησί και ψηφίζει σχέδιο Συντάγματος και προσωρινής Διοίκησης του νησιού από τους επαναστάτες.

Μετά την ατυχή έκβαση της επανάστασης του 1821 για την Κρήτη ακολουθεί η περίοδος της αιγυπτιακής, με πιο ανεκτική πολιτική απέναντι στο Χριστιανικό στοιχείο. Κατά το 1841 ξεσπά νέα επανάσταση με σκληρές μάχες στο Πρόβαρμα, Βαφέ και Βρύσες.

Το 1856 με την **Συνθήκη των Παρισίων** ο Σουλτάνος υποχρεώνεται με το διάταγμα **Χάτι-Χουμαγιούν** στην παραχώρηση προνομίων στους Χριστιανούς υπηκόους του. Έτσι σταδιακά η επαρχία Αποκόρωνα εξελίσσεται σε μια δυναμική χριστιανική περιοχή με πρωτεύουσα τον Βάμο.

Η μεγάλη επανάσταση του 1866-1869 θα βρει τον Αποκόρωνα σε μεγάλη ακμή. Στην μεγάλη μάχη του Βαφέ όμως, στις 12 Οκτωβρίου 1866, οι επαναστάτες έχουν βαρείες απώλειες.

Με την **Σύμβαση της Χαλέπας** το 1879 διευρύνονται τα δικαιώματα των χριστιανών με κυριότερα την δυνατότητα διορισμού Χριστιανού διοικητή και την καθιέρωση της Ελληνικής, ως επίσημης γλώσσας. Στην περιοχή Αποκόρωνα ιδρύονται οι δήμοι Αρμένων, Φρε και Μαθέ. Το μουσουλμανικό στοιχείο συρρικνώνεται όλο και περισσότερο και στην απογραφή του 1881 βρέθηκαν 16197 Χριστιανοί και 276 μουσουλμάνοι. Στον Αποκόρωνα αρχίζει μια έντονη οικιστική και αρχιτεκτονική δραστηριότητα. Ιδιαίτερα ο Βάμος γνωρίζει μεγάλη ανάπτυξη, χτίζονται πολλά δημόσια κτίρια και το κέντρο του θυμίζει σύγχρονη πόλη.

Οι προβληματισμοί γύρω από το εθνικό θέμα της ανεξαρτησίας πυκνώνουν και το 1895 βρίσκουν έκφραση με επικεφαλής τον Πρόεδρο του Πρωτοδικείου Βάμου, **Μανούσο Κούνδουρο**.

Στους Αρμένους και Βάμο σχηματίζεται η Μεταπολιτευτική Επιτροπή. Στις 3 Σεπτεμβρίου 1895 στη θέση Κλίμα Αλικάμπου συντάσσει υπόμνημα με τα αιτήματά της, που θεωρήθηκε επαναστατική πράξη.

Ο Βάμος πολιορκείται από τις 4 μέχρι τις 18 Μαΐου 1896. Οι επαναστάτες όμως επιβάλλονται, πυρπολούν τα δημόσια κτίρια και ξεσπούν νέες ταραχές σ' όλη την Κρήτη με επίκεντρο τον Νομό Σφακιών.

Τέλος, τα γεγονότα του 1897 θα οδηγήσουν στην αυτονομία της Κρήτης το 1898 και στην τελική ενσωμάτωσή της στην Ελλάδα το 1913. Με την ένωση της Κρήτης με την

Ελλάδα καταργείται ο Νομός Σφακιών και ο Βάμος ορίζεται έδρα της επαρχίας Αποκόρωνα, που επανέρχεται στον Νομό Χανίων.

Ο Αποκόρωνας συμμετέχει ενεργά στον Μακεδονικό Αγώνα, στην Μικρασιατική εκστρατεία και στον Ελληνο-Ιταλικό πόλεμο. Στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής από εδώ θα ξεκινήσει το κίνημα της Εθνικής Αντίστασης με δημιουργία στην Ασή-Γωνιά της **Ανώτατης Επιτροπής Αγώνα Κρήτης**. Σ' αυτήν πρωτοστάτησαν ο συνταγματάρχης Ανδρέας Παπαδάκης από την Ασή-Γωνιά και ο δικηγόρος Ανδρέας Πολέντας από τις Βρύσες.

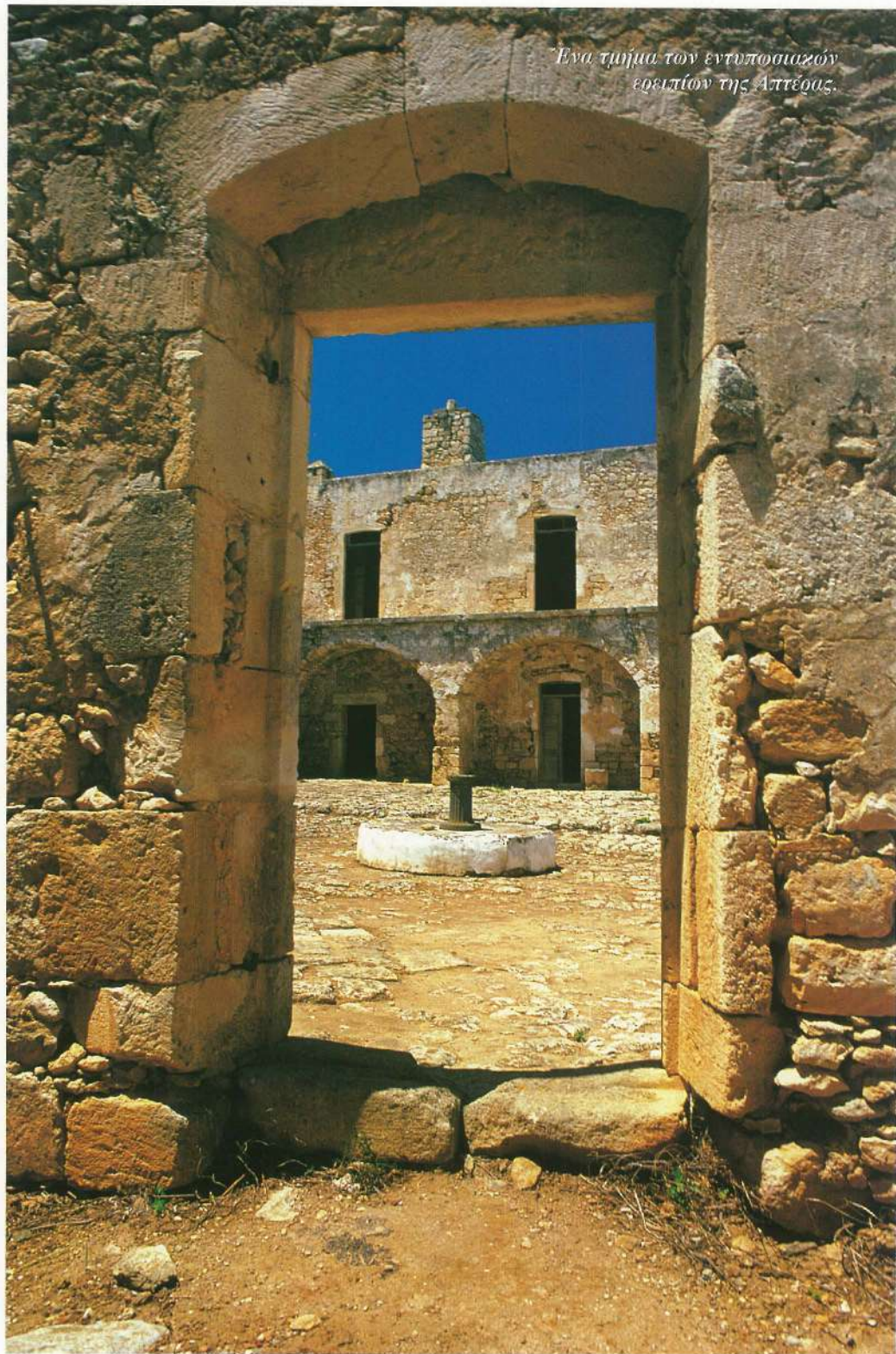
Στα μεταπολεμικά χρόνια η επαρχία Αποκόρωνα ερημώνεται από την μετανάστευση. Τα τελευταία χρόνια όμως παρατηρείται μια σταθερή ανάκαμψη. Σ' αυτό συνέβαλαν οι πολιτιστικοί φορείς της περιοχής καθώς και η στενή συνεργασία των οργανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης. Όλοι αυτοί συνετέλεσαν στην δημιουργία ενός καλού κλίματος και στην ανάπτυξη σημαντικών κοινών πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη του τόπου.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΑ

Για μια ακόμα φορά συμβουλευόμαστε τον χάρτη και αποφασίζουμε να κινηθούμε ανατολικά του Βάμου στους μικρούς οικισμούς Λιτσάρδα, Σούρη, Σελλιά, Λικοτιναρά αλλά και λίγο βορειότερα, στον Κεφαλά, στο Παλαιώνι, στο Δράπανο, στο Άσπρο, στον Άγιο Παύλο, στο σημαντικό Γαβαλοχώρι. Όλα αυτά τα χωριά είναι χτισμένα σε ημιορεινή περιοχή με υπέροχη θέα στον κάμπο, στα Λευκά Όρη ή στην θάλασσα. Το φυσικό περιβάλλον παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον με τις βαλανιδιές, τους πρίνους, τα κυπαρίσσια, τις ελιές, τις χαρουπιές, τις πικροδάφνες αλλά και τους ασπάλαθους, τις φασκομηλιές, τα αρωματικά φυτά και τα άφθονα λουλούδια.

Όλοι οι οικισμοί διατηρούν έναν ομοιογενή αρχιτεκτονικό χαρακτήρα. Μια από τις πιο ευχάριστες ασχολίες μας είναι, να περιπλανιόμαστε ήρεμα στα στενά δρομάκια, να ανακαλύπτουμε εκκλησιές και εκκλησάκια, όμορφα αναπαλαιωμένα σπίτια αλλά ακόμα και ερειπωμένα οικήματα, με έντονα στοιχεία της παλιάς αρχιτεκτονικής.

*Ένα τμήμα των εντυπωσιακών
ερείπων της Απτεράς.*

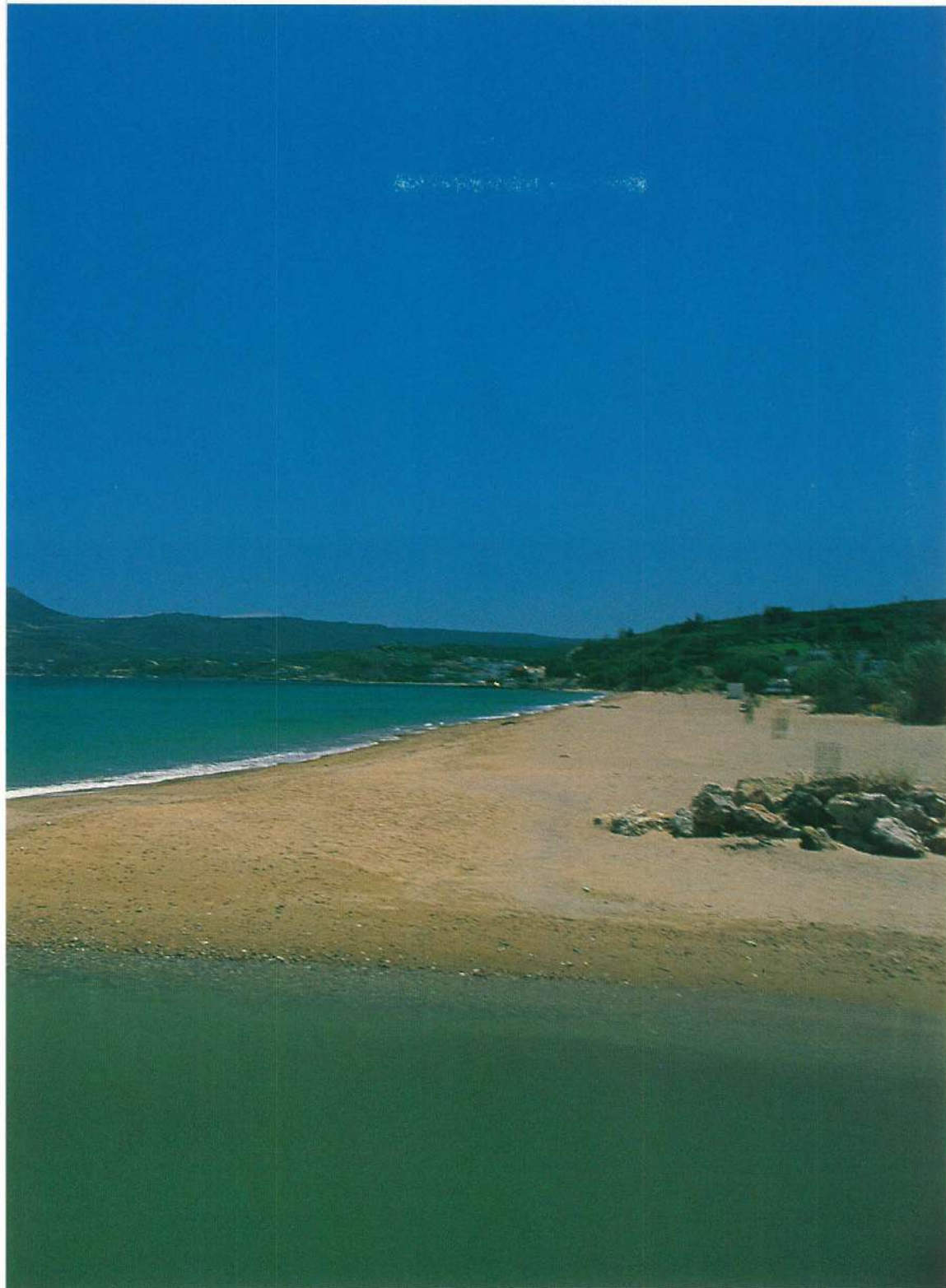

Κάθε μέρα συνειδητοποιώ όλο και περισσότερο, ότι η περιοχή του Αποκόρωνα απευθύνεται όχι μόνον σε απλούς παραθεριστές αλλά, σε μεγάλο βαθμό, σε γνήσιους περιηγητές και εξερευνητές.

Παραλίες αμμουδερές και βραχώδεις, διαδρομές στον κάμπο, στους λόφους ή στα βουνά, σπηλιές στη στεριά και στη θάλασσα, όγρια φαράγγια και χαλνία λίμνη, χωριά κοσμοπολίτικα ή απόλυτα ήρεμα και μοναχικά, αρχαιότητες σημαντικές και ποικίλες, αναρίθμητες και σπουδαίες εκκλησίες και εκκλησάκια κι ακόμα ένας παραδοσιακός αρχιτεκτονικός χαρακτήρας σ' όλους τους οικισμούς, μαζί με μια έντονη διάθεση κατοίκων και φορέων για διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση.

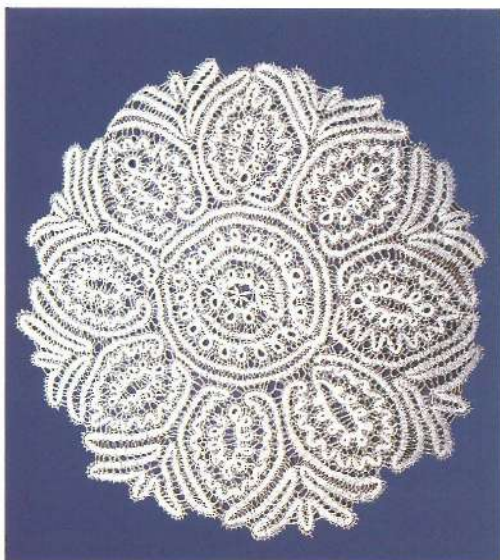
Πώς λοιπόν να μείνει κανείς καθηλωμένος σ' ένα μόνον σημείο - όσο όμορφο κι αν είναι αυτό - όταν ξέρει ή διαισθάνεται, ότι υπάρχουν τόσα πολλά ακόμα ν' ανακαλύγει.

*Παραδοσιακή τέχνη "Κοπανέλλι", ένα πραγματικό
αριστούργημα τέχνης και υπομονής*

Συζητάμε φιλικά με τους πρόσχαρους κατοίκους στις αυλές ή στα καφενεδάκια, ποτέ δεν αρνούμαστε την τσικουδιά ή τον καφέ που μας προσφέρουν, ρωτάμε, μαθαίνουμε, φωτογραφίζουμε, μπαίνουμε όλο και περισσότερο στην ψυχή του Αποκόρωνα.

Έτσι στο Γαβαλοχώρι επισκεπτόμαστε το άριστα οργανωμένο από το Υπουργείο Πολιτισμού **Λαογραφικό Μουσείο** και παρακολουθούμε την παλιά και πρωτόγνωρη για μας τέχνη κατασκευής δαντέλλας, το περίφημο **"Κοπανέλλι"**.

Στο Γαβαλοχώρι ακόμη επισκεπτόμαστε το δίκλινο θολωτό ελαιοτριβείο του 18ου αιώνα, το Ρωμαϊκό Νεκροταφείο και το Συγκρότημα Πηγαδιών από τα χρόνια της βενετοκρατίας, σε μια υπέροχη φυσική τοποθεσία έξω από το χωριό.

Στον Κεφαλά, με την εντυπωσιακή θέση προς την θάλασσα και τα πάμπολλα παλιά σπίτια, βρίσκουμε την εκκλησία του Τιμίου Σταυρού, που έχει κτισθεί τον 16ο αιώνα κι είναι το αρχαιότερο κτίσμα του χωριού. Εδώ υπάρχουν κι οι νεότερες εκκλησίες της Παναγίας, του Αγίου Αντωνίου και του Μιχαήλ Αρχαγγέλου, έργα των φημισμένων Κεφαλιανών μαστόρων και δείγματα λαϊκής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα.

“Πύργος του Αληδάκη”. Η ονομασία του συγκροτήματος συνδέεται με το όνομα του εξισλαμισμένου ιδιοκτήτη του Αληδάκη, πασίγνωστου στα χρόνια της τουρκοκρατίας για τη σκληρή συμπεριφορά του απέναντι στους Χριστιανούς και τις συνεχείς διενέξεις του με τους Σφρακιανούς. Σε μια τέτοια διένεξη το 1774 οι Σφρακιανοί με αρχηγό τον Μανούσακα, επιτίθενται αιφνιδιαστικά, πολιορκούν και καταλαμβάνουν τον Πύργο και σκοτώνουν τον Αληδάκη.

Έργο των ίδιων μαστόρων είναι και η “Δημοτική Σχολή Κεφαλά”, στην οποία η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων θα στεγάσει το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Νομού.

Στην **Λιτσάρδα** υπάρχει το αξιοποιήσιμο σπήλαιο **“του Δαφνέ η τρύπα”** με αρχαιολογικό ενδιαφέρον, καθώς και ο ναός της Παναγίας με καλό ξυλόγλυπτο τέμπλο και εικόνες του Ρεθεμιώτη Α. Βιβυλάκη.

Η **Σελλιά** είναι χτισμένη μέσα στο πράσινο, στην πλαγιά ενός λόφου, ενώ ο παλιότερος οικισμός **Σούρη** έχει την νεοκλασική εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου.

Κάτω από την **Λικοτιναρά** δεσπόζουν απότομα παράλια, τα “Γκρεμνά”, ενώ το **Άσπρο** είναι μικρός οικισμός, κτισμένος πάνω σε λόφο με κτίσματα του 18ου αιώνα.

Στα δυτικά και νότια του Βάμου, παρά τις συχνές επισκέψεις μας, είμαστε υποχρεωμένοι πολλές φορές να επανερχόμαστε, γιατί δεν είναι πάντα οι συνθήκες φωτισμού και φωτογράφισης ιδανικές. Απ’ όλη αυτή

την μεγάλη και ποικιλόμορφη περιοχή σας μεταφέρουμε τις εντυπώσεις μας, απ’ όπου δεν απουσιάζουν κάποιες προσωπικές εμπειρίες αλλά και τα κυριότερα σημεία ενδιαφέροντος.

Αν κάτι παραλείψουμε, συγχωρέστε μας, δεχθείτε το σαν πρόκληση για δική σας προσωπική ανακάλυψη.

Ξεκινάμε λοιπόν την ολοκλήρωση της περιοδείας μας με μια δεύτερη επίσκεψη στον Εμπρόσνερο, δυτικά του Αλίκαμπου.

Εδώ δεσπάζει ο **Πύργος του Αληδάκη**, που μας εντυπωσιάζει με τον όγκο και την ισχυρή κατασκευή του.

Η διαδικασία αναστήλωσής του έχει ήδη αρχίσει από την Αρχαιολογική Υπηρεσία. Στην μικρή πλατεία του χωριού είν’ ένα παλιό καφενεδάκι, με παμπάλαιες φωτογραφίες στους τοίχους και ηλικιωμένους ιδιοκτήτες. Καθόμαστε λίγη ώρα μαζί τους, πίνουμε καφεδάκι, συζητάμε, χαλαρώνουμε.

Από τις Βρύσες συνεχίζουμε προς τα χωριά Νίπος, Τζίτζυφές και Φρες.

Στα Πεμόνια κατασκευάζονται ακόμα από τον κυρ-Παντελή χειροποίητες καρέκλες με ξύλο κυπαρισσιού.

Παλιός οικισμός ο **Νίπος**, αναφέρεται ήδη από τα χρόνια της πρώιμης βενετοκρατίας. Έξω από τον Νίπο βρίσκεται ο ανακατασκευασμένος ναός της **Παναγίας της Περβολιτσιανής**, με λείψανα τοιχογραφιών του 14ου αιώνα εξαιρετικής ποιότητας. Ο **Τζιτζυφές** αποτελείται από δύο γειτονιές, που στα χρόνια της βενετοκρατίας αναφέρονται σαν δύο χωριστά χωριά, ο Zizzifea Santa Lucia, από τον τοιχογραφημένο ναό της Αγίας Φωτεινής (Lucia) και Zizzifea Gavalochori, από την ευγενή οικογένεια των Γαβαλάδων. Στο Τζιτζυφέ παρασκευάζονται αιθέρια έλαια από τα τοπικά αρωματικά φυτά όπως δαφνέλαιο ή "καραμπάσι", καθώς και τυροκομικά προϊόντα άριστης ποιότητας. Πολύ κοντά στο Τζιτζυφέ βρίσκεται ο μεγάλος οικισμός **Φρες** με ιδιαίτερα αξιόλογη αρχιτεκτονική από τα χρόνια της βενετοκρατίας και τουρκοκρατίας. Πολλά αρχοντικά σώζονται σε καλή κατάσταση και υπάρχουν πολλές εκκλησίες παλιές και νέες. Λίγα λεπτά από το Φρε βρίσκονται τα **Πεμόνια**, οικισμός με τα ίδια παλιά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά, γνωστός για τα παραδοσιακά κρητικά έπιπλα και την καλαθοτεχνική.

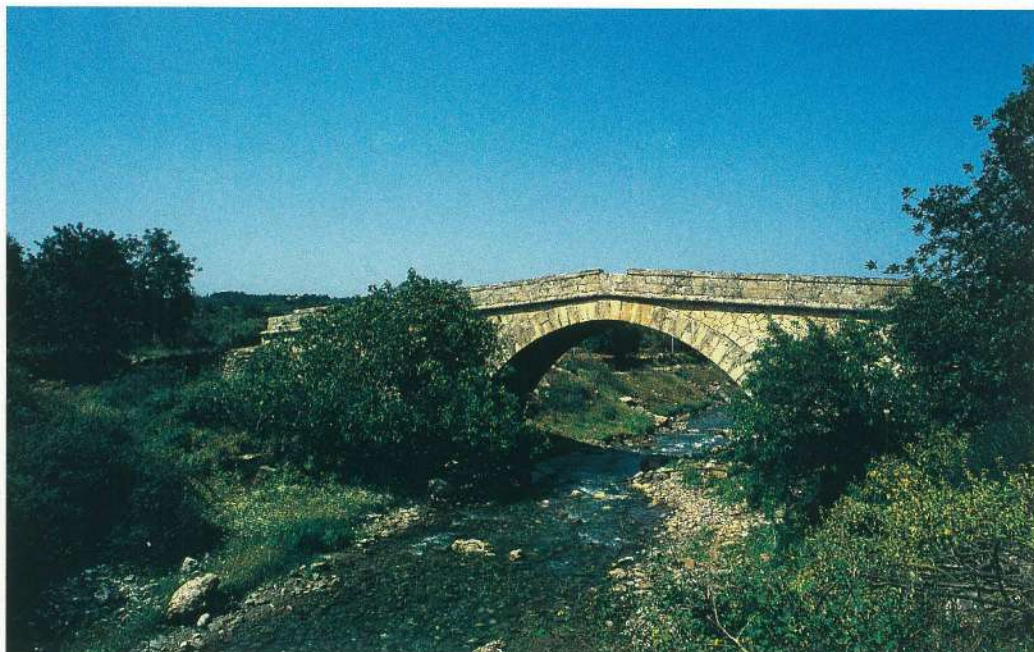
Ανηφορίζουμε προς το **Μελιδόνι**, που απ' το υψόμετρό του, προσφέρει μια θέα στον κάμφο καταπληκτική. Εδώ οι κάτοικοι ασχολούνται με την κτηνοτροφία και έχουν διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό τον παραδοσιακό τρόπο ζωής.

Γύρω από το Μελιδόνι υπάρχουν αρκετοί αρχαιολογικοί χώροι, σπήλαια και βάραθρα. Καθώς φτάνουμε στην έξοδο του χωριού, ένα μεγάλο πέτρινο σπίτι μας εντυπωσιάζει. Φαρδειά πέτρινη είσοδος, άψογο πλακόστρωτο. Όλη η αυλή μοιάζει με ένα απέραντο πέτρινο μουσείο.

Πέτρες κάθε μορφής έχουν συγκεντρωθεί και τοποθετηθεί από κάποιο χέρι έμπειρο και καλλιτεχνικό, είτε αυτούσιες είτε σε συνθέσεις. Αναρωτιέμαι ποιο δημιουργικό μυαλό κρύβεται πίσω απ' όλα αυτά τα απίθανα "τοτέμ".

-Δέκα χρόνια τις μαζεύω τούτες τις πέτρες γύρω από το Μελιδόνι, ακούγεται πίσω μας μια φωνή. Οι πιο πολλές είναι όπως τις βρήκα, σε άλλες έβαλα κι εγώ λίγο το χέρι μου.

Είναι ο **Νικήτας Πλατσιδάκης**, που για αρκετή ώρα με την γυναίκα του μας προσφέρουν φιλοξενία και ευχάριστη

Ένα εντυπωσιακό πέτρινο γεφύρι, που ενώνει τις όχθες του Μπούτακα, συναντάμε στον χωματόδρομο έξω από τις Βρύσες με κατεύθυνση για Βαφές.

παρέα. Πριν τους αποχαιρετήσουμε μου χαρίζει δύο δικάτου βιβλία. Ξεχωρίζω στην τύχη μερικούς στοιχούς από το ένα:

*“Χωριό μου χωριουδάκι μου,
ένδοξο Μελιδόνι
π’ όποιος σε ζει μαγεύεται
κι ο νους του πελαγώνει
Σ’ ούλο τον Αποκόρωνα
είσαι λαμπρό στέρι
στη δόξα και στις ομορφιές
εσύ δεν έχεις ταίρι.”*

ΒΟΥΝΟ ΚΑΙ ΚΑΜΠΟΣ

Ανεβαίνουμε το βουνό πάνω από το Μελιδόνι, ο χωματόδρομος καλός, περνάει μέσα από χαράδρες και φαράγγια. Είμαστε ολομόναχοι μέσα στο μεσημέρι, που και που σταματάμε και κατεβαίνουμε. Ευωδιάζει ο αέρας, χιλιάδες τα λουλούδια, η Άνοιξη οργιάζει γύρω μας. Βαλανιδιές, χαρουπιές και κυπαρίσσια. Πολλά απ’ αυτά είναι μαυρισμένα, σκελετωμένες φιγούρες σε φόντο γαλάζιο, τραγικά απομεινάρια της καταστροφικής πυρκαγιάς

του 1992. Μας πονάει αυτή η αντιφατική εικόνα της αναγέννησης και του χαλασμού μαζί.

Απέναντι η Ραμνή, στρίβουμε αριστερά και παίρνουμε το δρόμο για Καρές. Αλαφραίνει ο αέρας, ανάσα δροσερή απ’ τα Λευκά Όρη, πίσω ο κάμπος ξεμακραίνει μεσ’ την αχλύ του απομεσήμερου.

Και, να προβάλλει μπροστά μας το Καρές, έτσι ξαφνικά, απροειδοποίητα. Όμορφο και χαριτωμένο μεσ’ την πράσινη λαγκαδιά του, σχεδόν δεν βλέπεις δρόμους, μόνο σπίτια παλιά, χαμένα στα δέντρα. Μικρό χωριουδάκι, πριν προλάβουμε να μπούμε, έχει κιάλας τελειώσει. Στο τέρμα του μια βρύση μ’ έναν μεγάλο πλάτανο καταμεσής στο δρόμο. Έξω απ’ το χωριό συνεχίζει χωματόδρομος, πάει ψηλά στα Λευκά Όρη. Να ένας ωραίος προορισμός για κάποιον που διαθέτει τζιπ και ελεύθερο χρόνο.

-Υπάρχει κάποιο σπίτι, να περάσουμε τη νύχτα στο χωριό; ρωτάω μια γυναικούλα, που περνάει από δίπλα μας.

-Τι να κάνεις γιε μου εδώ πάνω; Θα σε φάει η ερημιά.

-Είναι ήσυχα και το βράδυ θα είναι ακόμη πιο όμορφα. Υπάρχει λοιπόν κάποιο σπίτι;

Τελευταίο χωριό πριν απ' τα Λευκά Όρη το Καρές, ένας εκπληκτικός συνδυασμός γραφικότητας, υψομέτρου και πράσινου.

-Δεν άκουσα τέτοιο πράμα, μου απαντάει κι απομακρύνεται.

Σκέφτομαι έναν τέτοιο ξενώνα μέσα στο βουνό. Ποιος δεν θα 'θελε να περάσει μερικά βράδια κάτω από τις κορυφές των Λευκών Ορέων;

Θα ξαναγυρίσουμε στο Καρές, με περισσότερο χρόνο. Κατηφορίζουμε για τον κάμπο. Στον Σαμωνά σταματάμε για λίγο στο καφενεδάκι του μπάριμπα-Γιάννη. Γεράκος γραφικός, αντί για καφέ του ζητάμε και μας φτάνει δυο σαλάτες με τυρί και μπόλικο λάδι.

Κατεβαίνουμε συνεχώς. Δρόμος στενός,

πολλές στροφές, διαδρομή μοναχική και όμορφη, με ευρύτατη θέα στον κάμπο. Μπροστά μας το **Πρόβαρμα**, με περιποιημένα παλιά σπίτια, τελευταίο χωριό πριν από την πεδιάδα.

Στον **Στύλο** μας περιμένουν ήδη για μια μικρή ξενάγηση στις εγκαταστάσεις συγκέντρωσης και τυποποίησης λαδιού της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών Αποκρώνου-Σφακίων. Σύγχρονες εγκαταστάσεις, απόλυτη καθαριότητα και τάξη, εξαιρετική ποιότητα προϊόντος και πρωτοποριακή φιλοσοφία. Ήδη προετοιμάζεται και σύντομα θα κυκλοφορήσει ένα λάδι κορυφαίας

ποιότητας με την ένδειξη ΕΞΤΡΑ-ΕΞΤΡΑ ΠΑΡΘΕΝΟ.

Είναι όμορφο χωριό ο Στύλος, με άφθονα νερά που αναβλύζουν ασταμάτητα. Στο κέντρο του χωριού ένας τεράστιος χώρος με υπέροχα πλατάνια, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως χώρος φυσικής αναψυχής και ξεκούρασης.

Στην είσοδο του χωριού σώζεται ο διπλός ναός του **Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου** και του **Αγίου Νικολάου**, που ανήκει στον αρχιτεκτονικό τύπο του μονόχωρου καμαροσκέπαστου με σταυρεπίστεγο νάρθηκα. Με την επίβλεψη της αρχαιολογικής υπηρεσίας έχουν αποκαλυφθεί τρία στρώματα τοιχογραφιών από τους 13ο, 14ο και 15ο αιώνες. Είν' ώρα όμως να ψάξουμε να βρούμε την **Παναγία τη Ζερβιώπισσα ή Μοναστήρα**, το περίφημο αυτό Βυζαντινό μνημείο του Στύλου. Στο χωριό μας δείχνουν την κατεύθυνση που πρέπει ν' ακολουθήσουμε μέσα στον απέραντο κάμφο.

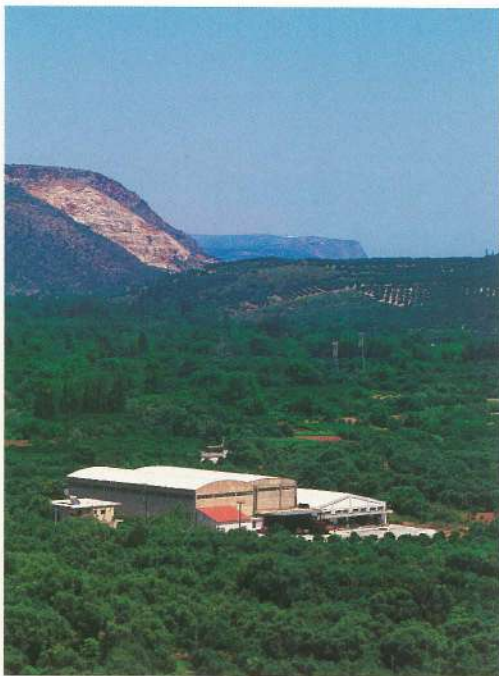
Στενοί αγροτικοί χωματόδρομοι, κτήματα περιποιημένα, το ανοιχτό πράσινο των ελαιώνων συναντιέται με το βαθύ πράσινο των πορτοκαλεώνων. Πυκνά τα δέντρα και ψηλά. Κρύβουν την ορατότητα, είμαι στη σωστή κατεύθυνση; Μου παίρνει μόνον πέντε λεπτά να το διαπιστώσω.

Ένα έξοχο βυζαντινό κτίσμα ορθώνεται ξαφνικά μπροστά μας. Ρίχνει ο απογευματινός ήλιος τις ακτίνες του στον πελεκητό πωρόλιθο, που λάμπει εκτυφλωτικά μέσα στο πράσινο της ελιάς και πορτοκαλιάς.

Χαρίζουμε μερικές στιγμές ηρεμίας στους εαυτούς μας απέναντι σ' αυτό το θαυμάσιο αρχιτεκτονικό μνημείο της Ορθοδοξίας του 12ου αιώνα. Ύστερα συνεχίζουμε με κατεύθυνση προς το **Νιο Χωριό**, που, παρά το όνομά του αναφέρεται τουλάχιστον από τον 16ο αιώνα.

Δυο χιλιόμετρα δίπλα του βρίσκεται το χωριό **Αρμένιοι**, που πιστεύεται, ότι δημιουργήθηκε με εγκατάσταση Αρμενίων από τον αυτοκράτορα Νικηφόρο Φωκά, όταν το 961 απελευθέρωσε την Κρήτη από τους Άραβες. Ωστόσο, σε δύο σημεία του χωριού έχουν βρεθεί στο παρελθόν παλαιохριστιανικά ψηφιδωτά δάπεδα, που δείχνουν ότι ο οικισμός υπήρχε από πολύ παλιότερα.

Στους Αρμένιους υπάρχουν πλούσιες πηγές κι ένας θαυμάσιος χώρος αναψυχής, που δημιουργήθηκε με κοινοτική πρωτοβουλία.

Οι εγκαταστάσεις συγκέντρωσης και τυποποίησης λαδιού της Ένωσης, μέσα στον απέραντο ελαιώνα του Στύλου.

Λιάσταμα. Λιάδι της Ένωσης κορυφαίας ποιότητας

Ο περίφημος ναός της Παναγίας της Ζερβιώτισσας (Μοναστήρα), κτίσμα του 12ου αιώνα, που συνδέεται με την δραστηριότητα της Μονής της Πάτμου στην ευρύτερη περιοχή του Στύλου.

ΙΔΡΥΜΑ "ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ"

Βραδιάζει και πλησιάζει η ώρα της συνάντησής μας στο ίδρυμα "ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ", που έχει την έδρα του στους Αγίους Πάντες του Παίδοχωρίου. Είν' εκεί και μας περιμένουν οι κύριοι ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, Αντιπρόεδρος του Ιδρύματος, ΛΕΥΘΕΡΗΣ ΤΣΟΥΡΑΚΗΣ, Γενικός Γραμματέας και ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΑΝΔΡΙΑΝΑΚΗΣ, Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου.

Είν' ένα επιβλητικό κτιριακό συγκρότημα μέσα στο πράσινο και στα λουλούδια, με θαυμάσια θέα στον κάμπο του Αποκόρωνα. Στην μεγάλη αίθουσα που μας υποδέχονται, νιώθω ξαφνικά σαν να βρίσκομαι στο επίκεντρο της ιστορίας, της διανόησης, της δημιουργικότητας.

Παλιά και καινούργια βιβλία, έντυπα, ποικίλες εκδόσεις γεμίζουν τα αναρίθμητα ράφια. Ο χώρος μας υποβάλλει και μας προετοιμάζει γι' αυτά που θ' ακούσουμε και θα συζητήσουμε. Ζωντανός θρύλος ο Μητροπολίτης Κισσάμου και Σελίνου κ. **Ειρηναίος Γαλανάκης**, δημιούργησε εδώ και δέκα χρόνια το κοινωφελές αυτό ίδρυμα, που έμελλε να εξελιχθεί σε Κέντρο Πολιτισ-

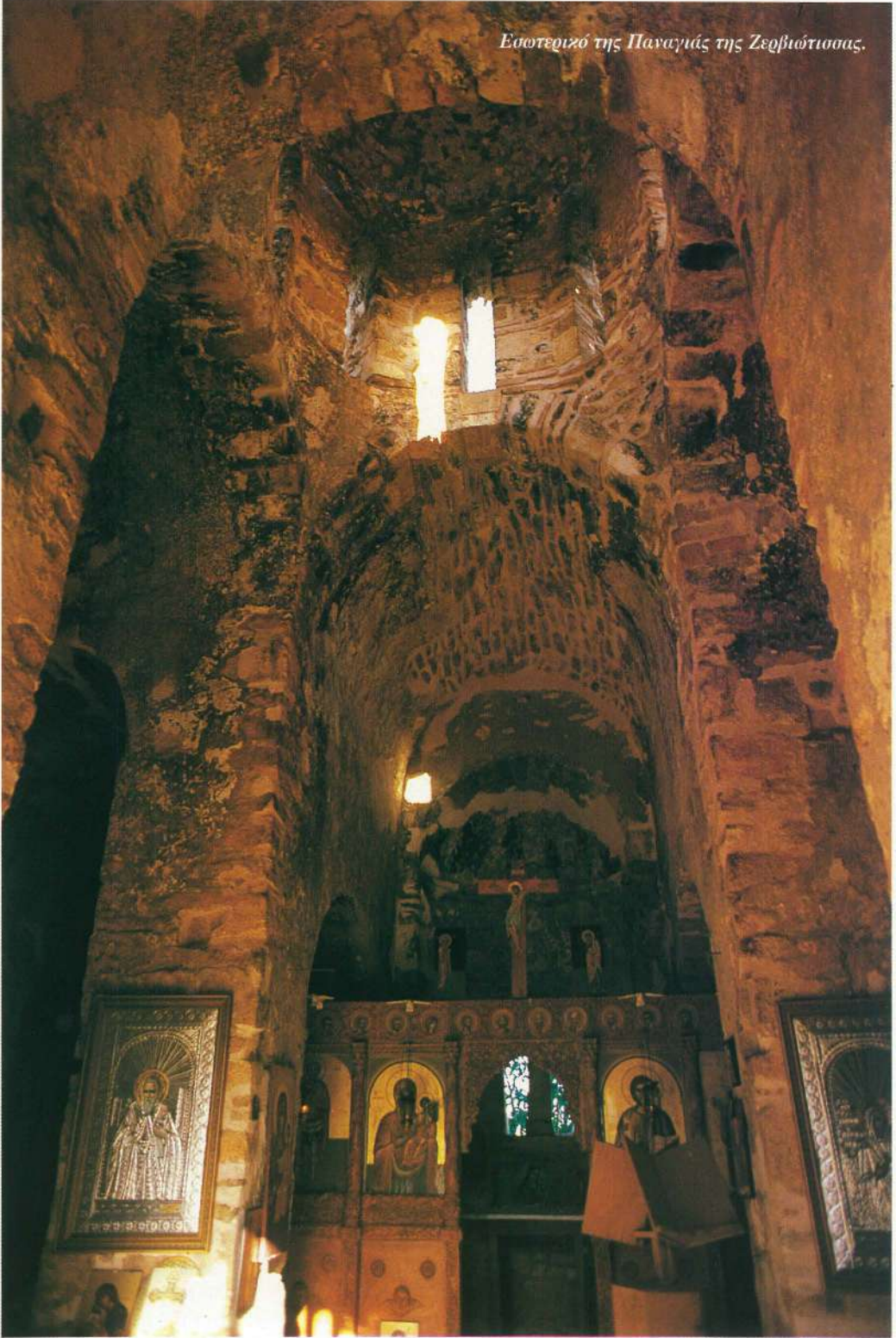
μού, Παιδείας και Ανάπτυξης για όλη την Επαρχία Αποκόρωνα αλλά και την Κρήτη.

Σ' όλη αυτή την περίοδο οι δραστηριότητες του Ιδρύματος είναι πολλαπλές και θαυμαστές.

Οι σημαντικότερες αφορούν: Διοργάνωση ημερίδων και συνεδρίων με αναπτυξιακό χαρακτήρα. Ανάδειξη ιστορικών γεγονότων που αφορούν την περιοχή αλλά και γενικότερα την Κρήτη, με επίκαιρα αφιερώματα σε επετείους, προσωπικότητες και μεγάλες ιστορικές στιγμές (π.χ. η επανάσταση του 1895-1898 γιορτάστηκε με ανάλογα αφιερώματα σε Ρέθυμνο και Χανιά κατά τα έτη 1995-1998).

Το Ίδρυμα έχει αναπτύξει μια σημαντικότερη εκδοτική δραστηριότητα, που σκοπό έχει να προβάλει την ιστορία, την παράδοση και την λογοτεχνία της περιοχής. Στον τομέα της εκπαίδευσης το Ίδρυμα Αγία Σοφία έχει συστήσει εταιρία με την Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αποκορώνου-Σφακίων και συνεργάζεται με το Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης για ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Εσωτερικό της Παναγίας της Ζεφυρώτισσας.

Εξώφυλλο του 14 ου τεύχους από το Αφιέρωμα "ΕΠΙΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ 1897- Η Κρήτη στις Φλόγες" με την μορφή του Ελευθερίου Βενιζέλου.

Το αφιέρωμα ξεκίνησε στις 16/12/1997 και ολοκληρώθηκε στις 31/3/1998 σε 16 συνολικά πολυσέλιδα τεύχη, με εκπληκτικό ιστορικό υλικό και σπάνιες φωτογραφίες αρχείου.

Στην συγγραφή του συμμετείχαν κορυφαίοι πνευματικοί άνθρωποι της Κρήτης, δίνοντας μια σφαιρική και ολοκληρωμένη εικόνα της Επανάστασης του 1897.

Το μνημειώδες αυτό έργο εξεδόθη με ευθύνη και επιμέλεια της εφημερίδας "ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ" και του Κοινοφελούς Ιδρύματος "ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ".

Το θεωρούμε απαραίτητο για κάθε ερευνητή αλλά και Έλληνα, που θέλει να γνωρίζει την ιστορία της πατρίδας του.

Η ευαισθησία του Ιδρύματος σε κοινωνικά θέματα εκδηλώνεται εδώ και καιρό με το πρωτοποριακό πρόγραμμα "ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ". (Ανάλογο κρατικό πρόγραμμα διαφημίζεται εσχάτως από τα μέσα ενημέρωσης). Το πρόγραμμα ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ λειτουργεί σε συνεργασία με το Κέντρο Υγείας Βάμου και με μερικές επιχορηγήσεις από το Υπουργείο Πρόνοιας. Διαθέτει ασθενοφόρο όχημα για την περιοχή Αποκόρωνα και Σφακιών.

Η κοινωνική και υγειονομική παρέμβαση σε σπίτια υπερηλίκων και ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι άμεση και αποτελεσματική και απευθύνεται μέχρι στιγμής σε 150 άτομα που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα με υπηρεσίες καθαριότητας, υγιεινής και παροχής φαρμάκων.

Πολλοί ιδιώτες αλλά και φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης συνεισφέρουν με τις δωρεές τους στην καλή λειτουργία του προγράμματος.

Στο Ίδρυμα πραγματοποιούνται όλες οι συσκέψεις που αφορούν τα προβλήματα της επαρχίας και διεκδικούνται ορισμένα θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος, όπως για παράδειγμα η αξιοποίηση του υδατικού

δυναμικού της επαρχίας.

Στα πλαίσια αυτών των δραστηριοτήτων έχουν ιδρυθεί δύο φορείς:

Η ΑΠΟΚΟΡΩΝΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε., που διεκδικεί προγράμματα για τον χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης και ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ της επαρχίας Αποκόρωνα.

Μια από τις σημαντικότερες και πιο δημοφιλείς δραστηριότητες του Ιδρύματος Αγία Σοφία είναι οι πολλαπλές εκδηλώσεις (περίπου 12 το χρόνο) που πραγματοποιούνται στα χωριά της επαρχίας και οργανώνονται επ' ευκαιρία κάποιων γεγονότων ή επετείων. Ένας μεγάλος αριθμός ατόμων (περίπου 500) συμμετέχουν σ' αυτές τις εκδηλώσεις, που συνήθως καταλήγουν σε πατροπαράδοτο Κρητικό γλέντι.

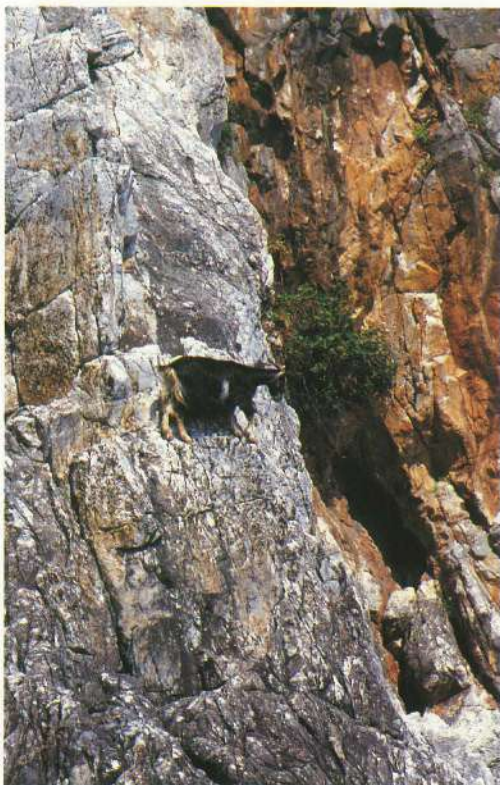
Το Ίδρυμα Αγία Σοφία, καθώς αποχαιρετούμε τους οικοδεσπότες μας, μας δημιουργεί την εντύπωση, ότι είναι ένα σημείο αναφοράς στον πολιτισμό, στην εκπαίδευση, στις κοινωνικές προσφορές, στην ανάπτυξη, ένας πραγματικός συνεκτικός κρίκος όλων των φορέων της επαρχίας Αποκόρωνα. Μακάρι να βρει μιμητές.

ΣΤΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΠΑΡΑΛΙΑ

Διο μέρες μας απομένουν ακόμα. Βλέπω και ξαναβλέπω την ημερομηνία στο ρολδί μου μήπως και κάνω λάθος. Κυλάει αμείλικτα ο χρόνος, πώς να τον προλάβεις; Σκέφτεσαι αποβραδής, προγραμματίζεις κι όταν φτάνει η άλλη μέρα, πάντα κάτι σου ξεφεύγει.

Τούτο το πρωινό όμως διώχνουμε από πάνω μας το άγχος. Στη θάλασσα είν' αφιερωμένη η μέρα μας και στ' ανατολικά παράλια του Αποκόρωνα. Μέρες τώρα, όταν μας φέρνει κοντά ο δρόμος, τα κρυφοκοιτάμε με λαχτάρα. Πώς να τα εκπορθήσεις όμως; Πρέπει να βρεις τα μονοπάτια, τις γιδοστρατες, πρέπει να 'χεις χρόνο να τα ψάξεις. Αλλά και πάλι δεν θα 'χεις την προοπτική, την αίσθηση αυτής της ιδιαίτερης προσέγγισης, που υπόσχεται μόνον ένας περίπλους, ένα παραθαλάσσιο ταξιδάκι. Που να βρεις όμως βάρκα διαθέσιμη κι ανθρώπους; Το

Αγαπημένος χώρος των κατοικιών οι γκρεμοί ανεξάρτητα αν βρισκονται στο βουνό ή στην θάλασσα.

ερώτημα τίθεται στον Μιχάλη Ανδριανάκη και, όπως πάντα, έχει την λύση, μ' ένα τηλεφώνημα.

Πρωί-πρωί λοιπόν πίνουμε τον καφέ μας μαζί με τον **Στέλιο Γιοξουνγκάκη** και τον **Γιώργο Καραμπινάκη**.

Από τον Κεφαλά και οι δύο είναι πρόθυμοι μετά την παρέμβαση του Μιχάλη, να διαθέσουν τη μέρα τους για μια θαλασσινή περιπλάνηση στ' ανατολικά παράλια.

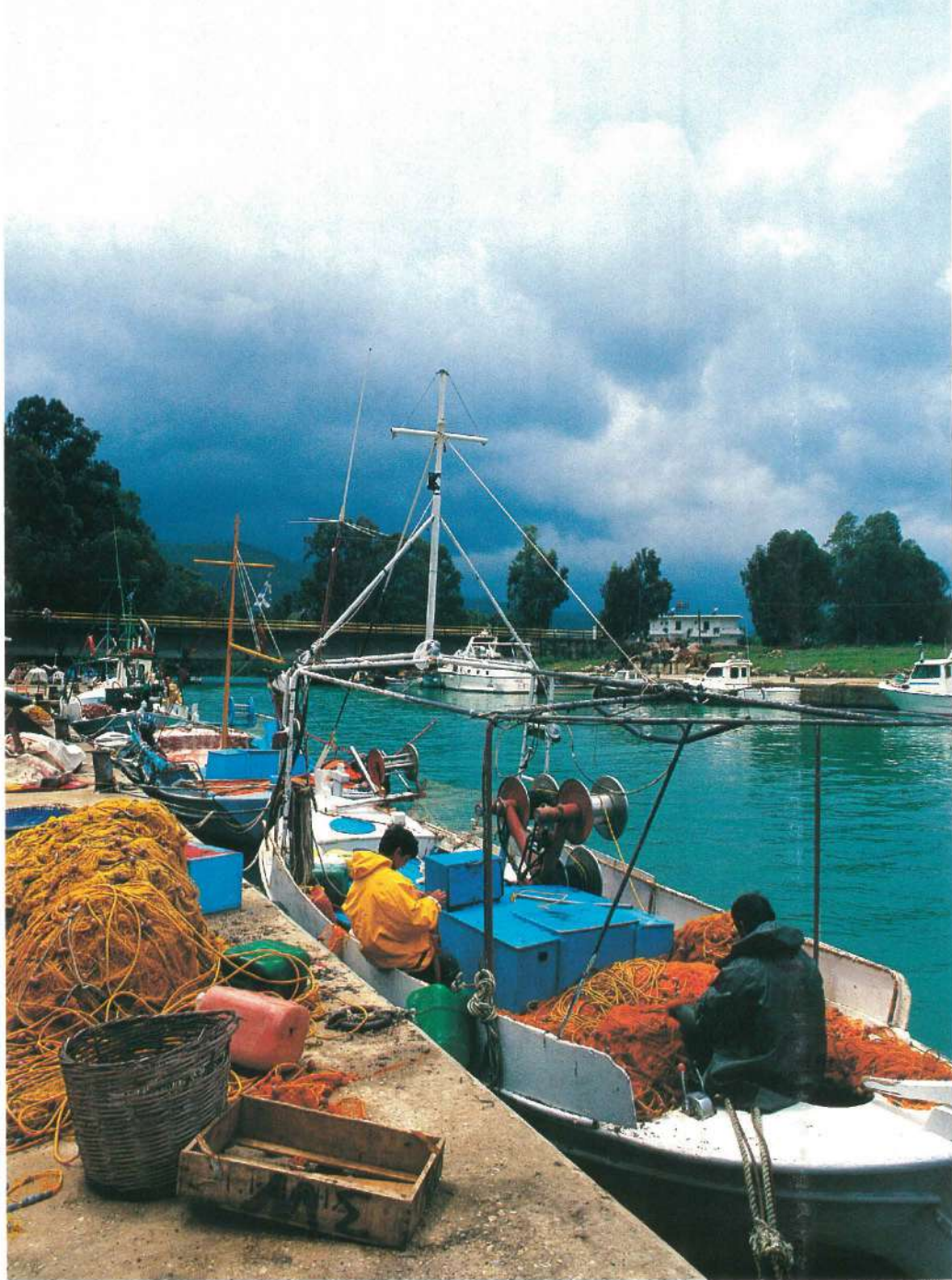
Συμπαθέστατοι, απλοί, φιλικότατοι, σαν να μας ξέρουν χρόνια. Στο καφεενδάκι του Βάμου συζητάμε τις τελευταίες λεπτομέρειες κι ύστερα κατηφορίζουμε για την Γεωργιούπολη. Στο όμορφο λιμανάκι της είν' αραγμένο το σκάφος του Στέλιου.

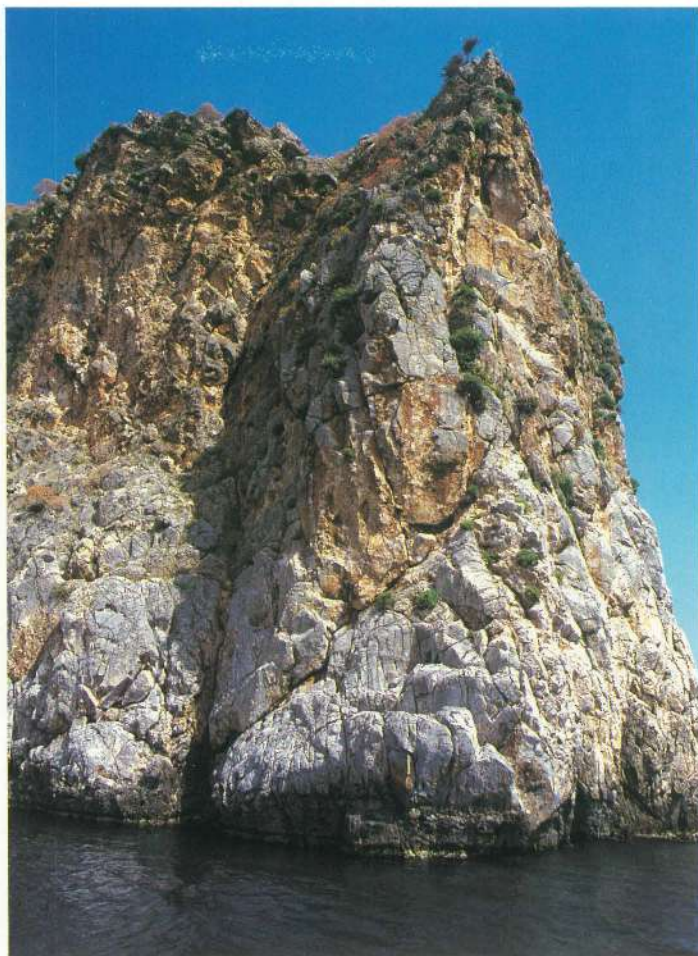
Να σας περιγράψω τη χαρά και τη λαχτάρα μας καθώς πηδάμε επάνω; Καθώς ο θαλασσινός αέρας χαϊδεύει σε λίγο τα πρόσωπά μας; Μάλλον είναι αδύνατο.

Τα ανατολικά παράλια του Αποκόρωνα μετά την Γεωργιούπολη, φημίζονται για τις άφθονες σπηλιές τους.

*Στο ποταμάκι της Γεωργιούπολης,
τον Αλμυρό, οι ψαράδες ετοιμάζουν
τα δίκτυα τους στα ήρεμα νερά.*

Κατακόρυφοι γκρεμοί καταλήγουν στη θάλασσα των Ανατολικών παραλιών.

Δεν συγκρίνεται αυτή η αίσθηση της ελευθερίας με την οποιαδήποτε μετακίνηση με αυτοκίνητο.

Αφήνει ο Στέλιος στα δεξιά του το εκκλησάκι του λιμενοβραχίονα και ευθυγραμμίζει το σκάφος παράλληλα με την ακτή.

-Είν' ήσυχος ακόμα ο καιρός, βοηθάει στην φωτογράφιση, λέει ο Γιώργος. Θα βγάλει αργότερα βοριαδάκι μέχρι πέντε μποφόρ.

Αρχίζουν οι ακτές να ξεδιπλώνονται μπροστά μας, άγριες, κυματοδαρμένες, εκατομμύρια χρόνια τώρα. Στιγμές-στιγμές βουτάει η στεριά κατακόρυφα στη θάλασσα, βράχοι σαν πελώρια μαχαίρια κόβουν το νερό. Ύστερα, πιο κάτω, ξεθυμαίνει η ακτή λίγο την αιψάδα της, αφήνει κάποια βλάστηση να την γλυκάνει.

Δείχνει ο Στέλιος με το δάχτυλο απέναντι.

-Τους βλέπετε τους φοίνικες; Πέντε μέτρα πάνω απ' τη θάλασσα, πως φύτρωσαν στο βράχο, πως αντέχουν; Μυστήριο.

Κάθε τόσο αλλάζει η ακτή μορφή και σχήματα. Γκρεμοί εδώ, χαράδρες παρακάτω, κάβοι και όρμοι, σπηλιές η μια μετά την άλλη.

-Να, αυτός είναι ο Σπήλιος ο Τρυπητός, λέει ο Γιώργος. Κι αυτή μια σπηλιά που σύχναζαν οι φώκιες. Κάπου εδώ ήταν τα λημέρια των ανταρτών, που έμειναν χρόνια κρυμμένοι και καταζητούμενοι.

Κάτι κινείται απέναντι στην απόκρημνη ακτή. Πλησιάζουμε για να δούμε καλύτερα. Στο θόρυβο της μηχανής ξιπάζονται, αρχίζουν να τρέχουν στις κάθετες σχεδόν κόψεις των βράχων. Δεν αμφιβάλουμε καθόλου, είναι κατσίκια.

Για όσους κολυμβητές η άμμος δεν είναι απαραίτητη ο κόλπος του Εμπρόσγιαιου είναι ιδανικός.

Σαν να 'χουν βεντούζες στα πόδια τους, μετακινούνται με απίστευτη σιγουριά και ευκολία στα πιο απόκρημνα σημεία, που μπορεί να φαντασθεί κανείς.

-Εδώ μένουν πια, λέει ο Στέλιος. Ξέκοψαν κάποτε απ' το κοπάδι, τους άρεσε η ελευθερία, αγρίεψαν. Έχουν και τα ζώα τους αντάρτες τους.

Ο ήλιος έχει ανέβει αρκετά, κάνει αισθητή την παρουσία του. Στη στεριά τούτη την ώρα θα ψάχναμε για σκιά, εδώ έχουμε το βοριαδάκι, που 'ρχεται δροσερό από το πέλαγο και μας χαϊδεύει.

Δίνει ο Στέλιος μια στο πηδάλιο, αλλάζει κατεύθυνση, βάζει πλώρη για στεριά. Τον κοιτάζω ερωτηματικά, μα δεν λέει τίποτε, συνεχίζει για τα βράχια με την ίδια ταχύτητα. Καθισμένος στην άκρη της πλώρης ο Γιώργος, παρακολουθεί με απάθεια την ακτή να πλησιάζει.

-Πέντε δευτερόλεπτα αν πάμε ακόμα έτσι, θα 'μαστε ένα ωραίο ναυάγιο, μου λέει η Άννα.

-Ας τους, ξέρουν τι κάνουν αυτοί οι Κρητικοί, της απαντώ.

Ο Στέλιος όμως συνεχίζει, νιώθω σαν επιβάτης του Τιτανικού πριν τη σύγκρουση.

Τριάντα μέτρα απ' την ακτή ο καπετάνιος ρίχνει τις στροφές, το σκάφος κινείται όσο χρειάζεται και σταματάει απαλά στο στόμιο μιας μεγάλης σπηλιάς. Πιάνει ο Γιώργος ένα μακρύ κοντάρι κι ο Στέλιος ξεκινάει απαλά. Είν' ένα επικίνδυνο πέρασμα, στενό και χαμηλό. Οι δύο φίλοι όμως με τολμηρούς ελιγμούς περνούν χωρίς να ακουμπήσουν. Το σκάφος κινείται μερικά μέτρα και σταματάει στο κέντρο της σπηλιάς. Στο μισοσκόταδο διακρίνουμε τα τοιχώματα, τον επιβλητικό κυκλικό θόλο πάνω απ' τα κεφάλια μας.

Μια ευχάριστη θερμοκρασία ανάμεικτη με υγρασία μας τυλίγει. Έξω από το στόμιο η μέρα διακρίνεται σαν στενή, απόμακρη πηγή φωτός.

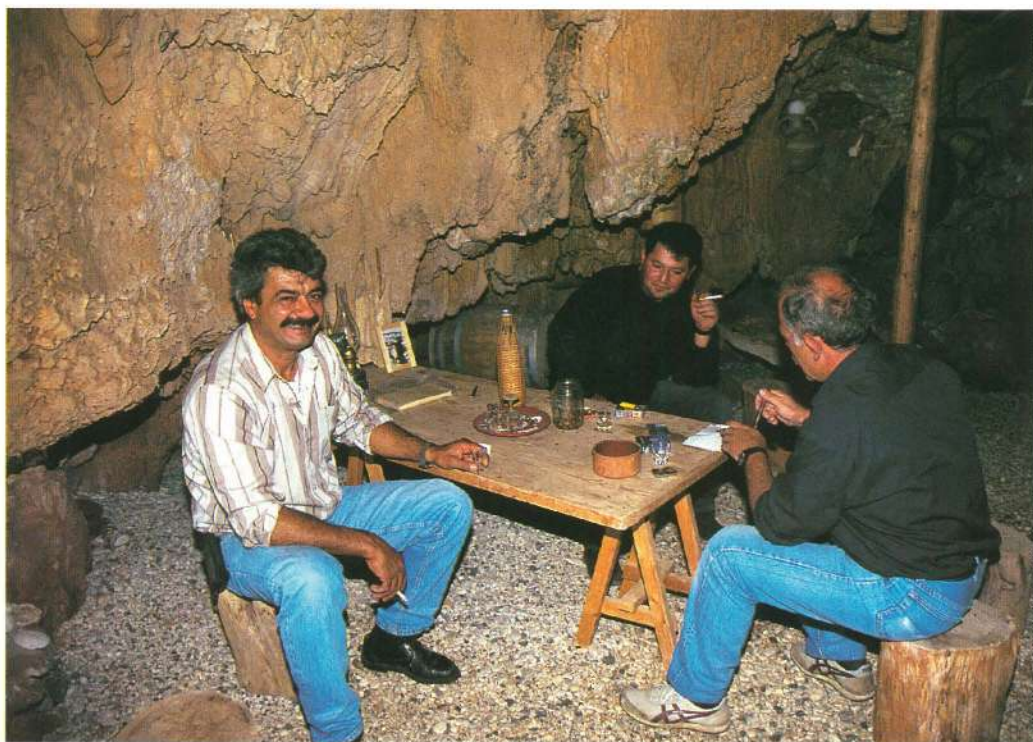
Είναι μια παράξενη αίσθηση που την ξανανιώθουμε μετά από λίγο, όταν ο Στέλιος οδηγεί το σκάφος σ' ένα δεύτερο σπήλαιο, εξίσου εντυπωσιακό με το πρώτο.

Το βοριαδάκι δυναμώνει, η μετεωρολογική έχει δώσει πέντε μποφόρ ως το μεσημέρι.

Πλησιάζουμε σ' έναν μεγάλο κάβο. Τα βράχια, η βλάστηση, οι χαραδρώσεις του εδάφους, κάνουν γνώριμο το τοπίο.

Η Σπηλιά του Βαγγέλι του Ερημίτη.

Με τον Στέλιο και τον Γιώργο πίνουμε στην υγεία του οικοδεσπότη που απουσιάζει.

Είν' ο όρμος του Εμπρόσγιαλου, που από την πρώτη κιόλας μέρα μας είχε εντυπωσιάσει. Τα ίδια διάφανα σμαραγδένια νερά, τα ίδια γοητευτικά επικίνδυνα βράχια. Ο Στέλιος βάζει ρώτα για την ακτή, εδώ μάλλον τελειώνει το ταξίδι μας.

Στην κορυφή ενός βράχου διακρίνεται ένα μικρό κτίσμα και μια ανθρώπινη σιλουέτα. Κατεβαίνει ο άνθρωπος από ψηλά, έρχεται κοντά μας.

-Ε, Κωστή, σου 'μεινε καθόλου από κείνο το κρασί; φωνάζει ο Στέλιος. Είν' εδώ κι οι φίλοι μας από την Θεσσαλονίκη και θέλουν λένε να το δοκιμάσουν.

-Για όλους έχει, λέει ο Κώστας. Άντε, κοπιάστε.

-Θα 'ρθουμε στο γυρισμό, απαντάει ο Στέλιος. Τώρα πάμε ως τη Σπηλιά του Βαγγέλη. Να, πιάσε καναδυό μπριζολίτσες κι ετοιμάσε τες όπως ξέρεις.

Βγάζει ο Γιώργος μια τεράστια σακκούλα από μέσα και του τη δίνει. Μάλλον περιμένουν κι άλλη παρέα αργότερα.

Βάζει μπρος γι' απέναντι ο Στέλιος, δεν είναι μακριά. Αναρωτιέμαι ωστόσο τι την θέλουμε

την τρίτη σπηλιά. Δεν μας έφταναν οι προηγούμενες;

Πλησιάζουμε κι αρχίζω να καταλαβαίνω. Όμορφα σκαλοπάτια σκαμμένα στο βράχο ξεκινούν από τη θάλασσα, ανεβαίνουν μερικά μέτρα, καταλήγουν σ' ένα πλατύσκαλο. Εκεί πάνω είν' η είσοδος της σπηλιάς και μια Ελληνική σημαία κυματίζει. Ξύλινα κάγκελα προστατεύουν τη σκάλα απ' τη μεριά της θάλασσας, λεία βότσαλα αποτελούν το δάπεδο, βαλμένα με περίσσια τέχνη.

-Εκπληκτική δουλειά, λέω στο Στέλιο. Ποιος μερακλής τα 'κανε όλα τούτα;

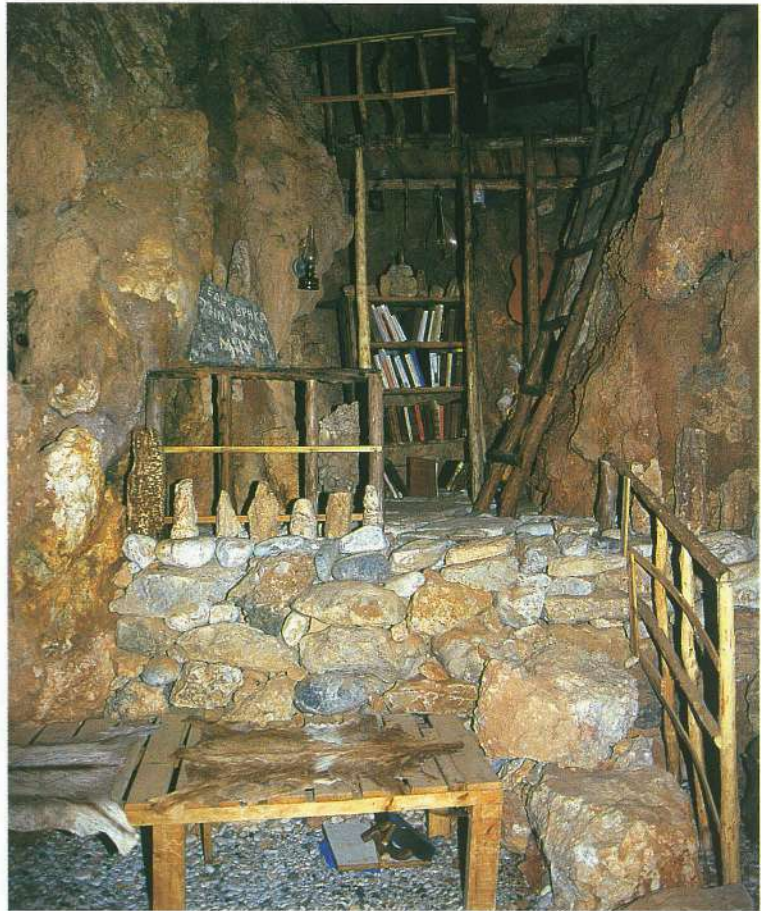
-Δεν είδες τίποτα ακόμα, μου απαντάει.

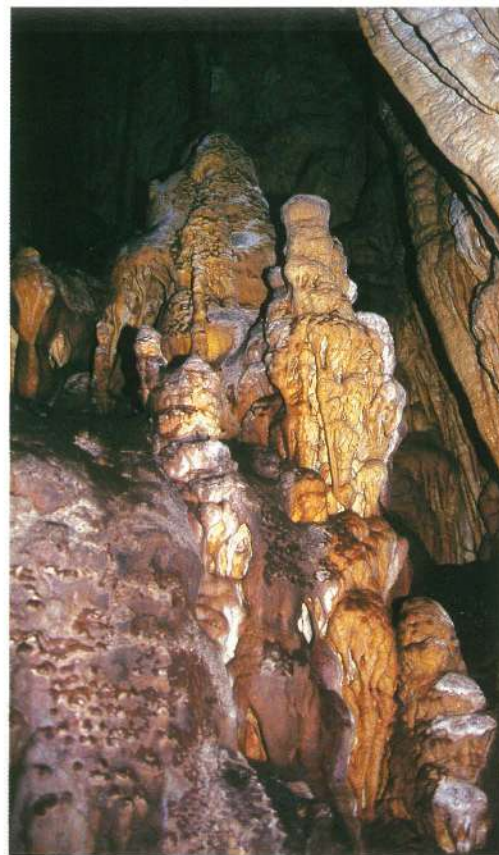
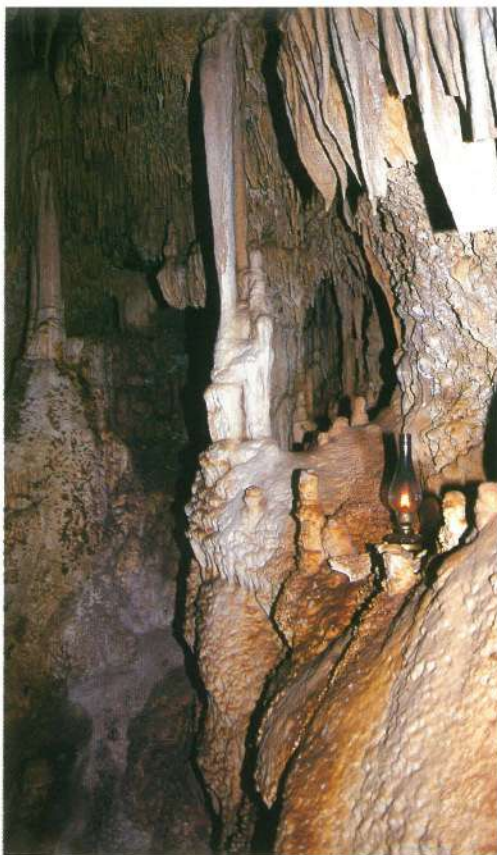
Ανεβαίνουμε αργά τα σκαλοπάτια, κάτω στα πόδια μας σκάζουν τα κύματα, γεμίζουν τα βράχια με αφρούς. Μπροστά και δεξιά μας απλώνεται ο κόλπος του Εμπρόσγιαλου, σ' όλη του τη μεγαλοπρέπεια.

-Καλά είμ' εγώ εδώ, τους λέω. Δεν θέλω τίποτ' άλλο.

Η Άννα όμως έχει ήδη μπει και μου φωνάζει. Περνάω την φυσική είσοδο της σπηλιάς και μένω άφωνος.

*Τι κι αν περνάει
ο Βαγγέλης ώρες
πολλές απομονωμένος
στη σπηλιά του;
Έχει για συντρόφους
τα βιβλία
και το ονειρεμένο
περιβάλλον του.
Οι φίλοι άλλωστε
ποτέ δεν τον ξεχνούν.*

Από το βάθος της σπηλιάς του Βαγγέλη ξεκινάει η σπηλιά με τον περίφημο σταλακτιτικό και σταλαγμιτικό διάκοσμο. Το θέαμα έστω και με ελάχιστο φωτισμό είναι συγκλονιστικό.

Δάπεδο πεντακάθαρο στρωμένο με χοντρή άμμο και βοτσαλάκι, χαμηλό στρόγγυλο τραπέζι με σκαμνάκια, μικρές ξύλινες κατασκευές που 'χουν πάνω τους τοποθετημένα με άψογη τάξη όλα τα απαραίτητα, ξύλινα ράφια εξαιρετικής τέχνης γεμάτα με βιβλία, δυο-τρεις γκαζόλαμπες, ένα μπουκάλι γεμάτο τσικουδιά με ποτηράκια. Ψάχνω να βρω κάτι αταίριαστο, κάτι υπερβολικό.

Παντού το βλέμμα μου συναντάει τάξη, καθαριότητα, ευαισθησία, μια έντονη αγάπη για κάθε τι ωραίο και καλαίσθητο, για την ίδια τη ζωή.

Δεν είν' αυτή την ώρα εδώ ο ερημίτης, νιώθω όμως ζωντανή την παρουσία του, το έξοχο πνεύμα κι η ευγενική ψυχή του είν' αποτυπωμένα σε κάθε αντικείμενο, πλανώνται ανάλαφρα ανάμεσά μας.

Σε μια λεία πέτρα στον αντικρινό τοίχο, κάτι είναι γραμμένο με καλλιτεχνικά γράμματα. Πάω πιο κοντά και διαβάζω:

**"Εδώ μέσα νιώθω λεύτερος,
λατρεύω τη φύση,
αγαπώ τον τόπο που γεννήθηκα,**

**τους βράχους που ματώνουν τα πόδια μου,
σαν πατώ πάνω τους
και αγναντεύω το πέλαγος".**

Κάθονται ο Στέλιος κι ο Γιώργος σιωπηλοί και με κοιτάζουν, κάτι περιμένουν να τους πω.

-Ένα μεγάλο "ευχαριστώ" φίλοι μου. Η Άννα κι εγώ σας ευγνωμονούμε, που μας φέρατε εδώ πέρα.. Είν' η πρώτη φορά που συναντάμε κάτι τέτοιο στη ζωή μας.

Χαμογελάει ο Στέλιος ευχαριστημένος, πιάνει ο Γιώργος τα ποτηράκια, τα γεμίζει τσικουδιά.

-Στην υγεία του φίλου μας του Βαγγέλη. Να 'ναι γερός να τα χαίρεται όλα τούτα που 'φτιαξε, να βλέπουν κι οι περαστικοί πως πρέπει να 'ναι ο Άνθρωπος.

Μια παράξενη συγκίνηση αρχίζει να πλανιέται ανάμεσά μας, αδειάζουμε τα ποτήρια, τα ξαναγεμίζουμε. Σηκώνεται πρώτος ο Γιώργος, πιάνει δυο γκαζόλαμπες και τις ανάβει.

-Δεν τελείωσαν ακόμα οι εκπλήξεις.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΣΤΟΝ ΒΑΜΟ

Ο Στέλιος παίρνει μια λάμπα, πάει προς το βάθος της σπηλιάς, χαμηλώνει το σώμα και το κεφάλι του, χάνεται πίσω από ένα στενό πέρασμα.

Κάνουμε πίσω του το ίδιο, στο μισοσκόταδο που μπαίνουμε θέλει προσοχή, πάμε αρκετά μέτρα παρακάτω.

Κάποια στιγμή σταματάμε και σηκώνουμε τις λάμπες.

-Είν' απίστευτο, ψιθυρίζει δίπλα μου η Άννα.

Εκατοντάδες σταλακτίτες και σταλαγμίτες, άλλοι μικροί και νεαροί ακόμα, άλλοι Μαθουσάλες και τεράστιοι, κρέμονται από την οροφή ή υψώνονται από το δάπεδο, ενώνονται πολλές φορές μεταξύ τους, σχηματίζουν κολώνες ομορφιάς.

Ο θόλος πάνω από τα κεφάλια μας είναι πανύψηλος, επιβλητικός. Αλοίμονο, το φως της λάμπας είναι πολύ αδύνατο στα χέρια μας. Μόνο να υποψιαστούμε μπορούμε την συνολική μεγαλοπρέπεια του χώρου.

Σηκώθηκε για τα καλά έξω το βοριαδάκι, ξαναβγαίνουμε στο φως, άλλοι ομιλητικοί, άλλοι σκεπτικοί, όλοι όμως χαρούμενοι.

Στο λημέρι του Κωστή λίγο αργότερα, η Κρητική παράδοση στην φιλοξενία γνωρίζει κορυφαίες στιγμές και το κρασί του Κωστή περνάει απο το στόμα στην ψυχή.

Γέμισε κύματα ο Εμπρόσγιαιλος, αναρίθμητες λευκές αφρισμένες κορφούλες στο απέραντο γαλάζιο του κόλπου.

Ίσια μπροστά, εκατοντάδες μίλια μακριά, η Θεσσαλονίκη.

Σε δύο μέρες θα στεγάζει τις αναμνήσεις μας, κάθε μέρα θα δυναμώνει την λαχτάρα μας να ξαναγυρίσουμε στην Κρήτη.

Η "Στέρνα του Μπλουμοσέφη" που μας ξεκούρασε την πρώτη βραδιά, στεγάζει απόψε το τελευταίο μας "κρασάκι". Έτσι χαρακτήρισε την πρόσκληση σε δείπνο ο Πρόεδρος του Βάμου. Δεν περίμενα διαφορετική διατύπωση, τόσες μέρες μας είναι πια γνωστή η κρητική ευγένεια.

Από νωρίς έχουμε κοντά μας τον Νίκο, τον Αρτέμη και την Λόλα. Στη δροσιά του πλάτανου συνοψίζουμε τις εντυπώσεις μας. Όλες αυτές τις μέρες δεν παρέλειπε ο Νίκος να ενημερώνεται για τις κινήσεις μας, να προτείνει νέα σημεία, νέες διαδρομές.

-Ποιο είναι το σπανιότερο πράγμα στην Κρήτη; τον ρωτάω κάποια στιγμή.

Αιφνιδιάζεται ο Νίκος, με κοιτάζει ερωτηματικά.

-Να συναντήσεις κρητικό σπίτι χωρίς τοικουδιά,

του απαντώ.

-Και Κρητικό που να μην τρώει χοχλιούς και

αγκινάρες, συμπληρώνει η Άννα.

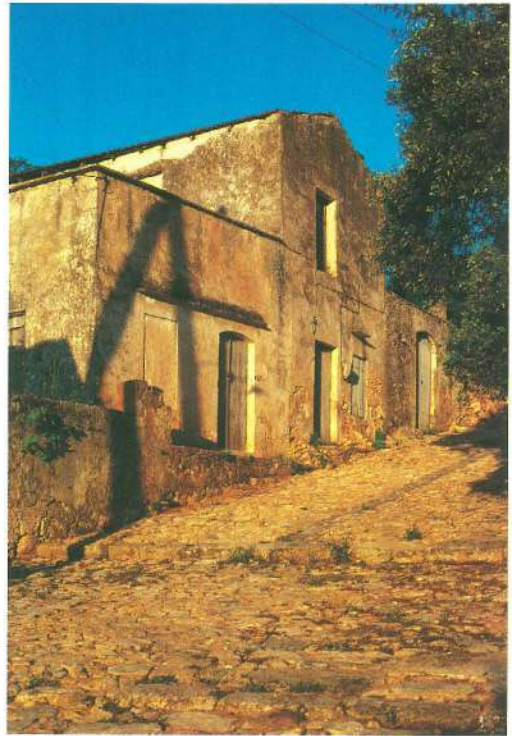
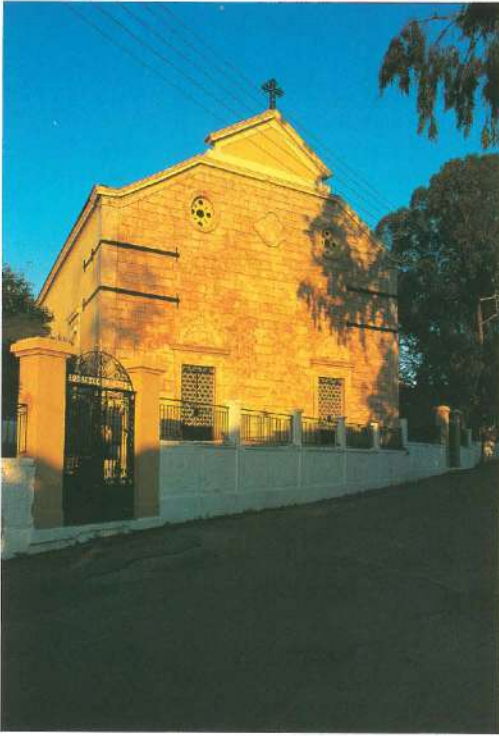
-Και πινακίδα απείραχτη στο δρόμο, λέει

γελώντας κάποιος διπλανός.

Λίγο αργότερα η χαρά μας μεγαλώνει. Ο Μιχάλης Ανδριανάκης περνάει για λίγο να μας αποχαιρετήσει, να δει αν όλα πήγαν καλά. Καθοριστική η βοήθειά του όλες τούτες τις μέρες και εξ ίσου μεγάλη η ταπεινοφροσύνη του. Σχεδόν μου απαγόρευσε ν' αναφερθώ σ' αυτόν.

Παίρνει και νυχτώνει, ο αποψινός μας οικοδεσπότης, ο Πρόεδρος του Βάμου **Γιάννης Χατζηδάκης** με την γυναίκα του Καίτη, είναι κοντά μας. Υπέροχοι άνθρωποι, πνευματώδεις, με πηγαίο χιούμορ, δεν μας αφήνουν στιγμή χωρίς ευχάριστη κουβέντα.

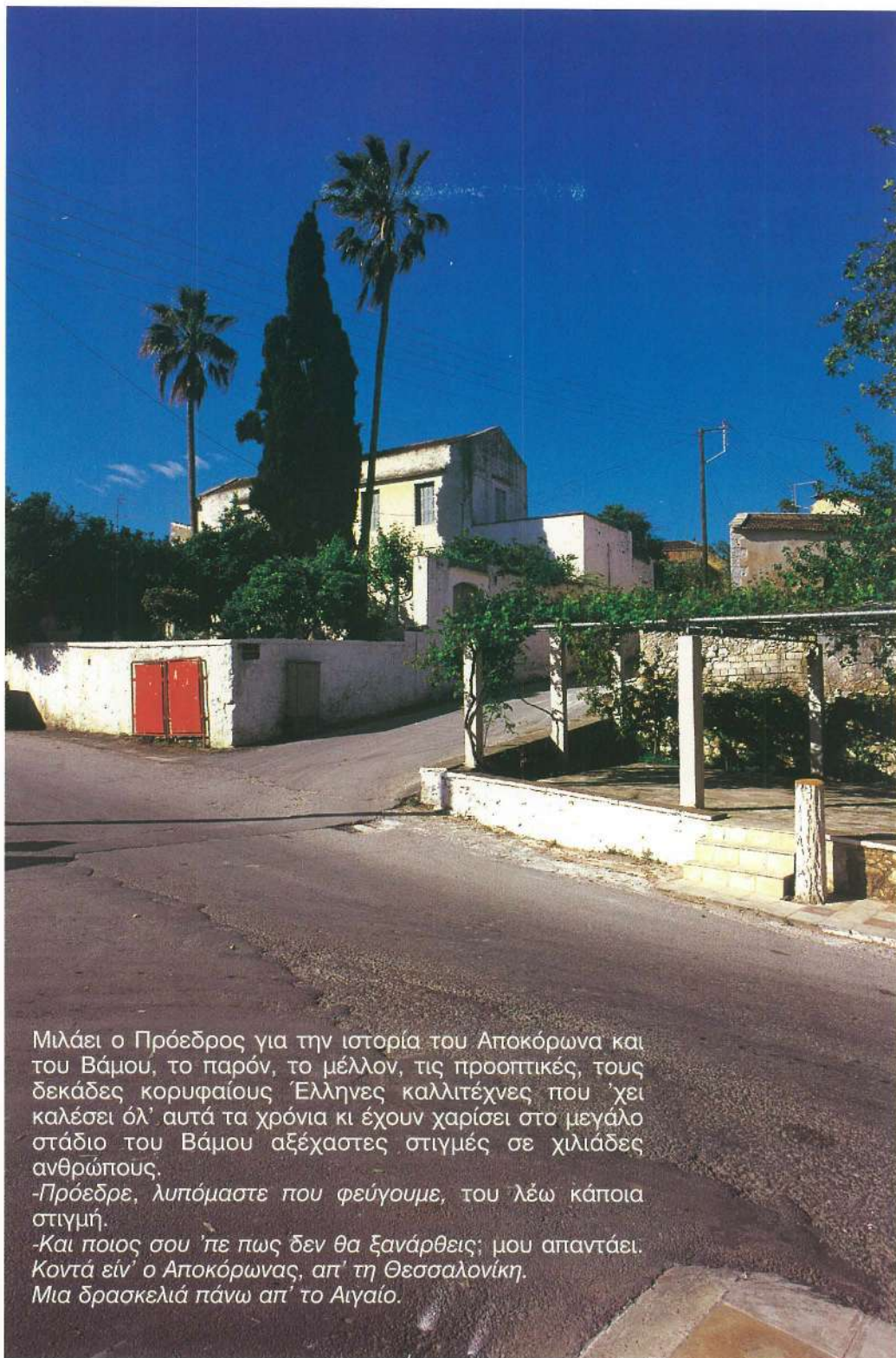

Υπέροχος απογευματινός ήλιος αγκαλιάζει τον Άγιο Νικόλαο και ένα παλιό αρχοντικό στόν Βάμο. Η περιήγηση στα στενά του Βάμου μια τέτοια ώρα είναι ό,τι καλύτερο πριν το πέσιμο της νύχτας.

Στο Καφέ - Τέχνη "Διακοτό" των επιχειρήσεων "Βάμος Α.Ε.", αναβιώνει η ιστορία και ο ρομαντισμός των παλιών καφενείων. Κάθε μέρα μέχρι αργά το βράδυ είναι ένας έξοχος χώρος με ποιότητα στην μουσική, στις υπηρεσίες και στους ανθρώπους του.

Μιλάει ο Πρόεδρος για την ιστορία του Αποκόρωνα και του Βάμου, το παρόν, το μέλλον, τις προοπτικές, τους δεκάδες κορυφαίους Έλληνες καλλιτέχνες που 'χει καλέσει όλ' αυτά τα χρόνια κι έχουν χαρίσει στο μεγάλο στάδιο του Βάμου αξέχαστες στιγμές σε χιλιάδες ανθρώπους.

-Πρόεδρε, λυπόμαστε που φεύγουμε, του λέω κάποια στιγμή.

-Και ποιος σου 'πε πως δεν θα ξανάρθεις; μου απαντάει. Κοντά είν' ο Αποκόρωνας, απ' τη Θεσσαλονίκη.

Μια δρασκελιά πάνω απ' το Αιγαίο.

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

ΜΙΝΟΑΝ LINES 081/ 330.301, 330.269
ΑΝΕΚ LINES 081/ 27.600-10
ΙΔΡΥΜΑ
ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ 0825/ 93.052, 23.099, 22.299
Κ.Τ.Ε.Λ. ΧΑΝΙΩΝ 0825/ 93.052
ΟΤΕ ΒΑΜΟΥ 0825/ 23.099, 22.299

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΒΡΥΣΩΝ	51.205, 51.784
ΑΡΜΕΝΩΝ	41.214
ΓΕΩΡΓΙΟΥΠΟΛΗΣ	61.350
ΚΟΥΡΝΑ	96.279
ΦΡΕ	71.220

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ
ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ ΕΠΑΡΧΙΑΣ
(0825)

ΒΑΜΟΣ Α.Ε. 23.100, 22.932, 093/ 49.33.38

Ε.Α.Σ. (ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ -ΣΦΑΚΙΩΝ)
ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΑΜΟΥ 22.159, 22.213
ΑΠΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΩΠΟΙΗΤΗΡΙΟ
ΣΤΥΛΟΥ 41.480

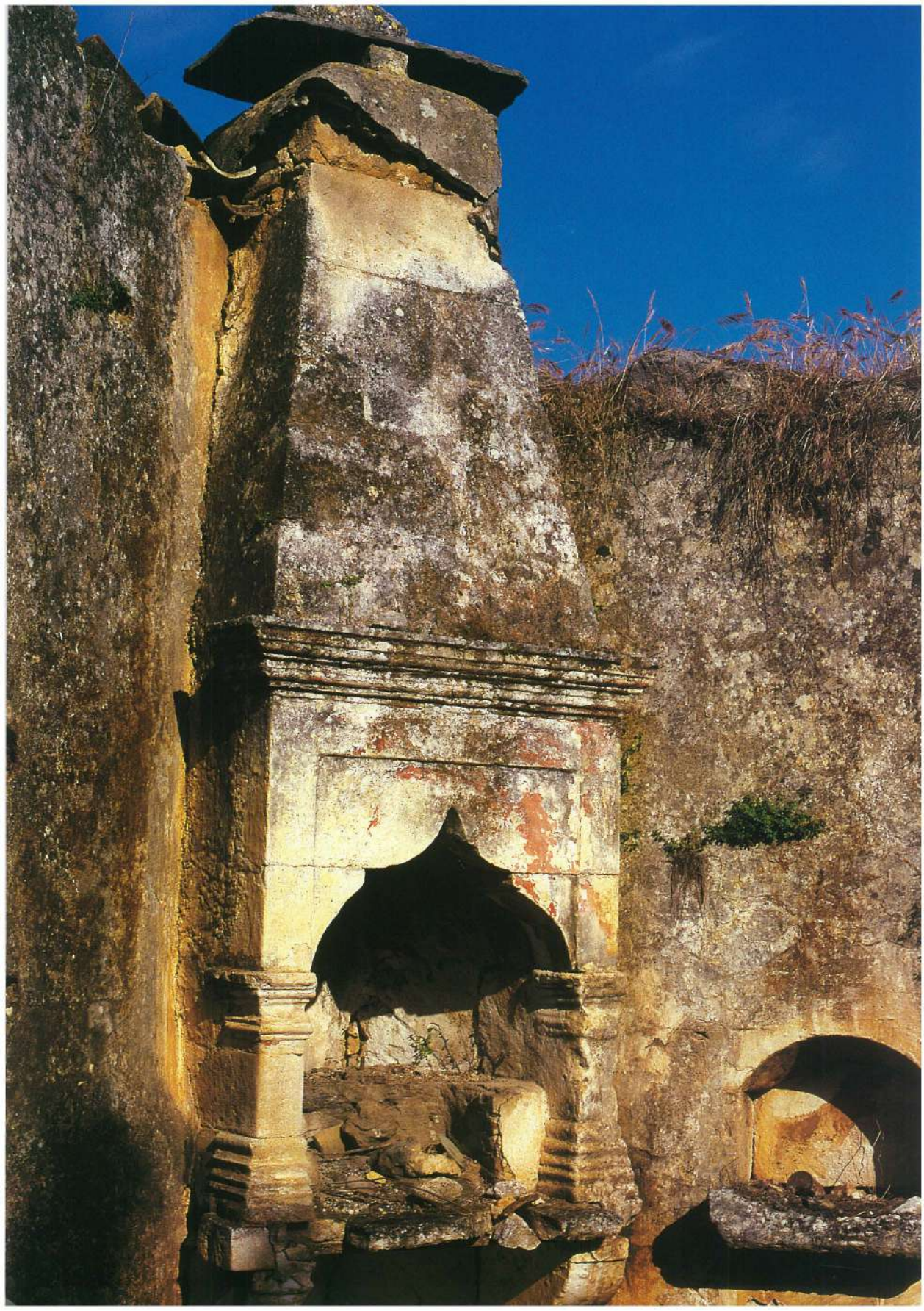
ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΙΑΤΡΙΑ

ΒΡΥΣΩΝ	51.230
ΦΡΕ	71.250
ΤΖΙΤΖΙΦΕ	71.357
ΑΡΜΕΝΩΝ	41.216
ΚΑΛΥΒΩΝ	31.244
ΚΟΥΡΝΑ	96.314

Τα επτά παλιά
σπίτια που έχει
αναπαλαιώσει και
μετατρέψει σε ξενώνες
η "Βάμος Α.Ε.",
παρέχουν στον
επισκέπτη
ένα σπάνιο συνδυασμό
παραδοσιακού
περιβάλλοντος,
σύγχρονων ανέσεων
και άψογων
καθημερινών
υπηρεσιών.

Οι πεζοπορικές
περιπλανήσεις στα
στενά του Βάμου
μπορούν να
αποκαλύψουν θαύματα
αρχιτεκτονικής, όπως
αυτό το μοναδικό
παλιό τζάκι, που
ευχόμαστε κάποια
στιγμή να
ξαναλειτουργήσει.

Το τριήμερο 6-8 Ιουνίου 1998 το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ βρέθηκε στο Μέτσοβο για να παρακολουθήσει τις εργασίες του Β' Διεθνούς Συνεδρίου για την "Προστασία και Οικο-ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών".

Οι εντυπώσεις μας εστιάζονται αφ' ενός στον χώρο πραγματοποίησης του Συνεδρίου, το Μέτσοβο και αφ' ετέρου στο θέμα του Συνεδρίου και στα αποτελέσματά του. Η επιλογή του Μετσόβου ήταν ιδανική από κάθε άποψη, γιατί το Μέτσοβο εξακολουθεί να είναι μια από τις ελάχιστες περιοχές της Ελλάδας, όπου οι έννοιες "ανάπτυξη" και "τουριστική αξιοποίηση" δεν συμβαδίζουν με την καταστροφή.

Αντίθετα η μακρόχρονη τουριστική παράδοση έχει δημιουργήσει πραγματικούς επαγγελματίες τόσο στο ξενοδοχειακό δυναμικό όσο και στους χώρους εστίασης. Αυτά, σε συνδυασμό με την ευεργετική δροσιά του υψομέτρου, το έξοχο φυσικό περιβάλλον και την πατροπαράδοτη Ηπειρώτικη φιλοξενία συνετέλεσαν, ώστε

το Μέτσοβο να είναι ο ιδανικός "οικο-δεσπότης" μας.

Το κεντρικό θέμα του Συνεδρίου ήταν "η αναγκαιότητα δημιουργίας νέων εθνικών δρυμών στην Ελλάδα". Η επιλογή των εισηγητών και των θεμάτων που ανέπτυξαν, το επίπεδο των εισηγήσεών τους αλλά και η συνολική εικόνα και οργάνωση αξίζουν συγχαρητήρια.

Οι εισηγήσεις και οι προβολές των διαφόρων ντοκυμανταίρ κράτησαν αμείωτο το ενδιαφέρον των συνέδρων και του ακροατηρίου και έδωσαν την δυνατότητα να γίνουν πολλές γόνιμες συζητήσεις.

Απ' όλης αυτές τις συζητήσεις και τεκμηριωμένες προτάσεις απεδείχθη, ότι η δημιουργία νέων εθνικών δρυμών στην Ελλάδα είναι απαραίτητη τόσο για την προστασία όσο και για την ανάδειξη των σπάνιων ιδιοτεροτήτων της Ελληνικής Φύσης.

Μια πραγματικά καλή εισήγηση ήταν αυτή της ενοποίησης των δύο εθνικών δρυμών της Πίνδου (Βίκου-Αώου και Βάφια-Κάιιντα). Το μήνυμα αυτό θα

Οι κύριοι Κώστας Τσίπρας, Πρόεδρος του MOUNTAIN WILDERNESS και Αλέκος Καχυμάνης, Δήμαρχος Μετσόβου. Ο πρώτος δητύθνε άπογο τις εργασίες του Συνεδρίου και ο δεύτερος περιέχε μια φιλοξενία σε όλους τους Συνέδρους, άπογο από κάθε άποψη.

Πανοραμική άποψη του Μετσόβου από το αντικρυνό χωριό Ανήλιο.

Στην διάρκεια του Συνεδρίου πραγματοποιήθηκε μια μεγάλη έκθεση φυσιολατρικών και ταξιδιωτικών βιβλίων των εκδόσεων "Δωδώνη".

Ο Σωτήρης Γοργογέτας δεν είναι μόνον συγγραφέας της φύσης και της παράδοσης αλλά και πολύ καλός οργανοπαίκτης και τραγουδιστής δημοτικής μουσικής. Με τον φίλο του Σωτήρη Τόγελο μας χάρισαν σπάνιες μουσικές στιγμές στην πλατεία του Μετσόβου.

Το συνεδριακό κέντρο "Διάσελλο" του Μετσόβου με τις θαυμάσιες εγκαταστάσεις του ήταν ένας από τους βασικούς συντελεστές της επιτυχίας του Συνεδρίου.

Η κεντρική πλατεία του Μετσόβου (όπου πραγματοποιήθηκαν οι εκδηλώσεις του Συνεδρίου), λουσμένη στο μαγευτικό φως του δειλινού.

μεταφέρει από τις 16 έως τις 26 Ιουλίου η ομάδα MOUNTAIN WILDERNESS, που με επικεφαλής τον πρόεδρό του Κώστα Τσίππρη θα πραγματοποιήσει μια δεκαήμερη πεζοπορική διάσχιση της Πίνδου από το Μονοδένδρι Ζαγοροχωρίων μέχρι τον

Πεντάηφο Κοζάνης.
Η ευχή μας είναι να παραλάβει την σκυτάλη η Ποιητεία, ώστε με μια ευέλικτη νομοθετική πολιτική να πραγματοποιήσει τα οράματα και τις προτάσεις του Συνεδρίου.